

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Роєнко Л. М., Торчинська Т. А.

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ
МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ:
ПРАКТИКУМ**

Умань
Візаві
2021

УДК 373.3.016:811.161.2(075.8)

Р61

Рецензенти:

Кучеренко І. А., доктор педагогічних наук, професор кафедри практичного мовознавства Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Зелінська О. Ю., доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Волошина Г. П., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії початкового навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

*Рекомендовано до друку рішенням ради факультету початкової освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 11 від 31 березня 2021 р.)*

Роєнко Л. М.

Р61 Методика навчання української мови у початковій школі:
практикум: посіб. для студ. / Л. М. Роєнко, Т.А. Торчинська ; МОН
України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. – Умань :
Візаві, 2021. – 148 с.

Навчальний посібник призначено для самостійної роботи студентів спеціальності 013 Початкова освіта. Його зміст включає систему завдань та вправ, за допомогою яких уточнюються та поглиблюються поняття з дисципліни, а також створюються умови для практичного застосування знань.

УДК 373.3.016:811.161.2(075.8)

ЗМІСТ

Передмова	6
Змістовий модуль 1. Методика навчання грамоти	8
<i>Практичне заняття</i> 1.1. Методика навчання української мови як педагогічна наука. Аналіз науково-педагогічних проектів початкової школи	9
<i>Практичне заняття</i> 1.2. Основи навчання грамоти	12
<i>Лабораторне заняття</i> 1.1. Аналіз програми і підручників з навчання грамоти.....	15
<i>Практичне заняття</i> 1.3. Особливості двобуквеного періоду навчання грамоти	19
<i>Практичне заняття</i> 1.4. Завдання буквеного періоду навчання грамоти. Особливості уроків читання буквеного періоду навчання грамоти	22
<i>Практичне заняття</i> 1.5. Структура та особливості уроків читання в період навчання грамоти. Моделювання уроку навчання грамоти	25
<i>Лабораторне заняття</i> 1.2. Спостереження та аналіз уроків читання в період навчання грамоти	28
<i>Практичне заняття</i> 1.6. Особливості уроків письма періоду навчання грамоти	30
<i>Лабораторне заняття</i> 1.3. Спостереження та аналіз уроків письма в період навчання грамоти	32
<i>Практичне заняття</i> 1.7. Розвиток мовлення і мислення в період навчання грамоти	34
<i>Практичне заняття</i> 1.8. Післябуквений період навчання грамоти. Самостійна робота на уроках читання	36
<i>Лабораторне заняття</i> 1.4. Моделювання уроку навчання грамоти. Самоаналіз уроку.....	38
Змістовий модуль 2. Методика вивчення елементів фонетики, словотвору, граматики та орфографії	40
<i>Практичне заняття</i> 2.1. Методи і методичні прийоми навчання української мови в початковій школі	41

<i>Практичне заняття 2.2.</i> Типи, структура уроків мови у початковій школі. Сучасні вимоги до уроків мови.....	43
<i>Практичне заняття 2.3.</i> Методика роботи над засвоєнням елементів фонетики	46
<i>Практичне заняття 2.4.</i> Методика вивчення морфемної будови слова	48
<i>Лабораторне заняття 2.1.</i> Методика роботи над морфемною будовою слова.....	50
<i>Практичне заняття 2.5.</i> Формування граматичних понять в учнів початкової школи. Методика вивчення іменника, прикметника та дієслова	52
<i>Практичне заняття 2.6.</i> Методика вивчення числівника, займенника, прислівника. Методика ознайомлення із службовими частинами мови у початковій школі.....	54
<i>Лабораторне заняття 2.2.</i> Моделювання уроків різних типів при вивченні частин мови.....	56
<i>Практичне заняття 2.7.</i> Методика опрацювання розділу «Речення» у початковій школі	58
<i>Практичне заняття 2.8.</i> Методика навчання молодших школярів орфографії	61
<i>Практичне заняття 2.9.</i> Диктанти як важливий засіб формування в учнів орфографічно грамотного письма	64
<i>Лабораторне заняття 2.3.</i> Особливості мовного режиму школи. Критерії оцінювання письмових робіт учнів.....	66
Змістовий модуль 3. Методика розвитку зв'язного мовлення.	68
<i>Практичне заняття 3.1.</i> Особливості формування навичок зв'язного мовлення на етапі початкової освіти	69
<i>Практичне заняття 3.2.</i> Методика формування діалогічного мовлення молодших школярів	71
<i>Лабораторне заняття 3.1.</i> Методика формування аудіативних умінь.....	73
<i>Практичне заняття 3.3.</i> Методика опрацювання теми «Текст» у початковій школі	75
<i>Лабораторне заняття 3.2</i> Методика вивчення будови текстів, їх аналіз та редагування	77

<i>Лабораторне заняття 3.3. Синтаксична робота в системі розвитку мовлення учнів</i>	81
<i>Практичне заняття 3.4. Методика формування лексичних умінь і навичок учнів початкової школи</i>	84
<i>Практичне заняття 3.5. Методика написання переказів</i>	89
<i>Практичне заняття 3.6. Твір як вправа з розвитку зв'язного мовлення. Методика написання творів</i>	93
<i>Практичне заняття 3.7. Написання есе у початковій школі</i>	95
<i>Практичне заняття 3.8. Методика роботи над помилками</i>	97
<i>Лабораторне заняття. 3.4. Перевірка переказів і творів. Урок аналізу учнівських переказів і творів</i>	98
<i>Лабораторне заняття 3.5. Моделювання та проведення уроків з розвитку зв'язного мовлення</i>	100
Питання до підсумкового контролю	101
Тести підсумкового контролю	106
Додатки	122

ПЕРЕДМОВА

Модернізація національної системи освіти, її розбудова на компетентнісно орієнтованій основі та в контексті Концепції НУШ актуалізує проблему підготовки вчителя до організації роботи в сучасній у початковій школі й вимагає від закладу середньої освіти подолання формалізму в професійній діяльності вчителя.

Отже, процес підготовки майбутніх учителів початкової школи насамперед вимагає підвищення рівня формування й розвитку їхніх науково-методичних знань, умінь і навичок; здатності до творчої науково-дослідної роботи; вміння бачити педагогічні проблеми; враховувати умови конкретних ситуацій, які постійно змінюються, реальний перебіг освітнього процесу; вміння аналізувати й упроваджувати в практику роботи сучасного закладу середньої освіти перспективний педагогічний досвід, сучасні технології навчання.

Ефективним і вагомим засобом освітнього процесу є науково-методична підготовка здобувача вищої освіти, створення умов для розвитку його творчого потенціалу, розвиток вміння швидко адаптуватися у ситуаціях, що змінюються.

У системі підготовки вчителя початкової школи однією з основних базових навчальних дисциплін є «Методика навчання української мови», мета якої – сформуванню у майбутніх учителів початкової школи знання з основних проблем методики навчання грамоти, граматики української мови, розвитку мовлення молодших школярів; сприяти оволодінню системою методів та прийомів навчання української мови молодших школярів в контексті Концепції нової української школи.

У процесі вивчення кусу у студентів сформуються такі компетентності:

а) предметні: володіння методами й прийомами навчання української мови у початковій школі, методами розвитку мовлення; здатність застосовувати набуті знання у процесі навчання української мови в початковій школі; спроможність здійснювати добір матеріалів для уроків української мови; опанування ключовими компетентностями.

б) загальні: володіння державною мовою, здатність працювати з навчальною та педагогічною літературою; обізнаність з проблемами дидактики, лінгводидактики; спроможність проводити науковий, методичний аналіз проблеми залежно від предмета дослідження; здатність

здійснювати майбутню професійну діяльність в полікультурному середовищі.

в) фахові: володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями у процесі навчання української мови; формування в учнів комунікативної компетентності через створення на уроці умов для практичної мовленнєвої діяльності; спрямування процесу навчання української мови на формування національно мовленнєвої особистості; розвиток вміння проектувати освітній процес відповідно до вимог НУШ.

Якість професійної підготовки майбутніх учителів передбачає формування на основі глибоких теоретичних знань здобувачів вищої освіти практично-методичних умінь, необхідних учителеві у процесі навчання української мови в початковій школі; розвиток його професійної самостійності, інтересу до творчої педагогічної діяльності.

Пропонований навчальний посібник призначений для професійної підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта й відповідає теоретичним положенням курсу «Методика навчання української мови», змісту навчальної та робочої програми. Посібник містить завдання для практичних та лабораторних занять, самостійної роботи, тести контролю навчальних досягнень з курсу та питання для підсумкового контролю.

Теми практичних та лабораторних занять безпосередньо пов'язані з теоретичним матеріалом методики української мови у початковій школі, а завдання мають різну спрямованість і ступінь складності, що дозволяє здобувачу вищої освіти оцінити рівень володіння спеціальними знаннями й раціональними способами вирішення лінгвометодичних завдань, здатність трансформувати набуті знання в різні навчальні ситуації. Послідовність завдань в межах кожної теми дозволяє пройти шлях від вивчення наукової (лінгвістичної, психологічної, педагогічної, методичної) і навчально-методичної літератури через розв'язання методичних задач, проектування власних методичних розробок до проведення самостійно розроблених уроків.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Після вивчення цього модуля здобувачі вищої освіти повинні знати:

- лінгвістичні і психологічні основи навчання грамоти;
- особливості навчально-методичних комплексів з навчання грамоти;
- зміст, методи та прийоми навчання грамоти;
- прийомами звукового аналізу і синтезу, звуко-буквеного аналізу;
- методику проведення різних видів читання і письма;
- методику роботи з розвитку мовлення і мислення в період навчання грамоти;

вміти:

- аналізувати чинні у практиці початкової освіти НМК з навчання грамоти;
- володіти методами, способами та прийомами ефективного навчання грамоти;
- ефективно діяти, розв'язуючи стандартні та проблемні методичні задачі, у процесі навчання грамоти в умовах сучасної української школи;
- аналізувати власну лінгвометодичну підготовку, виявляти слабкі сторони, робити цілеспрямовані кроки щодо її коригування та подальшого вдосконалення;
- володіти навичками самостійного пошуку наукової (психолого-педагогічної, лінгвістичної, психолінгвістичної, методичної) інформації, необхідної для навчання української мови у початковій школі.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.1

Тема. Методика навчання української мови як педагогічна наука.
Аналіз науково-педагогічних проєктів початкової школи.

Мета. Ознайомити зі структурою та змістом методики навчання української мови у початковій школі. Проаналізувати предмет і завдання методики навчання мови як науки. Сформувати первинне уявлення про мовно-літературну галузь Державного стандарту початкової освіти. Познайомити із науково-педагогічними проєктами початкової школи.

Питання для обговорення

1. Методика навчання української мови як галузь лінгводидактичної науки.
2. Предмет, завдання та структура методики навчання української мови як навчальної дисципліни. Джерела вивчення курсу.
3. Методичні принципи навчання української мови у початковій школі.
4. Дидактичні засоби навчання мови.
5. Мета і завдання змістових ліній мовно-літературної освіти Державного стандарту початкової загальної освіти.
6. Аналіз програм науково-педагогічних проєктів початкової школи:
 - 1) Мета і завдання змістових ліній мовно-літературної освіти проєкту «Нова українська школа».
 - 2) Особливості науково-педагогічного проєкту «Інтелект України».
 - 3) Освітня програма науково-педагогічного проєкту «На крилах успіху».

Практичні завдання*

1. Складіть словничок термінів основних понять теми. Підготуйтеся до термінологічного диктанту.
2. Складіть семантичну карту «Зв'язок методики навчання української мови з іншими науками». Поясніть, як це впливає на лінгвометодичну підготовку вчителя початкової школи.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

3. Заповніть таблицю принципів навчання української мови у початковій школі. За допомогою цієї таблиці розкажіть про ці принципи.

Загальнодидактичні принципи	Лінгводидактичні принципи

4. Проаналізуйте та порівняйте науково-педагогічні проекти початкової школи та заповніть порівняльну таблицю.

	НУШ	На крилах успіху	Інтелект України
Автор проекту			
Мета навчання			
Завдання			
Методи			
Навчально-методичний комплекс			

5. Напишіть виступ-презентацію одного із проектів (на вибір). У своїй презентації доведіть перевагу тій чи іншій програми у порівнянні з іншими.
6. Проаналізуйте Державний стандарт початкової загальної освіти, складову «Мовно-літературна освітня галузь». Підготуйте його анотацію.
7. Обговоріть, якими професійними компетентностями має опанувати сучасний учитель початкової школи у процесі вивчення курсу методики української мови.

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. С.82–87.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>
3. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. Київ, 2001. 223 с.
4. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
5. Концепція Нової української школи. URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrain_ska-shkola-compressed.pdf
6. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
7. Нормативна база з питань реалізації науково-педагогічного проекту «Інтелект України» в закладах загальної середньої освіти URL: <https://drive.google.com/file/d/1-kAl2RrepjTo1EoaFr-e70QAa3yzn9JZ/view>
8. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/ti_pova_osvitnja_programa_pid_kerivnictvom_r_b_shijana/316-1-0-7365
9. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/ti_pova_osvitnja_programa_rozroblena_pid_kerivnictvom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
10. Цимбалару А. Д. Всеукраїнський експеримент як невід’ємний складник прогресивних змін в системі початкової освіти. *Початкова школа*. № 6. 2017. С. 1–4.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.2

Тема. Основи навчання грамоти.

Мета. Розкрити призначення програми та підручників з навчання грамоти; засвоїти сучасні вимоги програми з розділу «Навчання грамоти». З'ясувати ефективність методів навчання грамоти в історичному аспекті та обґрунтувати науково-методичні засади сучасного звукового аналітико-синтетичного методу.

Питання для обговорення

1. Навчання грамоти – одне з головних завдань початкової школи.
2. Психологічні основи методики навчання грамоти.
3. Лінгвістичні основи методики навчання грамоти. Засвоєння звукової системи української мови у взаємозв'язку з графічною.
4. Читання і письмо як види мовленнєвої діяльності першокласників. Психологічні особливості формування початкових навичок читання і письма у першокласників.
5. Класифікація методів навчання грамоти.
6. Характеристика сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти.
7. Прийоми звукового аналізу та звукового синтезу.
8. Методика обстеження мовленнєвої готовності дітей до шкільного навчання.

Практичні завдання*

1. Складіть тестові завдання до кожного з контрольних питань.
2. Проаналізуйте методи навчання грамоти. Вкажіть на позитивні та негативні ознаки кожного методу (заповнити таблицю).

Дайте оцінку кожному методу з точки зору мети і завдань сучасної школи.

Метод навчання грамоти	Позитивні ознаки	Негативні ознаки

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

3. Укладіть семантичну карту «Наукові основи методики навчання грамоти».
4. Опрацюйте тему практичного заняття за текстом відповідної лекції та заповніть бланк «Бортового журналу»:

Бортовий журнал

Прізвище, ІПБ _____
 Тема _____

Дата _____ Час _____

Ключові поняття _____

Зв'язки, які я можу встановити:

Питання, які залишилися:
 _____?
 _____?
 _____?
 _____?

Питання, які придумали мої колеги, але цікаві для мене теж
 _____?
 _____?
 _____?

ЕСЕ

Повнота відображення основних понять _____
 Участь у груповій дискусії _____
 Цінні ідеї, пропозиції _____
 Схема повідомлення _____
 Сума _____

5. Проаналізуйте, що в системі навчання грамоти є традиційним, а що новим. Письмово дайте відповідь на запитання: «У чому полягає удосконалення звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти в останні десятиліття?»
6. Користуючись підручником чи посібниками, доберіть прийоми звукового аналізу для виділення голосного та приголосного звуків (за власним вибором).
7. Укладіть систему завдань на обстеження мовленнєвої готовності дітей до шкільного навчання, основними компонентами якого є: змістовий бік мовлення (певна сума знань про довкілля); звуковимова, граматична правильність мовлення, діалогічне та монологічне мовлення; висока мовленнєва активність дітей; якість мовленнєвих

відповідей; оволодіння елементарними оцінно-контрольними діями у сфері мовленнєвої діяльності.

Рекомендована література

1. Вашуленко М., Вашуленко О. Про роботу над букварем нового видання. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 16–21.
2. Вашуленко М., Прищепка О., Вашуленко О. Читання, письмо, розвиток мовлення, 1 клас. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 37–42.
3. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. С.82–87.
4. Державний стандарт початкової освіти. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
5. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. Київ, 2001. 223 с.
6. Кірик М. Навчання грамоти першокласників: психологічні та лінгвістичні основи. *Початкова школа*. 2012. №7. С. 49–51.
7. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
8. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
9. Пономарьова К. Пріоритети в навчанні грамоти першокласників НУШ. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 21– 26.
10. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_pid_kerivnictvom_r_b_shijana/316-1-0-7365
11. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_rozroblena_pid_kerivnictvom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 1. 1

Тема. Аналіз програми і підручників з навчання грамоти

Мета. Ознайомити зі структурою і змістом програми та підручників з навчання грамоти; опанувати сучасними вимогами програми з розділу «Навчання грамоти». Формувати вміння аналізувати програми та підручники.

Питання для обговорення

1. Аналіз типових програм з навчання грамоти.
2. Характеристика «Букваря» як першого підручника з навчання грамоти.
3. Альтернативні «Букварі» (спільні та відмінні підходи до побудови підручників).

Практичні завдання*

1. Порівняйте програмові вимоги до навчання грамоти за Типовою освітньою програмою розробленою під керівництвом О.Я. Савченко та Р.Б. Шияна (в таблиці) і дайте відповідь на такі запитання:
 - а) перелік особливостей Типових освітніх програм керівництвом О.Я. Савченко та Р.Б. Шияна;
 - б) яку мету і завдання ставить перед учителем пояснювальна записка до програми мовно-літературної освітньої галузі;
 - в) змістові лінії програми з мовно-літературної освітньої галузі.
 - г) Яку програму ви б обрали для роботи і чому?
2. Проаналізуйте структуру і зміст підручників з навчання грамоти (Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Вашуленко, М. С.; Вашуленко, О. В. (2018) та одного з нижчеперелічених на вибір) за поданою схемою.
3. Проаналізуйте відповідність підручників новим типовим освітнім програмам.
4. Визначте роль підручника у формуванні мовної особистості, національно свідомого громадянина України.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

СХЕМА АНАЛІЗУ ПІДРУЧНИКІВ З НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

I. Вихідні відомості про підручник.

1. Автор (авторський колектив).
2. Назва видавництва, рік видання.
3. Обсяг (кількість сторінок), розміри, вага.
4. Загальна відповідність Державному освітньому стандарту.
5. За якою програмою створено підручник (державною, авторською)?
Наявність авторської концепції щодо створення підручника з навчання грамоти, її основна суть.

II. Добуквена частина.

1. Обсяг (кількість сторінок).
2. Які основні програмові завдання розв'язуються в цій частині підручника?
3. Яку систему умовних позначень обрано для формування в учнів узагальненого уявлення про одиниці мови і мовлення – речення, слово, склад, звук? Якою мірою умовні позначення відображають лінгвістичну природу кожної мовної одиниці, її істотні ознаки?
4. Як зміст ілюстративного матеріалу (сюжетні ілюстрації, предметні малюнки) сприяє розвитку мовлення учнів, збагаченню їхнього словникового запасу?
5. Наявність у цій частині підручника матеріалу, призначеного для формування в учнів загальнонавчальних умінь і навичок, зокрема організаційних, загальнопізнавальних.

III. Буквена частина.

1. Послідовність вивчення букв українського алфавіту. За яким принципом, дидактичним міркуванням це здійснено?
2. Чи ділиться буквенний період на етапи? У чому це виявляється? Чи співвідносяться ці етапи із сучасним методом навчання грамоти?
3. Наявність у підручнику системи звукового і звуко-буквеного аналізів. Співвідношення часткового й повного аналізів.
4. Які букви (на позначення голосних і приголосних звуків) винесено на початок буквеного періоду? Яка система їх подачі на сторінці чи сторінковому розвороті «Букваря»?

5. Чи застосовано в «Букварі» вправи на формування способів читання? Які одиниці мови лежать в основі способу читання? Чи дотримано науковий підхід до поділу слів на склади?
6. Характеристика системи підготовчих вправ перед читанням мікротекстів, текстів (колонки слів, принципи їх укладання; матеріал для звуко-буквеного синтезу; для відпрацювання способу читання, для розвитку мовлення й мислення).
7. Спосіб ознайомлення з читанням слів, у яких наявні м'які приголосні звуки. На якому етапі буквеного періоду відбувається це ознайомлення?
8. Яку систему вивчення букв ь, я, ю, є запроваджено в «Букварі»? Наскільки ця система співвідноситься зі звуковим значенням цих букв в українській фонетиці і графіці?
9. Аналіз текстів буквеного періоду (доступність, художність, відповідність дитячим інтересам). Співвідношення прозових і віршових текстів. Виховний потенціал текстового матеріалу. Чи використовуються тексти, надруковані рукописним шрифтом? Їх призначення в «Букварі».
10. Наявність у «Букварі» текстів, що належать до так званих малих жанрів (зазначити ці жанри), їх зв'язок з іншим навчальним матеріалом сторінки або розвороту – дотримання логіко-методичної та тематичної цілісності матеріалу на опрацювання літер (показати вдалі і невдалі приклади).
11. Наявність і функції матеріалу післябуквеного періоду навчання грамоти, його спрямованість на забезпечення принципу перспективності в навчанні молодших школярів української мови.

IV. Художнє і технічне оформлення підручника.

1. Зміст обкладинки, наскільки вона відображає специфіку і функції підручника з навчання грамоти.
2. Оформлення форзаців: яку інформацію вони несуть для учнів у процесі опанування грамоти.
3. Наявність апарату орієнтування в підручнику, його логічність і доступність для першокласників.
4. Цілісність художнього оформлення книги, дотримання певного стилю щодо ілюстрацій.

5. Загальний макет підручника: побудова сторінкового розвороту, наповнення його різноманітними навчальними елементами, їх дидактична доцільність і ефективність для успішного засвоєння нової літери.
6. Наявність у «Букварі» ігрового матеріалу, його дидактичні функції та роль у забезпеченні інтересу учнів до навчання.
7. Відповідність шрифту державним стандартам та віковим особливостям першокласників.
8. Аналіз побудови сторінок і розворотів «Букваря» з погляду загальних гігієнічних вимог до підручника: обсяг текстів, довжина робочого рядка, довжина речень, кількість слів на сторінці, які вимагають окремого тлумачення тощо.

V. Висновок про підручник, його загальна науково-методична оцінка.

Рекомендована література

1. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
2. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvithnja_programa_pid_kerivnictvom_r_b_shijana/316-1-0-7365
3. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvithnja_programa_rozroblena_pid_kerivnictvom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
4. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Большакова І. О., Пристінська М. С. (2018)
5. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Іщенко О. Л., Логачевська С. П. (2018)
6. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Пономарьова К. І. (2018)
7. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Наумчук В. І., Наумчук М. М. (2018)
8. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Вашуленко М. С., Вашуленко О. В. (2018)
9. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Захарійчук М. Д. (2018)

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.3

Тема. Особливості добуквеного періоду навчання грамоти.

Мета. Ознайомити зі структурою підручників із навчання грамоти. Засвоїти основні вимоги добуквеного періоду. Формувати вміння раціонально поєднувати прийоми роботи над звуком, словом, реченням.

Питання для обговорення

1. Мета і завдання добуквеного періоду навчання грамоти.
2. Розвиток мовлення – провідний принцип добуквеного періоду навчання грамоти.
3. Формування в учнів початкових уявлень про висловлювання, речення, слово. Прийоми конструювання і моделювання речень.
4. Методика підготовки першокласників до письма.
5. Методика ознайомлення зі звуками мовлення, голосними та приголосними, твердими та м'якими приголосними звуками, наголосом, поділом слів на склади.
6. Методика проведення мовного аналізу в добуквений період навчання грамоти.
7. Основні види роботи на уроках навчання грамоти у добуквений період.
8. Специфіка використання наочності в період навчання грамоти.

Практичні завдання*

1. Проаналізуйте добуквену частину підручників для 1 класу, з'ясуйте дидактичні можливості поданих матеріалів.
2. Занотуйте програмові вимоги до формування початкових уявлень про висловлення, речення, слово, склад, наголос.
3. Користуючись підручниками, запропонуйте:
 - прийоми ознайомлення з реченням;
 - прийоми навчання складоподілу та вправи на складоподіл.
4. Випишіть із словника лінгвістичних термінів визначення фонетичних одиниць, які вивчаються в період навчання грамоти.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

5. Запишіть програмові вимоги до формування в учнів фонетичних одиниць:

<i>Фонетичні одиниці</i>	<i>Знати</i>	<i>Вміти</i>

6. Підготуйте бесіду, що допоможе учням розпізнавати мовні і немовні звуки та усвідомити, що слова складаються із звуків мовлення.
7. Опишіть артикуляцію по одному із голосних, твердих і м'яких приголосних звуків у формі, доступній для сприйняття першокласниками.
8. Підготуйте прийоми ознайомлення учнів із звуками та прийоми розвитку фонематичного слуху.
9. Проаналізуйте плани-конспекти уроків читання і письма добуквеного періоду навчання грамоти, подані у фаховій методичній літературі, з'ясуйте їх зміст і структуру (Додаток А).
10. Розробіть конспект уроку читання в добуквений період (з використанням прийомів звукового аналізу та синтезу).
11. Розробіть по 5 вправ ігрового характеру на звуковий аналіз та звуковий синтез.

Рекомендована література

1. Вашуленко М., Вашуленко О. Про роботу над букварем нового видання. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 16–21.
2. Вашуленко М., Прищепя О., Вашуленко О. Читання, письмо, розвиток мовлення, 1 клас. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 37–42.
3. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
4. Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. Київ, 1984. 160 с.
5. Головащук С. І. Словник наголосів. Київ, 2003. 320 с.
6. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. Київ, 2001. 223 с.
7. Кірик М. Навчання грамоти першокласників: психологічні та лінгвістичні основи. *Початкова школа*. 2012. №7. С. 49–51.
8. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.

9. Кочерга О. Психофізіологічні особливості діяльності першокласників *Початкова школа*. 2005. № 3. С. 5–9.
10. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
11. Пономарьова К. Компетентнісний підхід у навчанні грамоти першокласників. *Початкова школа*. 2012. № 9. С. 35–40.
12. Пономарьова К. Пріоритети в навчанні грамоти першокласників НУШ. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 21– 26.
13. Пономарьова К. Українська мова. Буквар: Підручник для учнів 1 класу ЗЗСО (у 2-х частинах). Ч.1. Київ, 2018. 112 с. <https://pidruchnyk.com.ua/1195-bukvar-1-klas-ponomarova.html>
14. Роговик. Л. Психолого-педагогічні аспекти навчання шестиліток читання і письма. *Початкова школа*. 2002. № 2. С. 11–12.
15. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_pid_kerivnictvom_r_b_shijana/316-1-0-7365
16. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_rozroblena_pid_kerivnictvom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
17. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Большакова І. О., Пристінська М. С. (2018)
18. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Іщенко О. Л., Логачевська С. П. (2018)
19. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Вашуленко М. С., Вашуленко, О. В. (2018)
20. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Захарійчук М. Д. (2018)

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.4

Тема. Завдання буквеного періоду навчання грамоти. Особливості уроків читання буквеного періоду навчання грамоти.

Мета. Ознайомити з періодами та етапами навчання грамоти, висвітлити завдання кожного етапу та особливості проведення аналітико-синтетичних вправ у цей період.

Питання для обговорення

1. Загальнодидактичні та спеціально методичні вимоги до уроків навчання грамоти.
2. Основний принцип вивчення літер за «Букварем», його переваги в порівнянні з алфавітним.
3. Етапи буквеного періоду навчання грамоти, їх зміст і завдання.
4. Звуковий аналітико-синтетичний метод у навчанні читання першокласників.
5. Прийоми усвідомлення понять: звук, позиція звуків у слові, тверда та м'яка вимова звуків.
6. Прийоми вивчення букв. Алфавітна назва букв.
7. Методика вивчення букв *я, ю, є, ї* на звуковій основі.
8. Позначення м'якості приголосних на письмі буквами *і, ь, я, ю, є*.
9. Прийоми роботи з буквами *дж, дз, дзь* на позначення одного звука; буквою *щ* на позначення двох звуків.
10. Специфіка звукової роботи в буквений період. Звуко-складове моделювання і конструювання.
11. Вимоги до дидактичного матеріалу, що використовується на уроках навчання грамоти.

Практичні завдання*

1. Проаналізуйте чинні «Букварі». Визначте принцип розміщення букв у них.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

2. Використовуючи наочні засоби навчання, запропонуйте варіанти завдань для формування в учнів умінь читати: прямі склади ускладненої структури, цілі слова, сполучення слів.
3. Доберіть слова, з яких можна виділити звуки: [к], [л'], [р], [н'], [х], [т], [д'], [б], [а], [с'], [й].
4. Визначте, який звук можна виділити із поданих слів: *дзвін, сік, лійка, сир, школа, рись, щітка, осінь, стрічки, олівець, грач, лампа, край, джміль, рік.*
5. Підготуйте ескізи власної наочності (вибір букв за власним бажанням):
 - схеми-моделі структурного і звукового аналізу;
 - сюжетні малюнки;
 - набори предметних малюнків;
 - малюнкову азбуку;
 - рухому таблицю складів.
6. Продумайте систему роботи над звуком (звуками); дотримуйтеся послідовності в роботі над буквою, що позначає звук. Прийоми записуйте конкретно, завдання формулюйте з безпосереднім звертанням до дітей.
7. Підготуйте до вимови слів з виділенням:
 - першого звука в словах: *акула, дзвін, зуб, ліс, лис, син, сіль, олень;*
 - другого звука: *клен, трактор, слон, сніг, джміль, учень, осінь;*
 - останнього звука в словах: *чай, рука, тінь, мороз, брат, гриби;*
 - всіх звуків у словах: *хліб, школа, агрус, пісня, казка, пір'їна.*
8. Підберіть дидактичний матеріал і точно сформулюйте завдання:
 - на складання складових схем слів, які диктує учитель;
 - на встановлення відповідності між схемою і предметним малюнком;
 - на добір слів до поданих складових моделей.
9. Складіть звукові моделі слів: *радість, ведмідь, Україна, дзеркальце, сумління, солов'їний, свято, різьбяр.* Чи можна пропонувати ці слова для моделювання першокласникам?
10. Укладіть перелік із 15–20 слів, які не варто використовувати для звуко-буквеного аналізу у першому класі.

Рекомендована література

1. Вашуленко М., Вашуленко О. Про роботу над букварем нового видання. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 16–21.
2. Вашуленко М., Прищепа О., Вашуленко О. Читання, письмо, розвиток мовлення, 1 клас. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 37–42.
3. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
4. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко.– Київ, 2001. 223 с.
5. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
6. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
7. Пономарьова К. Пріоритети в навчанні грамоти першокласників НУШ. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 21– 26.
8. Роговик. Л. Психолого-педагогічні аспекти навчання шестиліток читання і письма. *Початкова школа*. 2002. № 2. С. 11–12.
9. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_rozroblena_pid_kerivnictvom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
10. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Большакова І. О., Пристінська М. С. (2018)
11. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Іщенко О. Л., Логачевська С. П. (2018)
12. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Вашуленко М. С., Вашуленко, О. В. (2018)
13. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Захарійчук М. Д. (2018)
14. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Пономарьова К. І. (2018)

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.5

Тема. Структура та особливості уроків читання в період навчання грамоти. Моделювання уроку навчання грамоти.

Мета. Засвоїти зміст, структуру уроку навчання грамоти, сучасні вимоги до нього. Формувати вміння добирати раціональні прийоми читання залежно від рівня сформованості в першокласників навичок синтезувати звуковий і буквений матеріал.

Питання для обговорення

1. Зміст і структура уроків читання на ознайомлення з новою буквою.
2. Послідовність роботи над засвоєнням нового звука і букви.
3. Методика формування навичок поскладового читання.
4. Види та форми читання складових таблиць, колонок слів і слів, поданих в аналітико-синтетичній формі.
5. Прийоми опрацювання текстів підручника.
6. Індивідуальний і диференційований підхід до навчання першокласників.
7. Ігрова діяльність на уроках навчання грамоти, сюжетно рольові, мовні та мовленнєві ігри.
8. Моделювання уроку навчання грамоти.

Практичні завдання*

1. Доберіть малюнки, скоромовки, загадки, міні-вірші для ознайомлення з новим звуком і буквою (буква за порядковим номером студента у списку групи).
2. Детально розробіть прийоми читання слів у колонках, завдання для вибіркового читання (лексичні, фонетико-графічні, граматичні).
3. Розробіть систему запитань для бесіди за ілюстрацією до тексту.
4. Доберіть нестандартні завдання та ігрові вправи на закріплення вивченого звука і букви.
5. Враховуючи різну підготовку дітей до школи, різний рівень сформованості в них навичок читання, запропонуйте різні завдання для читання слів, речень, додаткових текстів.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

6. Сплануйте роботу над текстом, передбачаючи багаторазове перечитування його з різними завданнями і перевіркою осмисленості читання.

РІЧКА ЧЕРЕМОШ

У Карпатах красиве все: і чарівні гори, і зелені полоніни, і ліси, і овечі отари, і гірські потічки...

Та річка Черемош — особлива. Вона — окраса Карпат, одна з найбільших гірських річок. Вона утворена двома річками — Чорним Черемошем і Білим Черемошем.

Річка бере свій початок у горах, де дуже стрімкі схили. Тому Черемош там звівистий і тече дуже швидко.

А коли річка спустилась у долину, то тут вона тече вже значно повільніше.

Але ось Черемош знову завернув крутими берегами. А от і водоспад!

Береги Черемоша вкриті лісами. А високо над лісом — полонини. На полонинах здавна вівчарі випасали овечок і робили смачний овечий сир. У лісі багато ожини, малини, грибів.

Хіба не чудові наші Карпати?

32

Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2 / М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2018. — 112 с. : іл.

7. На яких етапах уроку навчання грамоти можна застосовувати методи інтерактивного навчання. Запропонуйте по 2–3 зразки інтерактивних вправ на вивчення нової букви. Обґрунтуйте методичну доцільність обраних вами інтерактивних методів.
8. Підготуйтеся до моделювання фрагментів уроку:
- ознайомлення з новою літерою, її графічним зображенням;
 - читання обернених і прямих складів, складів ускладненої структури (в центрі уваги – розширення поля зору);
 - читання цілих слів.
9. Розробіть конспект уроку читання в буквений період навчання грамоти на вивчення нової букви (буква за порядковим номером студента у списку групи). Підготуйтеся до моделювання уроку в аудиторії.

Рекомендована література

1. Вашуленко М., Вашуленко О. Про роботу над букварем нового видання. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 16–21.
2. Вашуленко М., Вашуленко О. Про роботу над букварем нового видання. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 16–21.
3. Вашуленко М., Прищеп О., Вашуленко О. Читання, письмо, розвиток мовлення, 1 клас. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 37–42.
4. Вашуленко М., Прищеп О., Вашуленко О. Читання, письмо, розвиток мовлення, 1 клас. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 37–42.
5. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
6. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко.– Київ, 2001. 223 с.
7. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
8. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
9. Пономарьова К. Пріоритети в навчанні грамоти першокласників НУШ. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 21– 26.
10. Роговик. Л. Психолого-педагогічні аспекти навчання шестиліток читання і письма. *Початкова школа*. 2002. № 2. С. 11–12.
11. Толстолуцька І. Крокую від А до Я (Ігри з пальчиками) // Початкова школа. – 2012. - №7.
12. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Большакова І. О., Пристінська М. С. (2018)
13. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Іщенко О. Л., Логачевська С. П. (2018)
14. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Вашуленко М. С., Вашуленко, О. В. (2018)
15. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Захарійчук М. Д. (2018)
16. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Пономарьова К. І. (2018)

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.2

Тема. Спостереження та аналіз уроків читання в період навчання грамоти.

Мета. Засвоїти структуру сучасного уроку й вимоги до нього; виробити вміння й навички проведення методичного аналізу уроків читання в період навчання грамоти; з'ясувати, які методи, прийоми і засоби навчання грамоти та і технології використовує учитель на уроці.

Практичні завдання*

1. Спостереження і запис уроку читання в період навчання грамоти.
2. Визначення основних етапів уроку.
3. Характеристика змісту проведення кожного етапу уроку:
 - а) Як організований клас до уроку? Скільки часу займає організація класу? Як її досягає учитель?
 - б) Повторення раніше засвоєного (Що було повторено, прийоми роботи, кількість учнів, що брали участь у повторенні). Скільки часу витрачено.
 - в) Яка послідовність у поясненні нового матеріалу. Доцільність етапів, видів роботи і методичних прийомів.
 - г) Як здійснювалось вироблення умінь і навичок:
 - характер вправ на аналіз і синтез;
 - вміння виконувати звуко-буквений аналіз;
 - робота з розрізною азбукою, друкування;
 - робота з букварем, її види;
 - розвиток навичок читання;
 - формування елементарних граматичних уявлень;
 - рівень умінь і навичок учнів. Спосіб читання (побуквене, поскладове, цілими словами);
 - організація роботи з книгою.
 - д) Як провів учитель підсумок уроку і дав домашнє завдання.
4. Загальні висновки про урок.
 - 1). Насиченість уроку. Ефективність уроку. Якість використання різноманітних прийомів.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

- 2). Зв'язок навчання і виховання.
- 3). Розвиток мислення і мовлення дітей.
- 4). Використання ТЗН, наочних посібників, роздаткового матеріалу.
- 5). Самостійна робота учнів на уроці.
- 6). Активність учнів на уроці; диференційований підхід до навчання читати.
- 7). Взаємини вчителя і учнів.

Порядок оформлення звіту.

Результати лабораторного заняття оформити письмово і здати на перевірку.

Рекомендована література

1. Вашуленко М., Прищеп О., Вашуленко О. Читання, письмо, розвиток мовлення, 1 клас. Початкова школа. 2018. № 8. С. 37–42.
2. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
3. Пономарьова К. Пріоритети в навчанні грамоти першокласників НУШ. *Початкова школа*. 2018. № 8. С. 21–26.
4. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_rozroblena_pid_kerivnictwom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
5. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_rozroblena_pid_kerivnictwom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
6. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Большакова І. О., Пристінська М. С. (2018)
7. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Вашуленко М. С., Вашуленко, О. В. (2018)
8. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Пономарьова К. І. (2018)

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.6

Тема. Особливості уроків письма періоду навчання грамоти.

Мета. Ознайомити з особливостями навчання письма, змістом, структурою уроку письма в період навчання грамоти, сучасними вимогами до нього. Формувати вміння, необхідні для навчання письма першокласників.

Питання для обговорення

1. Характеристика сучасного рукописного шрифту.
2. Методи навчання письма першокласників. Засоби навчання письма.
3. Програмові вимоги до уроку письма у 1 класі. Зміст і структура уроків письма в період навчання грамоти.
4. Основні прийоми формування в учнів графічних навичок.
5. Види робіт з письма період навчання грамоти.
6. Труднощі, які трапляються на шляху шестирічних першокласників під час оволодіння письмом.
7. Нетрадиційні підходи до навчання письма першокласників.
8. Особливості навчання письма ліворуких першокласників.
9. Особливості самостійної роботи першокласників на уроках письма.

Практичні завдання*

1. Здійсніть аналіз будови рукописних букв з переліком її елементів. Дайте письмове пояснення порядку зображених елементів (поелементний аналіз) (див. *Чабайовська М.І. Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр*).
2. Запропонуйте завдання, що допоможуть першокласникам запам'ятати поелементну будову літери.
3. На основі аналізу конспектів уроків буквеного періоду навчання грамоти підготуйте зразки різних видів робіт з письма.
4. У зошитах з графічною сіткою №2 напишіть текст:

Гіркий урок

В автобусі Оксанка знайшла зручне місце й безтурботно поринула у свої мрії. На зупинці в автобус увійшла літня жінка з важкими сумками. Та Оксанка вдала, ніби не помічає її.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

Увечері Оксанка з матір'ю та батьком подзвонила до нових сусідів, які справляли новосілля. Двері відчинилися, на порозі стояла та сама жінка, яку вона образила своєю нечемністю, а на столі – частування з тих важких сумок.

Оксанка ладна була провалитися крізь землю. Мати вихваляла перед сусідкою свою доньку. І кожне мамине слово, як посмішка, стьобало дівчинку. А сусідка спокійно дивилася Оксані просто в очі. Той погляд надовго запам'ятався дівчинці.

5. Обміняйтеся зошитами та проаналізуйте помилки каліграфічного письма однокурсників, дайте рекомендації щодо усунення порушень письма.
6. Визначте особливості організації освітнього процесу з письма для учня-лівші.
7. Підготуйте вправи для рухавок на уроках письма.
8. Розробіть завдання для диктантів у 1 класі.
9. Назвіть види орфографічних завдань, які застосовуються на уроках письма в першому класі. Визначте мету кожного з них.

Рекомендована література

1. Богуш А. М. Готуємо руку дитини до письма. Тернопіль, 2001. 56 с.
2. Дорогавцева С., Мазур Н. Розвиток тонкої моторики – шлях до каліграфічного письма. Початкова школа. 2010. № 8. С. 27–33.
3. Коваленко О. Формування в учнів початкових навичок письма. Комплексний підхід. Початкова освіта, 2005. Вересень. № 33 (321). С. 12.
4. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
5. Толстолуцька І. Крокую від А до Я (Ігри з пальчиками). *Початкова школа*. 2012. №7.
6. Трунова В. А. Вчимося правильно писати: Навчально-наочний посібник. – вид. 3-е, випр. Київ – Ізмаїл, 2008. 136 с.
7. Трунова В. А. Методика каліграфії: Методичні рекомендації для студентів, учителів початкових класів. Одеса, 1991. 178 с.
8. Цєпова І. В. Готуємося до уроків навчання грамоти (письмо). Харків, 2008. 160 с.
9. Чабайовська М.І. Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр: навчально-метод. посібник. Тернопіль, 2010. 116с.
10. Шаталова В. В. Бєсїда для батьків першокласників «Підготовка руки дитини до письма». Початкове навчання та виховання, 2009. № 27 (211).

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.3

Тема. Спостереження та аналіз уроків письма в період навчання грамоти.

Мета. Формувати вміння аналізувати уроки навчання письма нової букви. Ознайомити із зразками уроків письма учителів базових шкіл.

Практичні завдання*

1. Проаналізуйте урок письма.
2. Визначте основні етапи уроку.
3. Дайте характеристику змісту проведення кожного етапу уроку:
 - 1) Як організований клас до уроку? Скільки часу займає організація?
 - 2) Перевірка раніше засвоєного матеріалу. Що було перевірено, прийоми перевірки.
 - 3) Як здійснюється пояснення написання нової букви; зв'язок уроку письма з уроком читання.
 - 4) Як здійснюється вироблення графічних навичок:
 - а) прийоми навчання накреслень елементів букв;
 - б) місце звуко-буквеного аналізу;
 - в) робота з прописами, розрізною азбукою;
 - г) як пояснював учитель написання букви? Як вівся показ писаної букви?
 - д) як учитель слідкує за дотриманням правил посадки під час письма?
 - 5) Розвиток мислення і мовлення на уроці письма.
4. Загальні висновки про урок.
 - 1). Насиченість уроку.
 - 2). Використання ТЗН, наочних посібників, роздаткового матеріалу.
 - 3). Самостійна робота учнів на уроці.
 - 4). Як здійснювався індивідуальний та диференційований підхід до навчання письма.
 - 5) Активність учнів на уроці.
 - б) Взаємини вчителя і учнів.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

Порядок оформлення звіту.

Результати лабораторного заняття оформити письмово і здати на перевірку.

Рекомендована література

1. Богуш А. М. Готуємо руку дитини до письма. Тернопіль, 2001. 56 с.
2. Дорогавцева С., Мазур Н. Розвиток тонкої моторики – шлях до каліграфічного письма. *Початкова школа*. 2010. № 8. С. 27–33.
3. Коваленко О. Формування в учнів початкових навичок письма. Комплексний підхід. *Початкова освіта*, 2005. № 33 (321). С. 12.
4. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
5. Толстолуцька І. Крокую від А до Я (Ігри з пальчиками). *Початкова школа*. 2012. №7.
6. Трунова В. А. Вчимося правильно писати: Навчально-наочний посібник. – вид. 3-е, випр. Київ – Ізмаїл, 2008. 136 с.
7. Трунова В. А. Методика каліграфії: Методичні рекомендації для студентів, учителів початкових класів. Одеса, 1991. 178 с.
8. Цєпова І. В. Готуємося до уроків навчання грамоти (письмо). Харків, 2008. 160 с
9. Чабайовська М.І. Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр: навчально-метод. посібник. Тернопіль, 2010. 116с.
10. Шаталова В. В. Бєсїда для батьків першокласників «Підготовка руки дитини до письма». Початкове навчання та виховання, 2009. № 27 (211).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.7

Тема. Розвиток мовлення і мислення в період навчання грамоти.

Мета. Сформувати методичні вміння для навчання аудіювання, удосконалення звуковимови, збагачення словникового запасу учнів. Розвивати уміння аналізувати, систематизувати та доцільно використовувати наочність та ілюстративний матеріал.

Питання для обговорення

1. Напрями роботи з розвитку мовлення в період навчання грамоти.
2. Прийоми удосконалення звуковимови.
3. Шляхи збагачення словникового запасу першокласників. Прийоми пояснення слів і виразів.
4. Словникові та словниково-логічні вправи в букварний період: їх значення, види та методика проведення.
5. Методика роботи над реченням і зв'язним висловлюванням.
6. Мовний матеріал, режим аудіювання, послідовність роботи. Методи і прийоми навчання аудіюванню.

Практичні завдання*

1. Поясніть програмові вимоги до рівня підготовки учнів у розділах «Мовленнєва діяльність», «Взаємодіємо усно».
2. Перерахуйте, які види роботи проводяться на формування правильної вимови слів. Доберіть вправи для удосконалення звуковимови.
3. Схарактеризуйте основні способи пояснення значення слів. З текстів чинних «Букварів» (на вибір) до кожного способу доберіть по 3 слова та поясніть їх значення.
4. Розробіть систему вправ ігрового характеру на засвоєння та уточнення значення слів.
5. Доберіть кілька наборів предметних малюнків для словниково-логічних вправ з різною дидактичною метою. Сформулюйте завдання до кожного набору малюнків.
6. Доберіть текст для аудіювання і перевірки засвоєння учнями цього тексту складіть перелік запитань.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

Рекомендована література

1. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
2. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_pid_kerivnictwom_r_b_shijana/316-1-0-7365
3. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_rozroblena_pid_kerivnictwom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
4. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Большакова І. О., Пристінська М. С. (2018)
5. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Іщенко О. Л., Логачевська С. П. (2018)
6. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Чумарна М. І. (2018)
7. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Тарнавська С. С., Науменко В. О. (2018)
8. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Пономарьова К. І. (2018)
9. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Воскресенська Н. О., Цєпова І. В. (2018)
10. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Кравцова Н.М., Придаток О. Д. (2018)
11. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Іваниця Г. А. (2018)
12. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Наумчук В. І., Наумчук М. М. (2018)
13. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Вашуленко М. С., Вашуленко О. В. (2018)
14. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Захарійчук М. Д. (2018)

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.8

Тема. Післябуквений період навчання грамоти. Самостійна робота на уроках читання.

Мета. Засвоїти основні вимоги до уроків читання та письма післябуквеного періоду, особливості їх проведення. Формувати вміння організовувати самостійну роботу учнів.

Питання для обговорення

1. Основні завдання післябуквеного періоду.
2. Особливості уроків читання та письма у післябуквений період.
3. Формування в учнів самостійності і читацької активності.
4. Методична система «Щоденні 5»: особливості впровадження в 1 класі.
5. Пропедевтика формування орфографічної навички в період навчання грамоти.

Практичні завдання*

1. Проаналізуйте структуру уроку читання післябуквеного періоду. Опишіть кожний із структурних елементів. Розподіліть час (35 хв.) на кожний з етапів уроку. Визначте завдання кожного з етапів уроку.
2. Укладіть список дитячих творів для додаткового читання у 1 класі.
3. Запропонуйте різні види роботи над реченням і зв'язним мовленням у післябуквений період навчання грамоти.
4. Ознайомтеся з методичною системою «Щоденні 5». Запропонуйте завдання для кожного з етапів роботи.
5. Розробіть фрагмент уроку читання – аналіз прочитаного тексту.
6. Запропонуйте вправи для розвитку орфографічної зірності першокласників.

Рекомендована література

1. Для вчителів НУШ «Щоденні 5». Читання текстів по методу В. Едигея. Частина I. [Електронний ресурс] / 2018. – Режим

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

доступу:<https://vseosvita.ua/library/dla-vciteliv-nus-sodenni-5citannatekstiv-po-metodu-v-edigea-castina-ii-73795.html>

2. Для вчителів НУШ «Щоденні 5». Читання текстів по методу В. Едигея. Частина II. [Електронний ресурс] / 2018. – Режим доступу:<https://vseosvita.ua/library/dla-vciteliv-nus-sodenni-5citannatekstiv-po-metodu-v-edigea-castina-ii-73795.html>
3. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
4. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_pid_kerivnictwom_r_b_shijana/316-1-0-7365
5. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_rozrobлена_pid_kerivnictwom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
6. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Большакова І. О., Пристінська М. С. (2018)
7. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Іщенко О. Л., Логачевська С. П. (2018)
8. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Чумарна М. І. (2018)
9. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Тарнавська С. С., Науменко В. О. (2018)
10. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Пономарьова К. І. (2018)
11. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Іваниця Г. А. (2018)
12. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Наумчук В. І., Наумчук М. М. (2018)
13. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Вашуленко М. С., Вашуленко О. В. (2018)
14. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Захарійчук М. Д. (2018)

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.4

Тема. Моделювання уроку навчання грамоти. Самоаналіз уроку.

Мета. Формувати у студентів процесуальну готовність до проведення уроків у період навчання грамоти. Вчити добирати ефективні методи й прийоми пояснення нового матеріалу.

Практичні завдання*

1. Ознайомтесь з методичними рекомендаціями до уроків навчання грамоти.
2. Визначте структурні елементи уроків навчання грамоти
3. Оберіть тему уроку навчання грамоти
4. Побудуйте конспект уроку за розворотом сторінок чинного «Букваря» (за вибором).
 - 4.1. Ознайомтесь зі змістом матеріалу «Букваря» на вивчення певної букви.
 - 4.2. Для розробки планів уроків з читання і письма запишіть тему уроку, визначте тип уроку, мету, доберіть необхідні наочні посібники.
 - 4.3. Продумайте систему роботи над звуками чи звуком, дотримуючись послідовності роботи над буквою, що позначає звуки.
 - 4.4. Запишіть назви прийомів роботи, конкретні завдання для учнів, зміст виконуваної роботи.
 - 4.5. У роботі з букварем запишіть прийоми читання слів у колонках, завдання для вибіркового читання.
 - 4.6. Враховуючи різну підготовку дітей до школи, різний рівень сформованості у них навичок читання, продумайте різні завдання із схемами, моделями слів, диференційовані завдання для читання слів, речень, додаткових текстів.
 - 4.7. Сплануйте роботу над текстом, передбачаючи повторне читання з різними завданнями і перевіркою осмисленості читання.
 - 4.8. Продумайте підсумок уроку.
5. Побудова уроку письма в період навчання грамоти .
 - 5.1. Запишіть тему й мету уроку.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

- 5.2. Придумайте аналітико-синтетичні вправи зі звуками, які позначаються на письмі певною буквою.
 - 5.3. Продумайте і сплануйте послідовність вивчення будови букви, засвоєння її конфігурації.
 - 5.4. Сплануйте рухавки.
 - 5.5. Розробіть схему складання моделей слів, звуко-буквеного аналізу.
 - 5.6. Продумайте роботу з розвитку мовлення з метою вдосконалення звуковимови, збагачення словника чи вдосконалення граматичного ладу мовлення.
 - 5.7. Запишіть питання для учнів у підсумку уроку.
6. Підготуйтеся до моделювання уроку в аудиторії.

Рекомендована література

1. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
2. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL : http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_pid_kerivnictwom_r_b_shijana/316-1-0-7365
3. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/normativna_baza_nush/tipova_osvitnja_programa_rozrobлена_pid_kerivnictwom_o_ja_savchenko/316-1-0-7364
4. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Большакова І. О., Пристінська М. С. (2018)
5. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Іщенко О. Л., Логачевська С. П. (2018)
6. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Пономарьова К. І. (2018)
7. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Наумчук В. І., Наумчук М. М. (2018)
8. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Вашуленко М. С., Вашуленко О. В. (2018)
9. Українська мова. Буквар : підручник для 1 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Захарійчук М. Д. (2018)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФОНЕТИКИ, СЛОВОТВОРУ, ГРАМАТИКИ ТА ОРФОГРАФІЇ

Після вивчення цього модуля здобувачі вищої освіти повинні знати:

- зміст та вимоги програми з української мови для учнів 2–4 класів відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти;
- вимоги до сучасного уроку української мови, типи уроків мови у початковій школі;
- структуру й технологію проведення уроків різних типів української мови у початковій школі;
- зміст підручників нового покоління з української мови для 2–4 класів;
- методи та прийоми навчання української мови учнів молодшого шкільного віку;

вміти:

- визначати тип та структуру уроку, формулювати мету, розробляти зміст, добирати дидактичний матеріал, створювати систему вправ, прогнозувати пізнавальну діяльність учнів;
- обирати та використовувати ефективні методи і прийоми вивчення мовних явищ (лексичних, фонетичних, словотворчих, морфологічних, синтаксичних) і вироблення в учнів вміння використовувати їх у мовленні відповідно до мовних норм, а також формувати усвідомлені графічні, орфографічні і пунктуаційні уміння і навички;
- проводити методичний аналіз матеріалу: встановлювати наступність і перспективність у його вивченні, співвідносити теоретичний матеріал з практичними уміннями, диференціювати матеріал за ступенем складності його засвоєння, виділяти в ньому головне;
- володіти методами діагностування рівня сформованості знань і умінь молодших школярів у сфері мовної освіти для підвищення якості освітнього процесу на рівні початкової загальної освіти.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.1

Тема. Методи і методичні прийоми навчання української мови в початковій школі.

Мета. Ознайомити з методами і методичними прийомами навчання основ фонетики, граматики, морфемної будови слова, орфографії, лексикології у початковому курсі мови. Формувати вміння добирати найдоцільніші методи і методичні прийоми для пояснення нового матеріалу.

Питання для обговорення

1. Загальні поняття про методи і прийоми викладання української мови.
2. Класифікація методів навчання української мови в початковій школі:
 - а) евристичний метод;
 - б) проблемний метод (частково-проблемний).
 - в) пояснювально-ілюстративний
 - г) репродуктивний метод.
3. Вправи як метод навчання. Види вправ з української мови у початковій школі.
4. Специфічні прийоми навчання мови.

Практичні завдання*

1. Складіть карту знань на тему «Прийоми навчання української мови в початковій школі».
2. Проаналізуйте чинні підручники з української мови (2–4 клас) щодо методів пояснення нового матеріалу.
3. Укладіть таблицю типів вправ з української мови:

Критерії	Типи вправ

4. Розробіть фрагменти уроків на пояснення нового матеріалу за:
 - репродуктивним методом;
 - евристичним методом;
 - проблемним методом;

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

– пояснювально-ілюстративним методом.

5. Опрацюйте тему практичного заняття за текстом відповідної лекції та заповніть «Бортовий журнал».

Бортовий журнал

Прізвище, ПІБ _____
Тема _____

Дата _____ Час _____

Ключові поняття _____

Схема _____

Зв'язки, які я можу встановити:

Питання, які залишилися:
_____?
_____?
_____?
_____?

Питання, які придумали мої колеги, але цікаві для мене теж

_____?

ЕСЕ

Повнота відображення основних понять _____
Участь у груповій дискусії _____
Цінні ідеї, пропозиції _____
Схема повідомлення _____
Сума _____

Рекомендована література

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. посіб. Київ, 2005. 180 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко.– Київ, 2001. 223 с.
4. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
5. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
6. Пономарьова К. Сучасний урок української мови: компетентісно орієнтовані цілі та структура. *Початкова школа*. №1. 2015. С.21–26.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.2

Тема. Типи, структура уроків мови у початковій школі. Сучасні вимоги до уроків мови.

Мета. Засвоїти типи та структури сучасного уроку української мови; усвідомити вимоги до нього та методику проведення. Сформувати уміння і навички визначати тип уроку відповідно до етапів пізнання матеріалу.

Питання для обговорення

1. Основна мета і завдання сучасного уроку української мови у початковій школі.
2. Типи уроків української мови.
3. Структурні компоненти комбінованого уроку мови.
4. Техніка проведення уроку української мови.
5. Нетрадиційні уроки української мови.

Практичні завдання*

1. Перерахуйте вимоги до уроків української мови у початковій школі.
2. Укладіть кластер «Типи уроків української мови у початковій школі».
3. Прочитайте фрагмент уроку. Спробуйте реконструювати весь урок. Який це тип уроку? Як це довести?

Актуалізація опорних знань.

– Доведіть, що слово *радість* іменник; *радісний* – прикметник, *радіти* – дієслово. Як ви це визначили? (За допомогою значень та запитань.)

– Визначте, до яких частин мови належать слова у реченнях:

Одне в світі Сонце і батьківська хата.

Сім соколят на одній подушці сплять.

– До якої частини мови ви віднесли слова *сім, одне*?

Мотивація навчальної діяльності учнів, повідомлення теми і мети.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

– Отже, сьогодні ми познайомимося з новою частиною мови, яка називається «Числівник».

– Як ви гадаєте, чому її так назвали?

– На яких уроках ми найчастіше зустрічаємося зі словами-числівниками?

Правильно, на уроках математики ми вчимося рахувати, додавати, віднімати, множити, ділити, а на уроках мови навчимося правильно їх писати.

4. Прочитайте фрагмент уроку.. Який це тип уроку? Як його можна продовжити?

Мотивація навчальної діяльності учнів, повідомлення теми та мети уроку

– Отже, сьогодні ми дізнаємося про інші випадки написання певної групи слів з великої букви, які означають географічні назви. Це необхідно знати для того, щоб правильно їх писати.

Сприймання й усвідомлення учнями нового матеріалу:

а) спостереження й аналіз мовних явищ:

– Прочитайте записаний на дошці текст і скажіть, чому окремі слова пишуться з великої букви.

У західній частині України простяглися Карпатські гори. Найвища вершина Карпат – гора Говерла – має висоту 2061 м.

– Поясніть значення слів, що пишуться з великої літери.

– Подивіться, де на карті України знаходяться Карпатські гори (учитель показує на карті зазначені об'єкти).

– Висновки учнів: *(Крім тих випадків, які ми розглядали на минулих уроках, велика буква пишеться і в словах, що означають географічні назви. До географічних належать назви гір, морів, материків, озер, а також назви країн, міст, сіл, рік. Як пишуться назви країн, міст, сіл, річок ми вже знаємо, а тепер навчимося писати назви гір, морів, материків, озер).*

б) перевірка розуміння нового матеріалу:

Попереджувальний диктант.

Учень (за вибором учителя) перед написанням, пояснює правопис слів:

Через усю Україну, з півночі на південь, протікає Дніпро, одна з найбільших річок Європи, і впадає у Чорне море. З півдня нашу Вітчизну омиває ще одне море – Азовське.

– Розглянемо карту України і знайдемо географічні об'єкти, про які йшла мова у тексті (Учитель показує розміщення цих географічних об'єктів).

в) висновки, формулювання правила учнями:

– Отже, що ми розуміємо під поняттям «географічні назви»?

– Як потрібно писати географічні назви?

5. Запропонуйте різні форми перевірки домашнього завдання на уроках мови в 3–4 класах.

Рекомендована література

1. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. посіб. Київ, 2005. 180 с.
2. Волошина Г.П., Роєнко Л.М. Типи та особливості уроків української мови і літературного читання у початкових класах. Умань, 2013. 204 с.
3. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ, 2001. 223 с.
4. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
5. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
6. Пономарьова К. Сучасний урок української мови: компетентісно орієнтовані цілі та структура. *Початкова школа*. №1. 2015. С.21–26.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.3

Тема. Методика роботи над засвоєнням елементів фонетики.

Мета. Осмислити мету і завдання вивчення фонетики у початковій школі. Засвоїти основні методи й прийоми, що використовуються при вивченні фонетичного матеріалу.

Питання для обговорення

1. Особливості вивчення голосних і приголосних звуків у початковій школі:
 - а) вивчення теми «Голосні звуки та позначення їх буквами»;
 - б) вивчення теми «Приголосні звуки. Тверді та м'які приголосні, способи позначення їх на письмі»;
 - в) вивчення теми «Дзвінки та глухі приголосні звуки».
2. Вивчення тем «Склад» та «Наголос».
3. Види вправ з фонетики, їх значення, методика проведення.
4. Звуковий і звуко-буквений аналізи, методика їх проведення.
5. Формування орфоепічних умінь і навичок у початковій школі.

Практичні завдання*

1. Запишіть порядок проведення фонетичного розбору. Розберіть за цим алгоритмом слова: *юнга, лебідь, боєць, подвір'я, блищить*.
2. Запишіть слова (не менше 10), в яких одна й та ж буква позначає різні звуки.
3. Наведіть приклади слів (не менше 10), в яких звуків би було більше ніж букв.
4. Прочитайте слова, поставте наголос. Визначте, які з поданих слів можна пропонувати учням 2 класу.

Читання, щавель, оповідання, вимога, запитання, граблі, виразно, вірші, новий, котрий, подушка, котра, ненавидіти, котре, дочка, чотирнадцять, чорнозем, олень, новий, подруга, отаман, листопад, ознака, посередині, однаково.
5. До методичного апарату доберіть завдання для учнів:
 1. *Запиши речення. Підкресли букви, якими позначені м'які приголосні звуки.*

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

2. Прочитай прислів'я. Підкресли букви, які позначають в словах два звуки.

3. Змініть у словах наголос так, щоб змінилося їхнє значення:

...

6. Змоделуйте фрагмент уроку, на якому використовується поданий нижче текст. При цьому вкажіть:

- етап уроку;
- мету використання;
- метод і прийоми роботи.

Спишіть слова. Поставте, де потрібно, апостроф. Доведіть свою думку.

М_ята, в_яжу, реп_ях, в_юн, черв_як, Р_ябко, п_явка, р_ядно, м_який, п_ятниця.

7. Доберіть вправи, які б допомогли учням усвідомити різницю між:

- а) звуком і буквою;
- б) голосним і приголосним звуками;
- в) приголосними твердими і м'якими.

8. Перевірте, чи знаєте ви напам'ять український алфавіт та чи не помиляєтесь у назвах букв. Розробіть систему завдань (або доберіть із підручників), які б учителі використали для засвоєння дітьми українського алфавіту (за вимогами програми 2-го класу) та вироблення вміння користуватись знанням алфавіту у роботі зі словником.

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
2. Вашуленко М. Нормативне наголошування слів – важлива ознака літературного мовлення. *Початкова школа*. 2015. № 1. С. 17–21.
3. Коваль Г. Звуко-буквений аналіз на уроках української мови у початкових класах. Тернопіль, 2004. 80 с
4. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
5. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
6. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.4

Тема. Методика вивчення морфемної будови слова.

Мета. Усвідомити мету і завдання вивчення будови слова у початковій школі. Опанувати основні методи та прийоми, що використовуються при вивченні будови слова.

Питання для обговорення

1. Мета і завдання вивчення морфемної будови слова у початковій школі.
2. Етапи вивчення морфемної будови слова в початковій школі
3. Методика розкриття понять: споріднені слова, спільнокореневі слова, основа слова, закінчення, корінь, префікс, суфікс.
4. Типи вправ щодо вивчення морфемної будови слова. Морфемний розбір.
5. Пропедевтика вивчення елементів словотвору. Види словотворчих вправ, методика їх проведення.

Практичні завдання*

1. Підготуйте дидактичний матеріал (5 карток) на тему «Корінь слова. Спільнокореневі слова».
2. Проаналізуйте тему «Будова слова» щодо можливості створення проблемної ситуації. Наведіть 3 приклади проблемної ситуації під час вивчення означеної теми.
3. Розв'яжіть методичну задачу:
 - 1). Слова *сова* і *совок* багато учнів класу назвали спільнокореневими. Про які недоліки в роботі вчителя свідчить ця помилка?
 - 2). Учень одержав завдання: від наведених іменників утворити спершу прикметники, а потім дієслова. Учень виконав завдання так:
Земля – земляний – заземлити.
Вода – водяний – водити.
Поясніть, правильно виконано завдання?
4. Доберіть приклади слів для морфемного аналізу в 2, 3, 4 класах. Вибір обґрунтуйте.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

5. Проаналізуйте систему вправ, поданих у підручниках з української мови, на вивчення морфемної будови слова та словотвору. За зразком вправ, вміщених у підручниках, розробіть по Звправи на:
 - спостереження за роллю морфем у слові;
 - заміну морфем у слові;
 - добір слів і використання їх у мовленні;
 - добір слів за поданими схемами;
 - утворення слів.
6. Підготуйте фрагмент уроку на одну з тем (за вибором): «Спільнокореневі слова. Корінь», «Префікс», «Суфікс» (3 клас). Проведіть його в аудиторії.

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
2. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. Київ, 2001. 223 с.
3. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
4. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
5. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.
6. Каніщенко А.П., Лісова С.І., Лісова А.П. «Будова слова» в початковій школі (Дидактична система вправ для 1-4 класів). Київ, 2000. 93 с.
7. Потоцька Т. Ф. Лексична робота з розділу «Будова слова». *Початкова школа*. 1990. №1.
8. Савицька В.П. Словотворча робота при вивченні теми «Будова слова». *Початкова школа*. 1990. № 10.
9. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.1

Тема. Методика роботи над морфемною будовою слова.

Мета. Формувати вміння аналізувати уроки на вивчення будови слова у початковій школі. З'ясувати ефективність методів та прийомів, що використовуються при вивченні будови слова.

Практичні завдання*

1. Спостереження і запис уроку української мови на вивчення морфемної будови слова.
2. Методи та прийоми, що використовуються при вивченні будови слова.
3. Ефективність дібраних методів і прийомів навчання.

Орієнтовна схема аналізу уроку на вивчення морфемної будови слова:

I. Початок уроку: організація класу до уроку; визначення теми і завдань, що будуть вивчати, які завдання повинні будуть розв'язати учні на уроці.

II. Перевірка домашнього завдання: форма перевірки. Поставлені запитання. Глибина і правильність учнівських відповідей. Робота з класом. Розвиток інтересу. Мотивація оцінок. Підсумок перевірки. Як зроблено.

III. Зв'язок нового матеріалу з вивченим раніше. Актуалізація.

IV. Вивчення нового матеріалу.

Аналізуючи матеріал, треба з'ясувати:

- чи дійсно матеріал розкритий;
- чи вміє вчитель збуджувати мислення;
- чи вміє мобілізувати дітей на самостійний пошук розв'язання завдань або проблем;
- формування висновків або правил;
- чи допоміг вчитель розібратися дітям в суті;
- чи зрозуміли діти новий матеріал, завдяки чому це досягнуто (чітке пояснення нових термінів, використання наочних посібників, вдалих прийомів, доступність пояснення тощо).

Якщо учні не зрозуміли матеріал, то варто встановити причину (чому, в чому помилки, встановити, як виправити помилки).

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

- V. Перевірка засвоєного матеріалу* (тобто відчувати процес засвоєння матеріалу): як перевіряє вчитель засвоєння (переказ вивченого, контрольні запитання, за допомогою яких методів і прийомів це робить вчитель).
- VI. Закріплення матеріалу*: як організована ця робота, який зміст і характер завдання, його складність; питома вага самостійності учня при виконанні завдань, логіка, послідовність, зацікавленість у зв'язку з наростанням складності.
- VII. Домашнє завдання*: чи зрозуміли учні, як і що робити (щоб було різноманітне і вивчення нового та повторення старого).
- VIII. Оцінка структури уроку*. Тип (етапи, структурність їх чергування і логічний взаємозв'язок між ними).
- IX. Організація навчальної діяльності учнів на уроці*: (доцільність вибору методів і прийомів, методики використання засобів навчання).
- X. Режим навчальної праці школярів на уроці* (розподіл часу, чергування різних видів діяльності, як за змістом, так і за формою сприймання, засоби попередження втомлюваності учнів, концентрації уваги тобто).

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
2. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
4. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.
5. *Початкова школа*. 1990. № 6.
6. Каніщенко А.П., Лісова С.І., Лісова А.П. «Будова слова» в початковій школі (Дидактична система вправ для 1-4 класів). Київ, 2000. 93 с.
7. Потоцька Т. Ф. Лексична робота з розділу «Будова слова». *Початкова школа*.1990. №1.
8. Савицька В.П. Словотворча робота при вивченні теми «Будова слова». *Початкова школа*.1990.№ 10.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.5

**Тема. Формування граматичних понять в учнів початкової школи.
Методика вивчення іменника, прикметника та дієслова.**

Мета. Визначити етапи та методику формування граматичних понять в початковій школі. Розкрити зміст програмових вимог і підручників щодо вивчення частин мови у початковій школі.

Питання для обговорення

1. Етапи та методика формування граматичних понять в учнів початкової школи.
2. Завдання, зміст і принципи вивчення частин мови в початковій школі.
3. Система вивчення іменника. Методика опрацювання граматичних понять роду, числа, відмінка іменників.
4. Програмові вимоги до вивчення прикметника у початковій школі. Методика опрацювання граматичних понять роду, числа, відмінка прикметників.
5. Система вивчення дієслова. Методика опрацювання граматичних понять роду, числа, особи, часу за лінійно-концентричним принципом побудови програми.

Практичні завдання*

1. Складіть схему, на якій вкажіть етапи формування граматичних понять. Який зміст і цілі роботи на кожному етапі?
2. Спираючись на програму, складіть таблицю словотворчих і граматичних понять над формуванням яких ви будете працювати у 2–4 класах. Які істотні ознаки цих понять вивчатимуть школярі?
3. Розробіть проблемно-пошукові завдання для вивчення іменника в 2–4 класах.
4. Сформулюйте правила, за якими визначаємо рід іменників. Придумайте 3–4 вправи на визначення роду іменників.
5. Доберіть приклади завдань, які сприяють усвідомленню учнями значення прикметників у мовленні.
6. Запропонуйте 3–5 завдань для перевірки усвідомлення учнями прямого і переносного значення дієслів.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

7. Доберіть диференційовані завдання і вправи до вивчення іменника, прикметника, дієслова у початковій школі.
8. Змодельуйте фрагмент уроку на одну з тем (за вибором): «Власні і загальні іменники (3 клас)», «Змінювання прикметників за числами (3 клас)», «Розпізнавання часових форм дієслів (3 клас)». Проведіть його в аудиторії.

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
2. Зенченко Т. Компетентнісні орієнтири щодо вивчення теми «Прикметник» у 2 класі. *Початкова школа*. 2014. № 2. С. 13–16.
3. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
4. Костишин Н. Прикметник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки. *Українська мова і література*. 2005. № 36. С. 17–18.
5. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
6. Патлань Г. Українська мова. Іменник. 1-4 класи. Тернопіль, 2005. 88 с.
7. Петрусенко Н. Частина мови. Повторення вивченого про іменник: укр. мова (4 клас). *Початкова освіта*, 2009, № 39. С. 18–19.
8. Плесак О. 15 уроків з української мови. Розділ «Іменник», 1–4 класи: метод. посіб. Львів, 2013. 90 с.
<http://loippo.lviv.ua/files/2013/Metodyka/Poch-shkola/1-klas/Gramota/15-3.pdf>
9. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна
URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
10. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
11. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.6

Тема. Методика вивчення числівника, займенника, прислівника.
Методика ознайомлення із службовими частинами мови у початковій школі.

Мета. Ознайомити з особливостями вивчення числівника, займенника, прислівника та службових частин мови. Вчити добирати методи і прийоми та вправи, що використовуються під час вивчення означених тем.

Питання для обговорення

1. Програмові вимоги до вивчення займенника, прислівника, числівника у 4 класі.
2. Особливості вивчення займенника, прислівника, числівника.
3. Методика вивчення службових частин мови в початковій школі.
4. Труднощі вивчення граматики у початковій школі і шляхи їх подолання
5. Морфологічний розбір частин мови.

Практичні завдання*

1. Змоделюйте фрагмент уроку, на якому використовується подане нижче завдання. При цьому вкажіть:
 - етап уроку;
 - мету використання;
 - метод і прийоми роботи.

Поставити займенники у потрібному відмінку, записати утворені словосполучення.

Дивитися на (ми); приходити до (ти); розсердився на (ви); усміхався до (вона); згадав про (він); радію за (вона); спілкуватися з (ми).
2. Складіть тестові завдання з теми «Числівник» (4 клас) для перевірки знань учнів.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

3. Розробіть завдання і вправи, які допоможуть учителю розкрити перед учнями практичне значення вивчення числівника як частини мови.
4. Доберіть вправи, які б допомогли учням усвідомити правопис прислівників.
5. Змодельуйте проблемну ситуацію на вивчення прийменника.
6. Виконайте по 2 вправи на різні види граматичного розбору з підручників української мови для початкової школи.
7. Запропонуйте завдання і вправи на морфологічний розбір частин мови.
8. Підготуйте фрагмент уроку на вивчення числівника, займенника, прислівника (за вибором).

Рекомендована література

1. Бадер В.І, Вивчення теми «Прислівник» у 4 класі. *Початкова школа*. 1993. № 3. С.18–21.
2. Белова І. Узагальнення вивченого про займенник: укр. мова, 4-й клас. *Початкова освіта*. 2009. № 47. С. 21–22.
3. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
4. Гац Н.А. Ознайомлення школярів із займенником як засобом зв'язності тексту. *Початкова школа*. 1996. № 4. С.18–21
5. Демидчик Г. Зміст і форми вивчення прийменників з комунікативною метою. *Початкова школа*. 1999. № 6.
6. Дубовик С. Засвоєння теми «Прислівник» у 4 класі. *Початкова школа*. 2004. № 3. С. 12–14.
7. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
8. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
9. Пишняк Н. Спостереження за роллю службових слів у реченні: українська мова (2 клас). *Початкова освіта*. 2009. № 47. С. 12–13.
10. Попович Н. Закріплення знань з теми «Числівник»: укр. мова. 4-й клас. *Початкова освіта*. 2009. № 47. С. 19–21.
11. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
12. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.2

Тема. Моделювання уроків різних типів при вивченні частин мови.

Мета. Вчитися моделювати різні типи уроків на вивчення частин мови. Формувати вміння оптимально добирати й застосовувати активні методи і прийоми навчання учнів морфології у початковій школі.

Питання для обговорення

1. Вимоги до сучасного уроку мови. Мета і завдання вивчення граматичного матеріалу у початковій школі.
2. Застосування методів, прийомів у навчанні граматики молодших школярів.
3. Міжпредметні зв'язки у процесі вивчення частин мови.
4. Індивідуалізація та диференціація навчання під час вивчення граматичного матеріалу.

Практичні завдання*

- I. Побудова планів-конспектів уроків вивчення граматичних понять різних частин мови.
 1. Ознайомтесь із методичними рекомендаціями до вивчення теми «Частини мови» у початковій школі.
 2. Оберіть тему уроку на вивчення частин мови у 3–4 класах (різних типів).
 3. Визначте тип, мету та завдання уроку.
 4. Продумайте і сплануйте послідовність дій на кожному етапі уроку.
 - 1). Спосіб перевірки домашнього завдання (перевірка теоретичних знань, виконання письмових робіт).
 - 2). Форми (методичні прийоми) актуалізації опорних знань, умінь і навичок (усна бесіда, мовний аналіз, невелика письмова робота, використання проблемно-ситуативних завдань). Мотивація навчальної діяльності.
 - 3). Методика вивчення нового матеріалу (методи та прийоми пояснення нового матеріалу, послідовність формування

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

граматичних понять, логічність, чіткість організації пізнавальної діяльності учнів).

4). Організація закріплення набутих знань, формування вмінь і навичок (повторення складних теоретичних питань, використання системи тренувальних вправ і комунікативних завдань репродуктивного, аналітичного, творчого характеру, поєднання колективної роботи з індивідуальною, застосування елементів диференційованого навчання).

5). Форми підведення підсумків уроку (бесіда за питаннями вчителя, зв'язна розповідь учня за матеріалом, що вивчався на уроці, групування, класифікація вивченої чи теми, яка повторюється).

6). Зміст домашнього завдання та інструктаж його виконання.

II. Презентація планів-конспектів уроку на вибір студента.

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
2. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
4. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна
URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
5. Типові освітні програми для 3–4 класів НУШ(Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
6. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.7

Тема. Методика опрацювання розділу «Речення» у початковій школі.

Мета. З'ясувати зміст програмових вимог і матеріалу підручників щодо вивчення елементів синтаксису у початковій школі. Навчитися обґрунтовано вибирати методи і прийоми роботи над синтаксичними поняттями.

Питання для обговорення

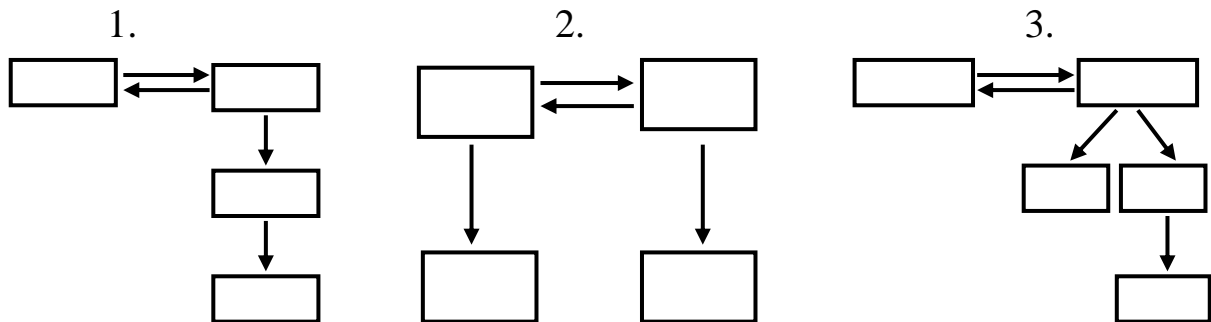
1. Аналіз програмових вимог щодо вивчення речення та словосполучення у 2–4 класах.
2. Етапи формування поняття про речення і його будову.
3. Робота над засвоєнням понять «основа речення», «головні члени речення».
4. Вивчення однорідних членів речення.
5. Види вправ на розвиток уміння виділяти словосполучення з речень та будувати нові словосполучення.
6. Види вправ із синтаксису і пунктуації.
7. Типові помилки у будові речень, шляхи запобігання їх.
8. Синтаксичний розбір простого речення.

Практичні завдання*

1. Складіть словничок термінів основних понять теми «Речення» у початковій школі.
2. Підготуйте такі види вправ щодо роботи з реченням початковій школі (окремо по 2 для кожного класу):
 - 1) вправи на основі зразка;
 - 2) конструктивні;
 - 3) творчі.
3. Поясніть, як навчити учнів визначати основу речення? Доберіть вправи, які можна використовувати на різних етапах засвоєння знань під час вивчення теми «Основа речення», проаналізуйте їх.
4. Доберіть 2–3 ускладнені однорідними членами і звертаннями речення, розберіть їх за схемою аналізу для учнів початкової школи.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

5. Доберіть різні види вправ для роботи з реченням під час повторення вивченого за рік у 2, 3 і 4 класах.
6. Складіть по 2 речення до кожної схеми:

7. Проаналізуйте подані нижче матеріали до одного із етапів (фрагментів) уроку вивчення нового матеріалу. Визначте його тему і сформулюйте мету. Змодельуйте урок, використовуючи запропонований нижче фрагмент.

Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

Робота з текстом.

На партах лежать картки з текстом.

Граки.

Настала осінь. З дерев осипалося листя. Потім розгулялися дощі. Стало холодно. Жучки поховалися під кору дерев. Граки сиділи на тополі. Вони довго про щось кричали. А потім знялись і полетіли в теплі краї.

– Спишіть текст.

– Поставте запитання до підкреслених слів.

– Чи є зв'язок між двома підкресленими словами в реченні?

Доведіть.

– Чи можна сказати, що підкреслені слова є головними в реченні?

8. Визначте коло знань, які необхідні учням для виконання синтаксичного аналізу речення в кожному класі початкової школи. Зробіть розбір запропонованих речень і вкажіть, для якого класу їх можна пропонувати учням:

1). Рибка сплеснула в прозорій воді, блиснула проти сонця й сховалась.

2). Стежка звивалась у високій траві.

3). Осінь одягла дерева в різнокольорові сукні

- 4). Сніжинки падали на дахи, на землю, на дерева.
9. Назвіть, які пунктуаційні правила засвоюють учні. Наведіть приклади речень, у яких застосовуються ці правила.

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
2. Єрмоленко С. Я., Бібік С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С. Я. Єрмоленко. Київ, 2001. 223 с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
4. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.
5. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
6. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна
URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
7. Мельничайко О.І. Вивчення елементів синтаксису в початкових класах: Методичний посібник. Тернопіль, 2006. 72 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.8

Тема. Методика навчання молодших школярів орфографії

Мета. Ознайомити із змістом шкільного курсу орфографії у початковій школі. Розвивати методичні вміння, які ґрунтуються на засвоєнні принципів, методів навчання орфографії, основних видів вправ, спрямованих на формування в учнів правописних умінь.

Питання для обговорення

1. Особливості навчання орфографії у початковій школі. Аналіз підручників щодо вивчення орфографічного матеріалу.
2. Опора методики навчання орфографії на принципи українського правопису.
3. Основні правописні терміни. Поняття про орфограму, орфографічну пильність.
4. Типи орфографічних правил та методика їх опрацювання.
5. Умови успішного формування орфографічних навичок.
6. Види орфографічних вправ та їх системність.
7. Списування, його види та методика проведення.

Практичні завдання*

1. Згадайте принципи української орфографії. За підручниками з української мови для початкової школи 2–4 клас(на вибір) проаналізуйте орфограми вивчаються у початковій школі за схемою і зразком:

Тема	Принцип правопису	Методика і прийоми роботи
Правопис м'якого знака	Фонетичний принцип	Бесіда. Прийоми зіставлення вимови і написання слів: сад-сядь

2. За підручниками з української мови зробити перелік правил, які вивчаються у початковій школі (виписати назву і саме правило). Згрупуйте ці правила за класифікацією:

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

- одноваріантні орфографічні правила;
- двоваріантні правила;
- правила-рекомендації.

3. Проаналізуйте задачу.

У контрольній роботі Василько *не* із словами *нехтувати, недочувати, недодавати, недовиконувати, недоглянути* написав окремо. Коли вчитель перевірів роботу, то підкреслив помилки у написанні наведених слів. Учень не міг зрозуміти, у чому справа, бо знав, що не з дієсловами пишеться окремо.

Як би ви допомогли Василькові?

4. Підберіть 3–5 проблемні ситуації на вивчення орфографічних правил.
5. Опишіть роботу над засвоєнням учнями 4-го класу правопису таких слів: *шеренга, інженер, механік, кілометр, дисципліна, аеродром, гвинтівка, трамвай, тролейбус*.
6. Проаналізуйте текст з точки зору наявності орфограм:

Осінь

Лісами та садами іде осінь. На ній золоте вбрання. На голові віночок із золотого колосся та осінніх квітів. В одній руці красуня несе плетений кошик. А з нього виглядають рум'яні яблука, соковиті сливи, янтарний виноград. У другій руці пишна паляниця.

Іде щедра осінь, частує всіх своїми дарами. Чарівниця про всіх дбає.

7. Складіть семантичну карту «Умови успішного формування орфографічних умінь молодших школярів».
8. Розробіть фрагмент уроку ознайомлення учнів третього класу з орфографічним правилом (на вибір). Включіть спостереження над мовним матеріалом, формулювання правила, аналіз формулювання.

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
2. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
4. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна
URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
5. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
6. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.
7. Боднар Н. Психолого-педагогічні аспекти формування навички письма молодших школярів. *Початкова школа*. 2011. № 7. С. 25–29.
8. Будна Н.О., Гемзюк О.Р., Головка З.Л., Рядова С.І. 600 диктантів з української мови для початкової школи. 1–4 класи. Тернопіль, 2008. 112 с.
9. Вітюк В. Орфографічна грамотність: формуємо вміння писати без помилок. *Учитель початкової школи*. 2016. №5. С. 4–18.
10. Гайова Л. Робота із словами, вимову і написання яких потрібно запам'ятати. *Початкова школа*. 2006. № 10. С. 15–16.
11. Грона Н. Використання різних видів списування для вироблення стійкої орфографічної навички у другокласників. *Початкова школа*. 2009. № 10. С. 39–43.
12. Пасічник М. Використання нестандартних прийомів роботи над правописом словникових слів у 3 класі. *Початкова школа*. 2015. № 2. С. 11–16.
13. Прищепя О. Запобігання специфічним графіко-орфографічним помилкам молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 11. С. 31–33.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.9

Тема. Диктанти як важливий засіб формування в учнів орфографічно грамотного письма.

Мета. Визначити місце диктантів у системі вивчення курсу української мови. Засвоїти види і методику проведення диктантів структуру уроку навчання грамоти, сучасні вимоги до нього. Формувати вміння добирати дидактичний матеріал для різних видів диктантів.

Питання для обговорення

1. Місце диктантів у системі вивчення шкільного курсу української мови.
2. Вимоги до текстів диктантів.
3. Види диктантів.
4. Методика проведення різних видів навчальних диктантів у початковій школі.
2. Контрольний диктант, методика його написання.

Практичні завдання*

1. Доберіть текст словникового диктанту на вивчення синонімі (3 клас).
2. Розробіть диктант за методикою І.Т.Федоренка для 2 класу.
3. Підберіть зв'язний текст для контрольного диктанту в 4 класі. Визначте у ньому орфограми.
4. Доберіть матеріал для малюнквого диктанту.
5. За одним із текстів(на вибір) розробіть урок контрольного диктанту. Визначте, якої теми торкається текст.

Наша Україна

Широко простяглася наша рідна країна. Прекраснії землі.

Від краю до краю на її просторах визріває золотиста пшениця. Зеленіють безмежні поля цукрових буряків. Любо вітають нас золотими шапками стрункі соняшники. Вітер розчісує коси пишної кукурудзи. На степових просторах розгулюють великі стада худоби. Запашні сади оточують наші міста і села. Блискучі рейки залізниць

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

густою сіткою вкривають землі України. Багато в Україні заводів, фабрик, електричних станцій.

Любіть та бережіть свою Україну!

Як дзвенять сніжинки

Це було темного зимового вечора. Сонце сховалося за обрій. Стало тихо-тихо. Раптом з півночі насунула чорна хмара. Пливе над снігами. Падають сніжинки на землю. Я прислухаюся до тихого снігопаду і чую ніжний дзвін. Що воно дзвенить?

Вслухаюся і дивуюся. Дзвін лине від маленької ялинки. То дзвенять маленькі сніжинки. Висять на ялинкових гілочках, немов срібні дзвіночки, і дзвенять, дзвенять.

(За В. Сухомлинським)

Рекомендована література

1. Боднар Н. Психолого-педагогічні аспекти формування навички письма молодших школярів. Початкова школа. 2011. № 7. С. 25–29.
2. Будна Н.О., Гемзюк О.Р., Головка З.Л., Рядова С.І. 600 диктантів з української мови для початкової школи. 1–4 класи. Тернопіль, 2008. 112 с.
3. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
4. Вітюк В. Орфографічна грамотність: формуємо вміння писати без помилок. *Учитель початкової школи*. 2016. №5. С. 4–18.
5. Збірник диктантів з української мови. 1–4 класи. Н.П. Кидисюк. Харків, 2014. 224 с.
6. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
7. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
8. Прищепа О. Запобігання специфічним графіко-орфографічним помилкам молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 11. С. 31–33.
9. Сапун Г. Збірник диктантів і завдань для тематичного опитування з української мови у початкових класах. Тернопіль, 2003. 176 с.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.3

Тема. Особливості мовного режиму школи. Критерії оцінювання письмових робіт учнів.

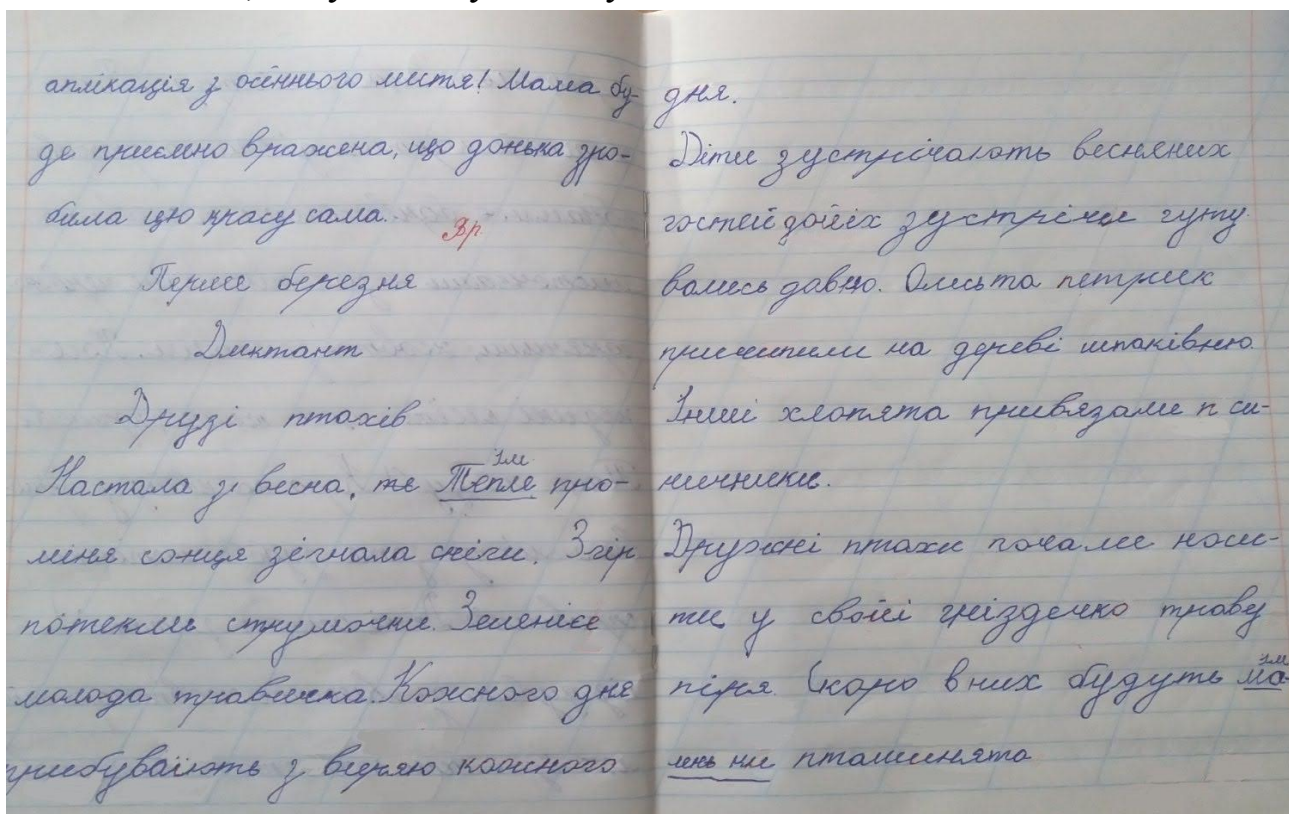
Мета. Засвоїти особливості ведення зошитів з української мови, критерії та особливості оцінювання письмових робіт учнів. Розвивати вміння оцінювати письмові роботи учнів та проводити роботу над помилками.

Питання для обговорення

1. Вимоги до ведення учнівських зошитів.
2. Ведення та перевірка зошитів у початкових класах.
3. Критерії оцінювання письмових робіт учнів.
4. Аналіз результатів письмових робіт.

Практичні завдання*

1. Проаналізуйте вимоги до оцінювання письмових робіт учнів.
2. Користуючись критеріями аналізу письмових робіт виконайте аналіз помилок, допущених учнями у диктанті:

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

3. Сплануйте роботу над помилками під час уроку аналізу диктантів.
4. Сплануйте диференційований підхід до організації роботи над помилками (Додаток Б).

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
2. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
4. Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи URL: <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-%D1%96.pdf>
5. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
6. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
7. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

Після вивчення цього модуля здобувачі вищої освіти повинні:
знати:

- лінгводидактичні, психологічні основи розвитку усного (діалогічного і монологічного) та писемного мовлення учнів;
- основні терміни і поняття, що становлять науковий апарат методики розвитку зв'язного мовлення;
- методи і прийоми управління мовленнєвим розвитком дітей;

вміти:

- визначати вікові та індивідуальні особливості мовленнєвого розвитку учнів;
- формувати у школярів мовленнєві уявлення і поняття, а також уміння усвідомлено використовувати отримані знання у своїй мовленнєвій діяльності;
- розвивати та удосконалювати уміння молодших школярів створювати власні зв'язні висловлювання (усні та письмові);
- передбачити і усувати найбільш типові помилки у творчих роботах учнів;
- творчо і ефективно використовувати отримані знання в процесі розвитку мовлення учнів початкової школи;
- проєктувати окремі уроки і цикли уроків розвитку мовлення на різних етапах навчання.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.1

Тема. Особливості формування навичок зв'язного мовлення на етапі початкової освіти.

Мета. Ознайомити з науковими основами мовленнєвого розвитку учнів, структурою і змістом програми з розвитку мовлення; усвідомити вимоги шкільної програми та уточнити завдання і зміст роботи з розвитку мовлення.

Питання для обговорення

1. Програмові вимоги до розвитку зв'язного мовлення молодших школярів.
2. Характеристика основних мовленнєвознавчих понять (Мова, мовлення, спілкування).
3. Наукові засади методики зв'язного мовлення. Одиниці зв'язного мовлення.
4. Напрями роботи з розвитку мовлення учнів початкової школи.
5. Методи розвитку мовлення.
6. Типи мовленнєвих вправ.

Практичні завдання*

1. Складіть карту знань¹ на тему «Наукові засади методики зв'язного мовлення».
2. Ознайомтесь зі структурою і змістом програм щодо розвитку мовлення для кожного року навчання.
3. На основі аналізу чинної програми виділіть мовленнєвознавчі поняття, які лежать в основі мовленнєвого розвитку учнів. Укладіть словник цих понять.
4. Проаналізуйте програмові вимоги щодо знань, умінь, навичок учнів з розвитку мовлення (по класах):
- 5.

Тема	2 клас	3 клас	4 клас

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

¹Карта знань (англійською Mindmap, карта розуму, пам'яті, думок) – сукупність діаграм і схем, що в наочному вигляді демонструють думки, тези, пов'язані одна з одною та об'єднані загальною ідеєю.

б. До кожного з методів розвитку мовлення доберіть приклади мовленнєвих вправ.

Рекомендована література

1. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Київ, 2010. 374 с.
2. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
3. Вашуленко М.С. Компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань молодших школярів. *Початкова школа*. 2009. № 1. С. 16–20.
4. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
5. Державний стандарт початкової освіти. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>
6. Джежелей О., Коваленко О, Ємець А. Практична методика розвитку мовлення молодших школярів. Київ, 2007. 112 с.
7. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
8. Лобчук О. Напрями роботи з розвитку умінь мовленнєвої діяльності у молодших школярів. *Початкова школа*. 2016. № 1. С. 9–14. 148.
9. Лобчук О., Гудзик І. Мовленнєва діяльність на уроках рідної мови: 2-4 класи. Київ, 2006. 118 с.
10. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
11. Наконечна Л. Актуальні проблеми розвитку мовлення. *Початкова освіта*. 2013. № 4. С. 3–18
12. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна URL:: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
13. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
14. Черезова І. Психолінгвістична складова мовленнєвої діяльності молодших школярів. *Початкова школа*. 2014. № 9. С. 52–54

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.2

Тема. Методика формування діалогічного мовлення молодших школярів.

Мета. Засвоїти методи і прийоми навчання діалогу. Навчити добирати ефективні прийоми створення ситуацій спілкування учнів на уроках української мови. Формувати у студентів конструктивні уміння у процесі моделювання діалогічного мовлення.

Питання для обговорення

1. Розвиток мовлення на вимовному рівні. Говоріння як вид мовленнєвої діяльності.
2. Особливості діалогу як форми мовлення. Види діалогу.
3. Принципи формування діалогічного мовлення учнів.
4. Методи, прийоми, засоби формування діалогічного мовлення учнів.
5. Типи речень-реплік у діалогах.
6. Види вправ на побудову діалогів.
7. Особливості роботи над засвоєнням учнями правил мовленнєвого етикету.

Практичні завдання*

1. Складіть семантичну карту поняття «говоріння» як виду мовленнєвої діяльності.
2. Укладіть порівняльну таблицю діалогічного та монологічного мовлення.
3. Розробіть по 3 комунікативно ситуативних вправи з метою вдосконалення діалогічного мовлення учнів 2–4 класів. Підготуйтеся до проведення цих вправ в аудиторії.
4. Складіть діалоги-зразки на всі типи вправ на побудову діалогів:
 - на основі прочитаного тексту;
 - на продовження тексту у вигляді діалогу;
 - за ситуацією (Наприклад, на вулиці ви зустрічаєте туриста, який заблукав);
 - за змістом картини;

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

- за початком реплік;
- за змістом вірша;
- на задану тему (за прислів'ям);

5. Розробіть фрагмент уроку на ознайомлення учнів з етикетними формами. Підготуйтеся до моделювання навчальної ситуації.

Рекомендована література

1. Большакова І. Ситуативна навчально-мовленнева діяльність школярів на уроках укр. Мови. *Початкова школа*. 2002. № 10.
2. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
3. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
4. Глазова О. Ситуативні вправи для формування умінь і навичок діалогічного мовлення. *Дивослово*. 2003. № 3. С. 36–38.
5. Джежелей О., Коваленко О, Ємець А. Практична методика розвитку мовлення молодших школярів. Київ, 2007. 112 с.
6. Дубовик С. Розвиток діалогічного мовлення школярів на уроках української мови. *Початкова школа*. 2002. № 7.
7. Курач Л., Прищепя О. Ситуативні ролі – позитивний фактор розвитку діалогічного мовлення учнів початкових класів. *Початкова школа*. 2005. № 10. С.30-33.
8. Левіна Л. Розвиток мовленнєвої компетентності: діалогічне мовлення. *Початкова освіта*. 2010. № 46. С. 4–6.
9. Лобчук О. Формування мовленнєвого етикету у молодших школярів. *Початкова школа*. 2017. № 7. С. 12–15.
10. Лобчук О., Гудзик І. Мовленнєва діяльність на уроках рідної мови: 2-4 класи. Київ, 2006. 118 с.
11. Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
12. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
13. Палихата Е. Я. Культура українського діалогічного мовленнєвого спілкування. Тернопіль, 2003. 104 с.
14. Палихата Е. Я. Лінгвістичні особливості діалогічного мовлення. *Дивослово*. – 1995. – № 3.– С. 29–31.
15. Палихата Е.Я. Навчання діалогу на текстовій основі. *Початкова школа*. 1991. №11.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.1

Тема. Методика формування аудіативних умінь

Мета. Опанувати основними теоретичними положеннями методики аудіювання, навчитися добирати ефективні методи і прийоми для розвитку аудіювання учнів на уроках української мови.

Питання для обговорення

1. Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності:
2. Місце уроків аудіювання в системі уроків української мови.
3. Вимоги до текстів для аудіювання. Етапи навчання аудіювання.
4. Система вправ для навчання аудіювання.
5. Способи вдосконалення аудіювання.
6. Критерії оцінювання аудіювання.

Практичні завдання*

1. Ознайомтеся з уроком розвитку мовлення в 3 класі (фрагмент аудіювання (Додаток В)). Проаналізуйте вимоги до процесу аудіювання.
2. Доберіть тексти для аудіювання у кожному класі.
3. До обраних текстів розробіть запитання та завдання на:
 - усвідомлення фактичного змісту тексту;
 - запам'ятовування послідовності подій;
 - на співвіднесення почутого тексту з малюнком.
4. До текстів розробіть тести для перевірки навичок аудіювання.
5. Оберіть тему уроку розвитку мовлення (3 клас). Визначте цілі уроку; структурні компоненти уроку, методи і прийоми роботи на уроці.
6. Розробіть фрагмент уроку на етапі аудіювання.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Гудзик І.П. Навчаємо слухати розуміти українську мову. *Рідні джерела*. 1998. №1–2. С.14–17.
4. Джежелей О., Коваленко О, Ємець А. Практична методика розвитку мовлення молодших школярів. Київ, 2007. 112 с.
5. Заєць В. Тексти із завданнями для аудіювання і читання мовчки. *Дивослово*. 2010. №12. С. 19–22.
6. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
7. Копівська К.М. Тексти з української мови для аудіювання та читання мовчки. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. №11. С. 28–35.
8. Лобчук О., Гудзик І. Мовленнєва діяльність на уроках рідної мови: 2–4 класи. Київ, 2006. 118 с.
9. Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
10. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.3

Тема. Методика опрацювання теми «Текст» у початковій школі.

Мета. Опанувати основи лінгвістики тексту в початковій школі; ознайомити з методичними прийомами та видами вправ з теми «Текст». Формувати у студентів конструктивні уміння у процесі моделювання фрагментів уроків.

Питання для обговорення

1. Роль тексту у формуванні мовної та мовленнєвої компетенції учнів.
2. Вимоги програми до вивчення теми «Текст». Уявлення про текст, які мають бути сформовані в учнів початкової школи.
3. Методика ознайомлення з типами текстів.
4. Методичні прийоми ознайомлення з поділом тексту на абзаци, будовою тексту.
5. Засоби зв'язку між частинами тексту, необхідність знайомити з ними учнів початкових класів.
6. Вправи для розвитку в учнів загальномовленнєвих, комунікативних і текстотворчих умінь.
7. Методика формування в молодших школярів елементарних уявлень про стилі мовлення.
8. Ознайомлення учнів з елементами ділового мовлення.

Практичні завдання*

1. Проаналізуйте в підручниках для початкової школи розділ «Текст», який подано в кожному класі. Виділіть ознаки тексту, що представлено у визначеннях.

2 клас	3 клас	4 клас
--------	--------	--------

2. Схарактеризуйте вміння, які необхідно сформувати в молодших школярів у процесі роботи над темою «Текст».
3. Доберіть по 3 тексти-розповіді, тексти-описи, тексти-міркування на одну й ту ж тему. Пояснити, за якими ознаками учні навчаються їх розрізняти.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

4. Напишіть текст-розповідь (тема на вибір), визначте у ньому засоби міжфразового зв'язку.
5. Розробіть дидактичний матеріал для ознайомлення учнів з елементами ділового мовлення.
6. Розробіть фрагмент уроку на вивчення тексту (тема і клас на вибір).

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О. Навчання мови та мовлення на основі тексту. Київ, 1986. 104 с.
2. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
3. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
4. Гац Н. А. Роль засобів міжфразового зв'язку у розвитку мовлення молодших школярів. *Початкова школа.* 1990. № 7.
5. Дем'яненко С. Формування мовленнєвого поняття текст у дітей шестилітнього віку. *Початкова школа.* 2003. № 7. С. 10–14.
6. Кашуба Л. Ознайомлення молодших школярів з функцією абзацу. *Початкова школа.* 2001. №5.
7. Лобчук О. Знання про текст як система орієнтирів у побудові висловлювань різних типів. *Початкова школа.* 2002. № 4.
8. Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
9. Мельничайко В.Я. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови. Київ, 1986. 168 с.
10. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
11. Силор Е. Вправи для розвитку в учнів загальномовленнєвих, комунікативних і текстотворчих умінь. *Початкова освіта.* 2001. № 6.
12. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна
URL:: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
13. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
14. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.2

Тема. Методика вивчення будови текстів, їх аналіз та редагування.

Мета. Сформувати методичні вміння для роботи з дидактичним матеріалом з теми «Текст». Розвивати мовний та методичний потенціал студентів.

Питання для обговорення

1. Аналіз тексту при вивченні лінгвістичних тем як засіб розкриття функцій мовних одиниць у мовленні.
2. Основні групи мовленнєвих вправ на основі тексту.
3. Навчання молодших школярів редагувати тексти.

Практичні завдання*

1. Прочитайте текст. Вкажіть тип тексту, тему, мету, будову. Доберіть заголовок. Складіть план тексту.

Відкривши пенал, ти дістаєш ручку. З чого почалася її історія? Напевно, з тростинного пера, яким писали в Стародавньому Єгипті. Пізніше, протягом півтори тисячі років, люди писали перами птахів: павичів, лебедів, а найчастіше – гусей. Пір'я потрібно було багато. Письменник не сідав за стіл, якщо перед ним не стояло п'ятнадцять – двадцять підготовлених пір'я. Які пишуть людей ставало все більше, потрібні були пір'я металеві. Вони були створені в Німеччині та Англії. Перо вставляли в дерев'яну ручку. Такі ручки у нас дожили до шістдесятих років минулого століття. Вчителі вважали, що така ручка може виробити «правильний почерк». Але перемиг прогрес, і учні почали писати кульковими ручками.

2. Тренувальні вправи з використанням структурних одиниць текстів різних типів.

До методичного апарату доберіть тексти вправ для учнів:

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

1. Із пропонованих зачинів (текстів різних видів, у яких є спільний предмет висловлювання) вибрати той, що підходить до тексту опису, розповіді, міркування.
2. За поданою основною частиною тексту визначити його тип.
3. Знайти частину тексту, яка не відповідає зазначеному типу висловлювання.
4. Придумати зачин (кінцівку чи основну частину) до пропонованих структурних частин тексту певного виду.
5. Змінити зачин (кінцівку) так, щоб відповідав певному типу тексту.

До текстів вправ доберіть методичний апарат.

Вправа 1.

Жоржина: червона, фіолетова, рожева в цяточки.

Пелюстки: ніжні, тендітні, оксамитові, видовжені, овальні, кучеряві.

Серединка: жовта, золотиста, велика, маленька.

Стебло: міцне, довге, цупке, тягуче.

Листки: темно-зелені, видовжені, овальні, різьблені.

Вправа 2.

1) Наливаються соком яблука і груші в садках. 2) На порозі стоїть золота осінь. 3) Осінь уже починає прикрашати жовтим листом дерева. 4) Птахи збираються у вирій. 5) Сонечко дарує землі останні теплі промені. 6) Сумують квіти за теплим літечком.

Вправа 3.

Іванко ... ходити до школи. ... знаходиться неподалік. За міським парком. Під час ... туди Хлопець відчуває себе ніби в казці! А ще – у ... навчаються всі друзі Іванка.

Вправа 4.

Мова – одне з багатьох ... , створених людьми . Вона віддзвонює ... народу , його У мові – уся ... народу . Слово рідне ввібрало в себе віковичний ... Дніпра , ... колосся , ... діброви , ... соловейка , ... трударя на важкій ниві . (душа, плин, диво, історія, спів, доля, пісня, шепіт, шурхіт)

Вправа 5.

до, пішли, лісу, ми, весною
легенький, подув, вітерець
в, заспівали, всі, лісі, дерева
кожне, свою, співало, пісню, дерево
співала, білокора, пісеньку, красуня, ніжну, берізка
піснею, дуб, вчив, своєю, бути, і, відважними, нас,
сильними

3. Вправи на переконструювання та редагування текстів.

Проаналізуйте зразки вправ з деформованим текстом. Складіть алгоритм роботи з деформованим текстом

Зразок 1.

Запишіть речення так, щоб вийшла зв'язна розповідь.

На чорних крилах білі смужки і плямочки.

Дятел – лісовий лікар.

Міцним і невтомним дзьобом-молоточком він цілий день вистукує стволи дерев.

Це маленька пташка з яскраво-червоним чубком, голівка і спинка чорні.

Зразок 2.

Прочитайте тексти. Які недоліки ви помітили в тексті? (Порушена послідовність висловлювань. Абзаци не пов'язані між собою.)

Ті, хто палять, завдають шкоди собі й оточуючим, які змушені дихати прокуреним повітрям.

У тютюновому димі є 30 отруйних речовин, найшкідливіша з яких – нікотин. Він вражає мозок, серце, легені, шлунок. Сприяє захворюванню людини на рак.

Шкодить здоров'ю тютюновий дим.

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О. Навчання мови та мовлення на основі тексту. Київ, 1986. 104 с.
2. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
3. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
4. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
5. Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
6. Мельничайко В.Я. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови. Київ, 1986. 168 с.
7. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
8. Гац Н. А. Роль засобів міжфразового зв'язку у розвитку мовлення молодших школярів. *Початкова школа*. 1990. – № 7.
9. Кашуба Л. Ознайомлення молодших школярів з функцією абзацу. *Початкова школа*. 2001. №5.
10. Силор Е. Вправи для розвитку в учнів загальномовленнєвих, комунікативних і текстотворчих умінь. *Початкова освіта*. 2001. № 6.
11. Пономарьова К. І. Формування в молодших школярів умінь будувати зв'язні висловлювання. *Початкова школа*. 2005. № 11.
12. Гуцалюк Т. Урок розвитку зв'язного мовлення у 2 класі з використанням технології «Сторітелінгу». *Початкова школа*. 2018. № 2. С. 15–17.
13. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П. Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.3

Тема. Синтаксична робота в системі розвитку мовлення учнів.

Мета. З'ясувати зміст програмових вимог і матеріалу підручників з української мови щодо особливостей вивчення речення в системі розвитку мовлення. Навчитись обґрунтовано обирати методи і прийоми роботи у процесі вивчення синтаксичних понять.

Питання для обговорення

1. Методика роботи над реченням і словосполученням в системі роботи з розвитку мовлення учнів.
2. Види вправ зі словосполученнями.
3. Синтаксичні вправи в системі роботи з розвитку мовлення учнів.
4. Навчання учнів встановлювати смисловий і граматичний зв'язок між словами у реченні.
5. Удосконалення умінь учнів будувати речення залежно від мети та ситуації спілкування.
6. Робота над реченням у процесі удосконалення самостійно написаного тексту.
7. Типові помилки у будові речень, шляхи запобігання їх.

Практичні завдання*

1. Проаналізуйте в підручниках з української мови для 2–4 класів початкової школи розділ «Речення». Визначте, які види роботи над реченням в системі роботи з розвитку мовлення проводяться в кожному класі.

2 клас	3 клас	4 клас
--------	--------	--------

2. Виділіть речення з тексту. Сформулюйте завдання, яке ви поставите учням перед виконанням цієї вправ. Вкажіть, у якому класі початкової школи вивчають цей матеріал.

Білокоса чарівниця зима примчала на білому коні у сади і парки торкнулася чарівною паличкою верхівок дерев і заіскрилися на них кришталеві шати срібні

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

мережані намітки, білі пишні платтячка на землі іскриться гаптований килим у високому холодному небі повільно пливуть хмари, ніби великі білі кораблі.

3. Встановіть зв'язок слів у реченнях шляхом постановки питань від головних слів до залежних. Вкажіть, у якому класі початкової школи вивчають цей матеріал.

Місяць повільно плів між хмарами. Друзі вирішили йти на прогулянку в сосновий ліс. Повернулись лелеки здалека до рідної хати.

4. Виконайте вправи на побудову речень.

А). До першого речення попереднього завдання поставте якомога більше запитань так, щоб кожне з них стосувалося різних слів речення.

Б). Поширте поступово просте речення за допомогою запитань (За зразком у підручнику² за ред. М.С. Вашуленка – с. 337) : *Зійшло сонце.*

В). Висловіть одну й ту ж думку різними реченнями за зразком у підручнику за ред. М.С. Вашуленка, с. 338: *На узліссі біля старого дуба грибники зупинилися перепочити.*

Г). Складіть по 3 речення до кожної схеми:

1. ... _____ = = =
2. ... = = = ... _____ .
3. _____ ... = = =
4. _____ = = =

5. До методичного апарату доберіть завдання для учнів:

А). Склади речення за опорними словами.

Б). Склади речення зі словами, що вивчаються на уроці (тема і клас на вибір).

В). З дужок вибери потрібні за змістом слова і запиши речення.

Г). Поділи тексту на окремі речення.

6. До текстів вправ доберіть методичний апарат.

Вправа 1.

В'ється, між, швидка, берегів, зелених, річка

²Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.

голубі, сонце, у, світле, віконця, зазирає
на, виблискували, самоцвітами, сонці, роси, краплі
Вправа 2.

У дідусевому садку доспіли

У дідусевому садку доспіли ... , ... ,

Вправа 3

Наш народ славиться щедрістю миролюбністю талановитістю
Сьогодні діти гуляли не в лісі а в парку

Вправа 4.

Діти читають художні книжки.

Пішли в кіно, Оксано.

Чому з'являється роса?

7. Розробіть 3 творчі вправи на побудову речень.
8. Підготуйте фрагмент уроку розвитку мовлення на побудову речень, використавши дібрані вами вправи (клас на вибір).

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
4. Мельничайко О. І. Українська мова. Вивчення елементів синтаксису в початкових класах: Методичний посібник. Тернопіль, 2006.
5. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
6. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна
URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
7. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
8. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2011. 232с.
9. Христіанінова, Р.О.: Просте речення в шкільному курсі української мови. Київ 1991. 144 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.4

Тема. Методика формування лексичних умінь і навичок учнів початкової школи.

Мета. Визначити завдання лексичної роботи у початковій школі. Засвоїти методи і прийоми словникової роботи в початковій школі та способи семантизації слів.

Питання для обговорення

1. Завдання вивчення лексикології у початковій школі. Основні принципи опрацювання лексичних тем.
2. Формування поняття про слово. Прийоми тлумачення лексичного значення слів.
3. Види вправ з лексики та методика їх проведення.
4. Система роботи над прямим і переносним значенням слів.
5. Роботи над багатозначністю слова.
6. Роботи над синонімами
7. Методики вивчення антонімів.
8. Ознайомлення з омонімами.
9. Специфічні прийоми навчання фразеології у початковій школі.
10. Прийоми попередження лексичних помилок.
11. Методика лексичного розбору.

Практичні завдання*

1. На основі аналізу чинних програм з української мови зробити висновок про обсяг знань і умінь, які необхідно сформулювати в учнів при вивченні лексичного матеріалу.
- 2.
3. Знайдіть в тексті слова, зміст яких потрібно уточнити, а інших пояснити. Визначити прийоми пояснення незрозумілих слів.

Синиччина пора

Холодно. Пронизливо завиває у верховітті вітер, десь раз у раз жалібно скрипить гілка.

А коли вщухне вітер, густий туман розіллється навкруги і падає великими краплинами з гілок на землю. Та раптом над

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

головою лунає веселий посвист синиці. За якусь хвилину парк немов оживає, світлішає – звідусіль линуть голоси моторних пташок. Тільки вони одні пожвавляють цю пору року. Синиці – птахи лісові, але літньої пори вони мало помітні серед зелені і численних пернатих. Восени синиці не залишають рідних місць, а збираються у зграї і мандрують по лісах, міських парках, садках.

У такій осінній зграйці – уся синича рідня. Ось велика синиця. Зі споду вона жовтого кольору. Голова і горлечко чорні. Щоки білі, а спинка зеленувата.

У голубої синиці на білій голівці блакитний «капелюшок». Московка трохи менша за неї. Голівка і шия її чорні, на щоках і тім'ячку білі плями, спинка попеляста, низ білуватий.

Сірувато-буру синицю – гренадерку легко впізнати по гостроверхому чубчику на голові. У довгохвостой синиці майже кругле тільце і довгий ступінчастий хвіст. Її прозвали ополонівкою, бо зовні вона нагадує ополоник – круглу ложку на довгій ручці.

Кожен член мандрівної зграї синиць шукає їжу на своєму поверху, на своїй ділянці. Великі синиці – на товстих гілках. Лазоревки – в найхімерніших позах звисають з самих кінчиків тонких гілочок. Московки нишпорять по кущах. Чубаті синички копошаться у соснах, ялинах. Довгохвості – на верхівках високих дерев. Конкуренції між ними немає. А гуртом легше небезпеки уникнути. Хто перший помітить ворога, подасть сигнал тривоги, вся зграя – пурх! – і сховається.

Синиці – корисні пташки. В народі кажуть: синиця – невелика птиця, проте пара синиць сад від гусені збереже.

Володимир Пархоменко

4. Визначте, в якому рядку подано багатозначні слова (не омоніми). Вкажіть, у якому класі початкової школи вивчають цей матеріал. Відповідь обґрунтуйте.

- а) морж (тварина), морж (людина, яка купається взимку), перо (птаха), перо (приладдя для письма), крило (птаха), крило (літака);
- б) лист (дерева), лист (фанери), пара (чобіт), пара (подружжя);
- в) освічений (освітлений), освічений (людина, яка має освіту);
- г) лава (предмет для сидіння), лава (маса, що вивергається вулканом).

5. Із збірки віршів для дітей Ліна Костенко «Бузиновий цар» випишіть 5 слів і поясніть їх значення за зразком:

ТУРИСТ

Тлумачення слова: людина, яка здійснює мандрівку.

Транскрипція: [тури'ст]

Етимологія слова. Термін «туризм» з'явився у Франції у XVIII ст. Оскільки англійська і французька мови ґрунтуються на латині, то можна погодитися, що слово «туризм» походить від латинського *tornus*, що в перекладі означає: «рух по колу». На початку XIX ст. в Англії побачила світ книга «Anecdotes of English language», в якій мандрівник був названий туристом.

Спільнокореневі слова: туристичний,

Синоніми: мандрівець, мандрівник, подорожній.

Словосполучення: справжній турист, втомлений турист.

Речення: 1. Турист з Чикаго подорожував Україною в дорогому спортивному автомобілі. 2. У парку скрізь поставлені лавочки. Тут одпочивають туристи.

6. Змодельуйте фрагмент уроку, на якому використовується поданий нижче текст. При цьому вкажіть:

- етап уроку;
- мету використання;
- метод і прийоми роботи.

мугикав	йде
суперечка	шум
дріботить	співав
гамір	сварка

7. Змодельуйте проблемну ситуацію на тему «Пряме і переносне значення слів».

8. Якої теми торкається означений матеріал. Яке завдання ви запропонуєте учням на цьому матеріалі.

А. Вітер, вітерець, вітрище.

Завиває, скиглить, свище.

Вітер, розбійник, пустунець, гонець.

Б. Діброва – ... (ліс, перелісок, пуца, хаца, праліс, лісопарк).

Тихо – ... (беззвучно, нечутно, безшелесно, потиху).

Шелестіло (листя) –... (шурхотіло, шуміло, шепотіло).

В. Вчений іде, а неук слідом спотикається.
Більше думай, а менше говори.
Нових друзів май, а старих не забувай.

9. Розгляньте завдання і визначте, з якою метою воно запропоновано молодшим школярам.

У словосполученнях *чистий комірець, чиста вода, чисте небо* замінити прикметник *чистий* (-а, -е) синонімами.

10. Яке завдання ви запропонуєте учням, якого класу і з якою метою до таких словосполучень?

Давати перцю. Море по коліна. Вченому світ, а невченому тьма. Язик без кісток, що хоче лопоче. На всі чотири сторони. Мало говори, а багато діла роби.

11. *Робота в групах.* На основі теоретичного матеріалу про систему вправ для вироблення вмінь користуватись синонімами, антонімами, багатозначністю слів, складіть різні типи вправ і систематизуйте їх у порядку наростання труднощів.

12. Підготуйте конспект уроку на вивчення синонімів, антонімів, багатозначних слів (на вибір).

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Ред. В.Т.Бусел. Київ, 2007. 1736 с.
4. Каніщенко А., Солдатова Л. Етимологічний аналіз слів – активізуючий засіб розвитку зв'язного мовлення. *Початкова школа.* – 1997. – № 9.
5. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
6. Лисиченко Л. Лексикологія сучасної української літературної мови. Семантична структура слова. Харків, 1977. 135 с.

7. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
8. Петренко І. Система вправ і завдань на практичне засвоєння української фразеології молодшими школярами. *Початкова школа*. 2018. № 3. С. 22–26.
9. Підлісна Г.Г. Збагачення активного словника молодших школярів. *Початкова школа*. 1990. №2. С. 15–19.
10. Полєвікова О. Шляхи збагачення словникового запасу першокласників. *Наукові записки. Серія : Педагогіка*. 2009. № 4. С. 78–83.
11. Пономарьова К. І. Увиразнення синонімами мовлення молодших школярів. *Початкова школа*. 2001. № 4. С. 23–26.
12. Соловець Л. Фразеологізми як засіб формування культури спілкування молодших школярів. *Початкова школа*. 2006. № 6; 7. С. 19–22.
13. Типова освітня програма початкової освіти: Мовно-літературна освітня галузь/Під кер. Р. М. Шияна. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>
14. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
15. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
16. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. Київ, 2003. 232с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.5

Тема. Методика написання переказів.

Мета. Ознайомити із змістом програмових вимог до написання переказів у початковій школі. Засвоїти методику проведення уроку написання переказу. Розвивати мовний та методичний потенціал студентів.

Питання для обговорення

1. Формування чотирьох груп узагальнених умінь монологічного мовлення.
2. Місце переказів у системі розвитку зв'язного мовлення.
3. Види переказів, передбачених чинною програмою. Специфіка творчих переказів.
4. Структура уроку написання переказу та уроку аналізу учнівських переказів.
5. Методика проведення переказів: підготовка до переказу; складання плану; мовний аналіз тексту переказу.
6. Характеристика збірок переказів, розвиток уміння користуватися ними.
7. Моделювання фрагмента уроку

Практичні завдання*

1. Складіть карту знань на тему «Методика написання переказів».
2. Сформулюйте вимоги до переказів.
3. Оформіть колективний збірник переказів на краєзнавчу тематику.
4. Прочитайте тексти. Чи можливе проведення переказу за цими текстами? В якому класі? Якого виду?

1. Птахи – наші друзі

Зима – найхолодніша пора року. Йде сніг, і дмуть вітри. А нині снігу так багато й стоять сильні морози. Важко виживати птахам лютою зимою.

У мене є брат. Він добра людина і майстер на всі руки. Він вирішив допомогти беззахисним птахам. Мій брат змайстрував годівничку для птахів. Я щодня кладу туди хліб і сало.

* Всі практичні завдання виконуються письмово.

Тепер птахи прилітають за їжею. Вони жваво клюють і весело щебечуть. Мені здається, що вони своїм щебетом дякують нам з братом. Їхній щебет схожий на дитячий багатоголосий хор.

Настане літо, і птахи допоможуть врятувати наш сад від небажаних комах. Варто берегти птахів взимку. Вони – наші друзі. (101слово)

2. Соловей

Соловей – одна з найпоширеніших у нас співучих пташок. Все пір'ячко у неї одноманітного бурого кольору, а на животику – світліше і переходить у білий колір.

Соловей живиться тільки комахами. Тому на зиму він відлітає в теплі краї. Навесні солов'ї повертаються на батьківщину саме тоді, коли дерева і кущі одягають своє зелене вбрання. Солов'ї відшуковують свої старі гнізда і починають співати.

У глухих лісах солов'ї не тримаються. Вони живуть на узліссях, на берегах річок, у садових кущах, квітниках, де ростуть троянди.

У всьому світі немає іншої пташки, яка б співала краще від солов'я. (92 слова)

5. Визначте методику підготовки до написання переказу за визначеним вами текстом. Складіть план до тексту. Проаналізуйте правописну складність тексту, визначте можливі недоліки дитячих висловлювань.
6. Доберіть тексти для детального і вибіркового письмових переказів тексту для 3 і 4 класів. Складіть план до текстів.
7. Підготуйте конспекти уроків написання стислого (1) і творчого (2) переказів розповідного тексту в 4 класі. Підготуйтеся до моделювання фрагменту уроку в аудиторії.

1. Совеня

Неподалік від невеличкого будинку лісника у великому дуплі старої берези було гніздо сови. Під березою у траві Дем'яно й Миколка знайшли пухнасте сіре совеня з пошкодженим крилом. Воно безпорадно тріпотіло одним крильцем і тужливо пицало, бо не могло злетіти.

Діти забрали маленького птаха. Дома вони перев'язали поранене крильце совеняти й посадили пташку в клітку. У клітці вимостили пір'ям м'якеньке кубельце. Дмитрик виніс велику клітку на ґанок. Кожного вечора біля ґанку з'являлася

сова й перегукувалася зі своїм малям. Совеня відповідало їй протяжним писком.

Незабаром крильце у пташеняти зажило. Діти віднесли совеня на волю, до рідного гнізда.

2. Нездогадлива донька

Неля сиділа в кріслі й читала книжку. Стомлена мати натирала підлогу. Дівчинка просила маму, щоб вона відпочила й не поспішала.

Та мама квапилася. Сьогодні вони з донькою йдуть у ляльковий театр.

Неля знову просила маму трішечки посидіти. Але мама мовчки дотирала підлогу. Потім заходилася мити вікна в кухні.

Дочка залишила читати книжку. Вона заглядала то з одного боку, то з другого й не замовкала. Прохала, щоб мама на другий день прибрала в кухні. А мама чомусь поралася далі.

Після обіду Неля почала вдягатися. Мама наче навмисне шукала собі роботу. Вона мила посуд, чистила виделки та ложки. Донька розсердилася. Вона вимагала, щоб мама ввечері закінчила роботу, бо їм треба поспішати в театр.

Мама сумно глянула на доньку, зітхнула:

– Ти, Нелю, не вмієш по-справжньому жаліти.

Донька замислилась. Не змогла догадатися, як треба жаліти маму. А ви здогадалися?

За І. Пастирем

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Дівакова І. Українська мова. Усні та письмові перекази. Збірник текстів. 1–4 класи. Київ, 2014. 88 с.
4. Кидисюк Н.П., Хомуленко Т.Б. Збірник переказів з української мови для початкових класів. Харків, 1999. 224 с.
5. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
6. Коченгіна М.В. Як навчити вашу дитину писати перекази і твори. Харків, 2009. 96с.

7. Кравчук Д. М. Писемне мовлення учнів 1–3 класів: Посібник для вчителів. Київ, 1984.
8. Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
9. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
10. Паламарчук Л. Перекази з української мови. 1-4 клас. Тернопіль, 2003.
11. Тернавська Т.П., Маркотенко Т.С. Збірник переказів з української мови. Київ, 1998.
12. Типова освітня програма початкової освіти: Мовно-літературна освітня галузь/Під кер. Р. М. Шияна. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/> navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli
13. Типові освітні програми для 1-2-х класів Нової української школи, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна URL:: <https://www.pedrada.com.ua/article/2706-tipov-osvtn-programi-dlya-1-2-h-klasv-nush>
14. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.6

Тема. Твір як вправа з розвитку зв'язного мовлення. Методика написання творів.

Мета. Ознайомитися з методикою написання творів у початковій школі та методикою проведення уроку написання твору. Розвивати мовний та методичний потенціал студентів.

Питання для обговорення

1. Твір в системі роботи з розвитку зв'язного мовлення.
2. Класифікація творів.
3. Уміння, які набувають учні під час написання творів.
4. Етапи роботи над шкільним твором.
5. Особливості роботи над творами різних видів.
6. Методика формування в учнів умінь здійснювати самоперевірку і найпростіше редагування власних текстів.

Практичні завдання*

1. Складіть семантичну карту на тему «Твір як вправа з розвитку зв'язного мовлення».
2. Укладіть «весняну» тематику творів для 3 та 4 класів. Схарактеризуйте кілька із запропонованих вами тем (тип тексту, стиль, жанр, головна думка тощо).
3. Схарактеризуйте підготовчі вправи до написання творів.
4. Проаналізуйте план твору. Чи відповідає він темі? Обґрунтуйте свою думку. Відредагуйте план твору, якщо це потрібно.

У травневому лісі

1. Зачарований ліс.
 2. Життя розпочинається.
 3. Весняний дощик.
5. Складіть план і доберіть мовний матеріал для написання твору (опорну групу лексики, фразеологічні сполучення, прислів'я, крилаті вирази, метафоричні словосполучення та інше (зразок – додаток Г)) на тему «Весняні клопоти ластівки».

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

6. Складіть план до твору за серією малюнків (Додаток Д), доберіть опорну групу лексики та напишіть твір.
7. Розробіть конспект уроку написання твору на основі власних спостережень на одну із тем: «Щасливий день», «Літні канікули біля моря», «Осінній маскарад», «Новорічна ялинка», «Мати справжнього друга – велике щастя».

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
4. Колот М. Творчі види робіт на уроках української мови. *Початкова школа*. 2018. № 3. С. 15–19.
5. Коченгіна М.В. Як навчити вашу дитину писати перекази і твори. Харків, 2009. 96с.
6. Кравчук Д. М. Писемне мовлення учнів 1–3 класів: Посібник для вчителів. Київ, 1984.
7. Кузьменко В.П. Вчимося писати твори за картиною: урок рідної мови, мовлення у 2 класі. *Розкажіть онуку*. 2009. № 23–24. С. 39–42.
8. Латковська Т. Складання творів за ілюстраціями. *Початкова школа*. 2015. № 3. С. 25–27.
9. Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
10. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
11. Шостак Г. Написання тексту-опису з елементами міркування. Пейзаж С. І. Васильківського «На Дінці». *Початкова освіта*. 2003. № 2. С. 34–39.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.7

Тема. Написання есе у початковій школі

Мета. Розкрити особливості есе як виду роботи з розвитку мовлення; засвоїти програмові вимоги до його написання есе. Опанувати основними методи і прийоми написання есе.

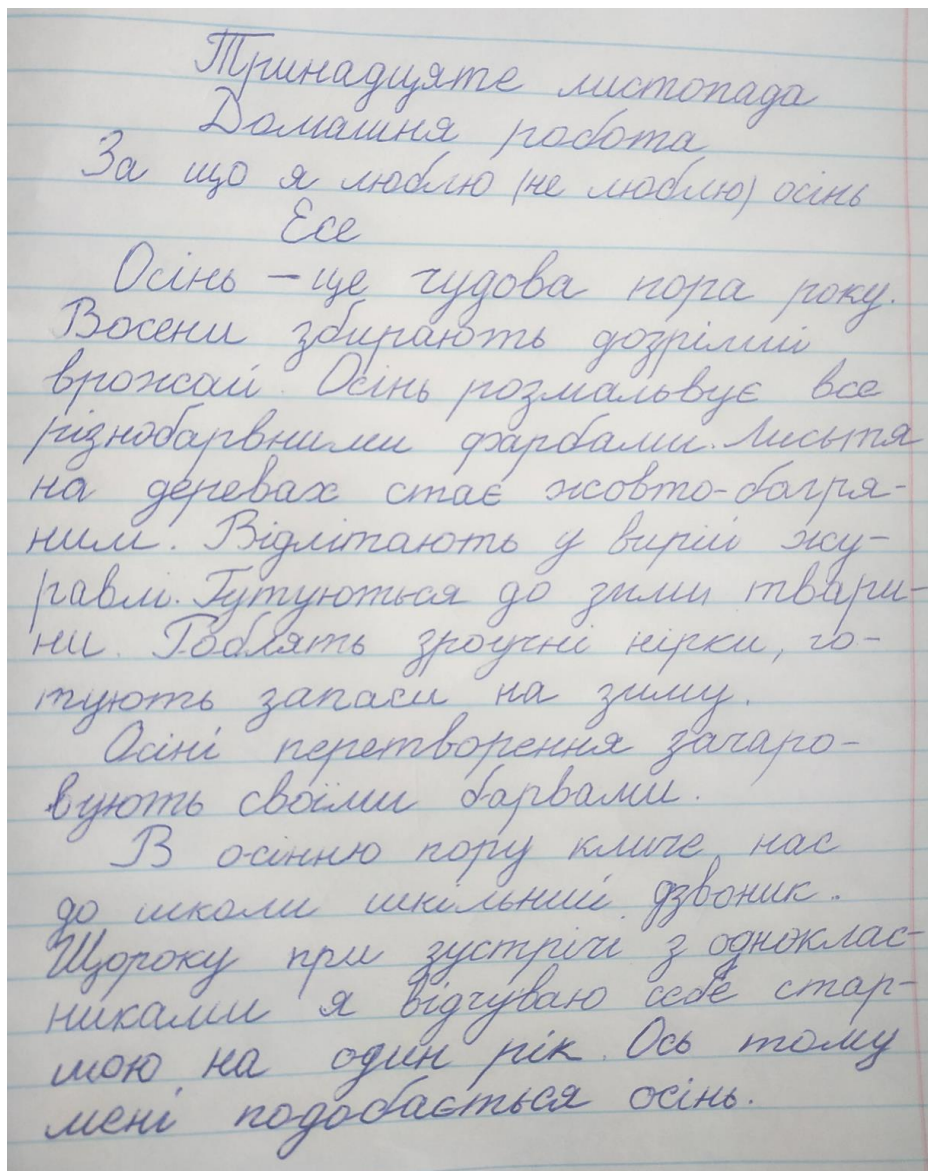
Питання для обговорення

1. Есе як жанр літератури.
2. Ознаки есе. Класифікація есе.
3. Особливості змісту та побудови есе у початковій школі.
4. Структура і план есе.
5. Помилки при написанні есе
6. Перевірка есе.

Практичні завдання*

1. Проаналізуйте зразки есе (Додаток Е). Укладіть порівняльну таблицю есе і тексту-міркування.
2. Доберіть по 3 зразки есе для 3 та 4 класів початкової школи.
3. Розробіть пам'ятку для учня «Як написати есе».
4. Складіть есе на одну з тем:
 - «Чи можуть пишатися мною мої батьки?»»,
 - «Що б я змінила у своїй школі?»»,
 - «Що я думаю про свою Батьківщину?»»,
 - «Що потрібно для щастя»
 - «Справжня краса людини»»,
 - «Мое бачення сучасної школи»»,
 - «Що дає мені навчання в університеті»»,
 - «Приємно творити добро»»,
 - «Якби я була чарівником, я б ...»».
5. Підготуйте конспект уроку написання есе та проведіть його в аудиторії.
6. Проаналізуйте есе учня стосовно дотримання вимог до його написання:

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

Рекомендована література

1. Вашуленко М.С., Дубовик С. Робота над власним висловлюванням (есе) на уроках української мови. *Початкова школа*. 2017. №9. с.6–11.
2. Глазова О.П. Есе як вид роботи з розвитку писемного мовлення школярів. *Методичні діалоги*. 2010. №5. URL: <http://www.ippo.org.ua/files/>
3. Есе – що таке, як писати, твір есе, приклади. URL: <http://schoolteacher.klasna.com/uk/site/ese--shcho-take-yak-pisat.html>
4. Пономарьова К.І. Вивчення есе на уроках української мови в 3-4 класах. URL: <https://www.slideshare.net/ippo-kubg/34-66949714>
5. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ (Савченко О. Я.) URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
6. Шендеровський К. С. Як написати успішне есе. Методичні рекомендації до написання есе. URL: http://journalib.univ.kiev.ua/ese_gol_2.doc

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.8

Тема. Методика роботи над помилками.

Мета. Засвоїти критерії і норми оцінювання учнівських переказів та творів. Формувати вміння аналізувати творчі роботи перекази і твори та проводити роботу над помилками.

Питання для обговорення

1. Критерії аналізу творів та переказів.
2. Норми оцінювання учнівських переказів і творів.
3. Мовленнєві помилки учнів, їх типи, та причини виникнення.
4. Методика роботи над лексичними, морфологічними, синтаксичними, стилістичними помилками.
5. Немовні помилки (логічні, недоліки змісту тексту).
6. Прийоми запобігання помилкам у творчих роботах учнів.

Практичні завдання*

1. Укладіть окремі таблиці критеріїв аналізу творів та переказів.
2. Законспекуйте вимоги до оцінювання учнівських переказів і творів.
3. Доведіть залежність роботи з попередження помилок від їх типу.
4. Оформіть пам'ятку для вчителя «Мовленнєві помилки і недоліки та способи їх попередження».
5. На прикладі власноруч написаного тексту проілюструйте планування роботи з попередження помилок.

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Коченгіна М.В. Як навчити вашу дитину писати перекази і твори. Харків, 2009. 96 с.
4. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.
5. Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи. <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-%D1%96.pdf>

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.4

Тема. Перевірка переказів і творів. Урок аналізу учнівських переказів і творів.

Мета. Опанувати методику опрацювання виявлених у роботах учнів помилок, планування індивідуального та диференційованого підходу у роботі над помилками.

Питання для обговорення

1. Структура уроку аналізу учнівських переказів і творів.
2. Методика роботи над виправленням помилок.
3. Індивідуальна робота над помилками.
4. Диференційований підхід у роботі над помилками.

Практичні завдання*

- 1.
2. Користуючись критеріями аналізу переказів виконайте аналіз помилок, допущених учнями.

13 лютого
Переказ
Ісак
План

1. Подарунок.
2. Ісак зник.
3. Даремні пошуки.
4. Співачий ісак.
5. Попередження садівника.
6. Терпаче чекає.

Була нірка. Ісак в ту нірку
написав тривоги і ліг спати.
Садівник попередив дітей,
якщо розбудити ісака до
вечора то ісак захворіє.
Діти послухалися садівника,
і терпаче чекали Ісак.

Борі і Дімі подарували ісака.
Вони дуже-дуже воліли іса-
ка.
Встала осінь. Діти спали, а
каш прокинувся, і ісак мав, він
зник.
Діти ходили по хаті, шукали
його, і в дворі нема. Пошуки вий-
шли марними.
Садівник побіг дітей в сад,
і показав горіжк землі, в яку

* Всі практичні завдання виконуються письмово.

3. Складіть схеми роботи над помилками за зразком (Додаток Є):

№ п/п	Види помилок	Суть помилки
1	Змістові (З)	
2	Лексичні (мовленнєві) (Л)	
3	Граматичні (Г)	
4	Орфографічні	
5	Пунктуаційні (V)	
6	Стилістичні (С)	

4. Проаналізуйте учнівські твори (Додаток Е) відповідно таблиці критеріїв аналізу. Зробіть класифікацію помилок.
5. Сплануйте роботу над помилками під час уроку аналізу учнівських творів.
6. Сплануйте диференційований підхід до організації роботи над помилками.

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Дівакова І. Українська мова. Усні та письмові перекази. Збірник текстів. 1–4 класи. Київ, 2014. 88 с.
4. Кидисюк Н.П., Хомуленко Т.Б. Збірник переказів з української мови для початкових класів. Харків, 1999. 224 с.
5. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
6. Коченгіна М.В. Як навчити вашу дитину писати перекази і твори. Харків, 2009. 96с.
7. Кравчук Д. М. Писемне мовлення учнів 1–3 класів: Посібник для вчителів. Київ, 1984.
8. Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
9. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.5

Тема. Моделювання та проведення уроків з розвитку зв'язного мовлення.

Мета. Розвивати вміння складати плани конспекти написання учнівських переказів та творів, вчити добирати відповідний матеріал до кожного уроку.

Практичні завдання*

1. Ознайомтесь з методичними рекомендаціями до уроків розвитку зв'язного мовлення.
2. Визначте структурні елементи уроків розвитку зв'язного мовлення.
3. Розробіть конспекти уроків розвитку зв'язного мовлення: 2 клас – на лексичному рівні, 3 клас – твір за малюнком, 4 клас – твір за уявою.
4. Змодельуйте проведення одного з уроків в аудиторії.

Рекомендована література

1. Варзацька Л.О., Шевченко Л.М. Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2001. 204 с.
2. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
3. Дівакова І. Українська мова. Усні та письмові перекази. Збірник текстів. 1–4 класи. Київ, 2014. 88 с.
4. Кидисюк Н.П., Хомуленко Т.Б. Збірник переказів з української мови для початкових класів. Харків, 1999. 224 с.
5. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: навч. посібник. Тернопіль, 2008. 287с.
6. Коченгіна М.В. Як навчити вашу дитину писати перекази і твори. Харків, 2009. 96с.
7. Кравчук Д. М. Писемне мовлення учнів 1–3 класів: Посібник для вчителів. Київ, 1984.
8. Лобчук О. Навчання мовленнєвої діяльності на уроках мови. Київ, 2011. 120 с.
9. Методика навчання української мови в початковій школі: Навчально-методичний посібник / За ред. М.С. Вашуленка. Київ, 2011. 364 с.

*Всі практичні завдання виконуються письмово.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

1. Психологічні й лінгвістичні основи методики навчання грамоти.
2. Періоди навчання грамоти та їх завдання.
3. Характеристика сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти.
4. Прийоми звукового аналізу. Прийоми звукового синтезу.
5. Обсяг знань фонетико-графічного матеріалу за вимогами програми для першокласників у період навчання грамоти.
6. Наукове обґрунтування фішок на позначення звуків української мови, прийоми їх використання на уроках навчання грамоти.
7. Основні етапи вивчення літер у буквеній період навчання грамоти.
8. Вивчення голосних звуків і букв на їх позначення у період навчання грамоти з наведенням прикладів прийомів аналізу та синтезу.
9. Вивчення приголосних і букв на їх позначення у період навчання грамоти. Прийоми удосконалення артикуляції першокласників.
10. Вивчення буквосполучень *дж*, *дз* на позначення звуків [дж], [дз], [дз']. Прийоми, які активізують мислення першокласників у роботі над ними.
11. Методика ознайомлення учнів з новим звуком та буквою.
12. Способи та види читання сторінки букваря: прийоми читання складів. Таблиця слів у стовпчиках, речень, зв'язних текстів.
13. Види робіть з письма в період навчання грамоти.
14. Прийоми розвитку зв'язного мовлення у період навчання грамоти (з наведенням прикладів роботи за сюжетним малюнком).
15. Словникова робота. Види словникових та словниково-логічних вправ, методика їх проведення.
16. Словникова робота. Прийоми пояснення значення слів. Шляхи збагачення словникового запасу.
17. Методика пропедевтичного вивчення синонімів, антонімів, багатозначних слів і будови слова в період навчання грамоти (з наведенням прикладів зі змістом букваря).
18. Види дидактичних ігор та методика їх проведення у період навчання грамоти.

19. Види наочних посібників для навчання грамоти молодших школярів. Методика їх використання у роботі над звуками і буквами на їх позначення.
20. Типи та структура уроків навчання грамоти з наведенням прикладів окремих фрагментів.

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФОНЕТИКИ, СЛОВОТВОРУ, ГРАМАТИКИ ТА ОРФОГРАФІЇ

1. Значення і завдання вивчення української мови в початковій школі. Принципи побудови та практичне спрямування початкового курсу мови.
2. Лінгводидактичні та психолого-педагогічні принципи навчання української мови.
3. Сучасні методи і прийоми вивчення мови в початковій школі. Класифікація методів навчання.
4. Вправи як метод навчання. Види вправ з української мови для молодших школярів.
5. Типи, структура і методика уроків мови у початковій школі. Сучасні вимоги до уроків мови.
6. Форми перевірки домашнього завдання на уроках української мови.
7. Формування в учнів уявлень про мову і мовлення.
8. Значення і завдання роботи над морфемною будовою слова. Методика ознайомлення з елементами словотворення. Прийоми розкриття понять: споріднені слова, основа слова, закінчення, корінь, префікс, суфікс, спільнокореневі слова
9. Обсяг фонетико-графічних знань для молодших школярів за програмою. Постановка та розв'язання проблемних завдань на фонетичному матеріалі.
10. Методика формування в учнів орфоепічних навичок на основі знань з фонетики і графіки. Види вправ з фонетики, орфоепії, їх значення та методика.
11. Методика використання звуко-складових моделей слів і схем речень у період навчання грамоти
12. Фонетичне та граматичне моделювання і конструювання.
13. Ефективні прийоми засвоєння молодшими школярами знань про

орфоепічну вимову та правопис слів із дзвінками та глухими приголосними за програмою початкової школи.

14. Процес формування у молодших школярів уявлень про граматичне поняття. Методичні умови, що забезпечують засвоєння граматичних понять.
15. Види граматичних вправ.
16. Формування у молодших школярів уявлення про частини мови.
17. Системи вивчення частин мови в 1–4 класах. Обсяг знань про кожен з частин мови.
18. Система роботи над іменником у початковій школі.
19. Система роботи над прикметником у початковій школі.
20. Обсяг матеріалу про дієслово у початковій школі за вимогами програми. Проблемний підхід до вивчення правопису особових закінчень дієслів.
21. Прийоми вивчення молодшими школярами займенника за лінійно-концентричним принципом програми.
22. Прийоми вивчення молодшими школярами правопису найуживаніших прислівників за програмою (з наведенням прикладів вправ).
23. Методика ознайомлення учнів прийменником, числівником.
24. Система вивчення синтаксису у початковій школі. Види синтаксичних вправ.
25. Особливості проведення синтаксичного розбору.
26. Методика розкриття синтаксичних понять.
27. Робота над встановленням смислового та граматичного зв'язку між словами в реченні.
28. Методика формування в учнів орфографічних у початковій школі.
29. Методика вивчення орфографії. Види правописних вправ.
30. Види орфографічних правил та методи на їх вивчення.
31. Орфографічний розбір, методика проведення
32. Вивчення теми «Ненаголошені (е, и), (и, е) в коренях слів» (з наведенням прикладів завдань і методики їх виконання).
33. Види диктантів, методика їх проведення.
34. Критерії оцінювання диктантів. Типи помилок у диктантах. Диференційований підхід у роботі над помилками.
35. Основні типи орфографічних помилок учнів на різних етапах.

Способи їх попередження. Індивідуальний підхід при навчанні орфографії.

36. Методика формування пунктуаційних навичок у молодших школярів.
37. Мовний розбір, його види і методика проведення.
38. Ведення учнівських зошитів та вимоги до оформлення письмових робіт з української мови.

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

1. Психолого-лінгвістичні основи методики розвитку зв'язного мовлення учнів.
2. Структура й зміст програми з розвитку мовленнєвих умінь, формування культури мовлення й етики мовного спілкування учнів 1–4 класів.
3. Основні напрями з розвитку мовлення. Їх характеристика.
4. Методи та прийоми розвитку мовлення молодших школярів.
5. Методика розвитку діалогічного мовлення. Вправи на побудову діалогів.
6. Ознайомлення учнів початкової школи з формулами мовленнєвого етикету.
7. Зміст роботи з розвитку мовлення на лексичному рівні. Види вправ з лексики.
8. Типові порушення лексичних норм у мовленні молодших школярів. Методика роботи з їх усунення.
9. Ознайомлення школярів з прямим і переносним значенням слова, багатозначними словами, найпоширенішими омонімами.
10. Синоніми, антоніми, методика їх опрацювання на уроках рідної мови.
11. Методика опрацювання фразеологічних одиниць з молодшими школярами.
12. Методика ознайомлення учнів початкової школи з текстом, видами текстів та його будовою. Вимоги програми до обсягу знань та оцінювання учнівських текстів.
13. Методика роботи над словосполученнями. Види вправ із словосполученнями.
14. Робота над реченнями. Класифікація вправ над реченням та методика

роботи з вправами різних типів.

15. Особливості формування у молодших школярів елементарних уявлень про стилі українського мовлення.
16. Види писемного ділового мовлення у початковій школі. Методика роботи над ними.
17. Особливості монологічного мовлення. Зміст та завдання роботи над його розвитком у початковій школі.
18. Переказ як одна із складових частин системи розвитку мовлення молодших школярів. Структура уроку написання переказу.
19. Класифікація переказів. Підготовка до написання переказу.
20. Види переказів. Вимоги програми до їх написання та оцінювання.
21. Методика проведення детального, вибіркового, стислого, творчого переказів.
22. Формування в учнів умінь складати план переказу.
23. Місце творів у системі роботи з розвитку зв'язного мовлення. Вимоги програми до їх написання та оцінювання.
24. Класифікація творів. Основні етапи роботи над учнівським твором.
25. Особливості підготовчої роботи до написання творів різних видів.
26. Методика написання творів за сюжетною картиною у початкових класах.
27. Зміст словникової роботи під час написання переказів і творів.
28. Есе як вид роботи з розвитку мовлення. Етапи написання есе.
29. Методика аналізу творів творчих робіт. Типи помилок в учнівських творах і переказах та методика роботи над ним.
30. Прийоми запобігання помилкам в учнівських творчих роботах.
31. Види перевірки для оцінювання умінь та навичок мовленнєвої діяльності учнів початкової школи.

ТЕСТИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Серед прийомів звукового аналізу вкажіть «зайве».
 - A. Підкреслена вимова одного із звуків у слові.
 - B. Впізнання і виділення із слів вірша, скоромовки, потішки найчастіше вживаного звука.
 - C. Утворення складів (злиття) приголосного з усіма вивченими голосними.
 - D. порівняння слів, які відрізняються одним звуком.

2. Серед прийомів звукового синтезу вкажіть «зайве».
 - A. Утворити склад (злиття) із вказаних приголосного і голосного звуків.
 - B. Утворити склад (злиття) певного приголосного з усіма вивченими голосними.
 - C. До названого складу дібрати подібний, але з м'яким приголосним.
 - D. Впізнати певний звук у названих учителем словах, визначити його позицію.

3. Важливим принципом сучасного методу навчання грамоти є те, що за одиницю читання береться ...
 - A. Звук.
 - B. Буква.
 - C. Склад.
 - D. Слово.

4. Вкажіть «зайве» серед організаційних умінь і навичок першокласників.
 - A. Дотримуватись правильної постави за партою під час виконання різних робіт, особливо під час письма.
 - B. Вчасно приходити до школи.
 - C. Уміння відібрати навчальне приладдя до уроку, розкласти його в належному порядку.
 - D. Тримати правильно ручку, олівець і зошит під час письма. Дотримуватись єдиних вимог до оформлення письмових завдань.

5. Вкажіть «зайве» серед пропонованих загальнонавчальних умінь і навичок першокласників.
 - A. Зосереджено слухати вчителя і однокласників.
 - B. Відповідати на запитання педагога.
 - C. Розрізняти предмети за розміром, формою, кольором, смаком тощо.

- D. Вчасно і правильно виконувати його завдання і розпорядження, висловлені не тільки в індивідуальному звертанні, а й ті, що мають фронтальний характер – спрямовані до всіх учнів класу.
6. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння зіставляти групи предметів за певною ознакою.
- A. Організаційні вміння і навички.
 - B. Контрольно-оцінні вміння.
 - C. Загальномовленнєві вміння і навички.
 - D. Загальнопізнавальні вміння.
7. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння словесно оцінювати свою роботу за орієнтирами, даними вчителем, вказуючи на позитивні її риси і недоліки.
- A. Загальномовленнєві вміння і навички.
 - B. Організаційні вміння і навички.
 - C. Загальнопізнавальні вміння.
 - D. Контрольно-оцінні вміння.
8. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння зосереджено слухати вчителя і однокласників, відповідати на запитання педагога.
- A. Загальномовленнєві вміння і навички.
 - B. Організаційні вміння і навички.
 - C. Загальнопізнавальні вміння.
 - D. Контрольно-оцінні вміння.
9. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння дотримуватись правильної постави за партою під час виконання різних робіт, особливо під час письма.
- A. Загальномовленнєві вміння і навички.
 - B. Організаційні вміння і навички.
 - C. Загальнопізнавальні вміння.
 - D. Контрольно-оцінні вміння.
10. Вкажіть відповідь, яка не належить до періодів процесу навчання грамоти.
- A. Буквений період.
 - B. Добуквений період.
 - C. Адаптаційний період.
 - D. Післябуквений період.

11. Вкажіть на відповідь, яка не відповідає завданням розвитку мовлення у добуковений період.
- A. Удосконалення звуковимови, удосконалення граматичної будови усного мовлення.
 - B. Робота над культурою мовлення і спілкування.
 - C. Збагачення, уточнення й активізація словникового запасу дітей.
 - D. Вчасне і правильне виконання завдання і розпорядження вчителя.
12. Вкажіть на неправильну відповідь. «У підготовчий період в учнів формуються початкові вміння здійснювати різні види мовного аналізу: ...».
- a) Виділяти речення з мовного потоку, аналізувати їх за кількістю слів, будувати графічні моделі речень.
 - b) Виділяти з речень окремі слова, ділити їх на склади, визначати наголошений склад, встановлювати послідовність усіх звуків у слові.
 - c) Вчити школярів ставити розділові знаки в кінці речень.
 - d) Будувати звуко-складові графічні моделі слів.
13. Орієнтиром для відповідного нахилу елементів літер є:
- A. Допоміжна похила лінія.
 - B. Міжрядкова лінія.
 - C. Верхня рядкова лінія.
 - D. Нижня рядкова лінія.
14. Вкажіть на правильну відповідь. «На першому етапі букварного періоду учні ...»
- A. Вивчають ряд букв, що позначають голосні звуки [а, о, у, й, і].
 - B. Знайомляться з позначення на письмі м'яких приголосних буквами ь, я, ю, є.
 - C. Виділяють речення з мовного потоку, аналізують їх за кількістю слів, будують графічні моделі речень.
 - D. Виділяють з речень окремі слова, ділять їх на склади, визначають наголошений склад, встановлюють послідовність усіх звуків у слові.
15. Вкажіть на неправильну відповідь. «На уроках письма учні засвоюють такі важливі вміння орфографічного характеру, як: ...»
- A. позначення на письмі звуків у складах і словах (послідовно, без пропуску і заміни літер); роздільне написання слів у реченні;
 - B. вживання великої літери для позначення початку речення та у власних назвах;

- C. виділення з речень окремих слів, поділ їх на склади, визначення наголошеного складу, встановлення послідовності усіх звуків у слові;
- D. позначення на письмі м'якості приголосних звуків буквами ь, і, я, ю, є; перенесення частин слів з рядка в рядок.

16. Вкажіть на неправильну відповідь. «Крім початкового уміння читати, у першокласників мають розвиватися інші види мовленнєвої діяльності – ...».

- A. Складоподіл.
- B. Аудіювання.
- C. Говоріння.
- D. Письмо.

17. За сприйманням тексту диктанти поділяються на:

- A. попереджувальні, коментовані, пояснювальні, творчі;
- B. зорово-слухові, слухово-зорові, слухові, зорові (диктант з пам'яті);
- C. попереджувальні, пояснювальні, вибіркові, словникові, творчі та вільні;
- D. попереджувальні, пояснювальні.

18. За характером керівництва розумовою діяльністю методи навчання мови поділяються на:

- A. Пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково пошуковий, дослідницький.
- B. Наочні, словесні, практичні.
- C. Практичні, практично-теоретичні, теоретичні.
- D. Слово вчителя, бесіда, ТЗН, усний виклад учителем матеріалу.

19. Із пропонованих методів навчання грамоти вкажіть основний, що усталився у вітчизняній школі.

- A. Буквоскладальний синтетичний метод.
- B. Звуковий аналітичний метод.
- C. Звуковий синтетичний метод.
- D. Звуковий аналітико-синтетичний метод.

20. Ким у вітчизняній школі найповніше і найпослідовніше була розроблена методика навчання грамоти за звуковим аналітико-синтетичним методом?

- A. К.Д. Ушинським.
- B. Д.І. Тихомировим.

- C. В.П. Вахтеровим.
- D. В.О. Фрольовим.

21. Провідний принцип звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти полягає в тому, що формування в дітей початкових умінь читати й писати відбувається ...
- A. від букви до звука;
 - B. складами;
 - C. від звука до букви;
 - D. словами.
22. До якого виду мовленнєвої діяльності відноситься таке визначення: «... уміння учнів слухати і розуміти словесну інформацію»?
- A. Аудіювання;
 - B. говоріння;
 - C. письмо;
 - D. читання?
23. За джерелом знань методи навчання мови поділяються на:
- A. пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково пошуковий, дослідницький;
 - B. наочні, словесні, практичні;
 - C. практичні, практично-теоретичні, теоретичні;
 - D. слово вчителя, бесіда, ТЗН, усний виклад учителем матеріалу.
24. Які методи за рівнем пізнавальної діяльності учнів визначають І.Лернер, М.Скаткін?
- A. усний виклад учителем матеріалу, моделювання, конструювання, бесіда, метод вправ;
 - B. усний виклад учителем матеріалу, спостереження над мовою, бесіда, метод вправ, робота з підручником;
 - C. репродуктивний, пояснювально-ілюстративний, проблемний, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький;
 - D. слово вчителя, бесіда, ТЗН, усний виклад учителем матеріалу.
25. Як називається тип уроку, на якому учнів навчають складати усні висловлювання?
- A. Урок формування вмінь та навичок учнів.
 - B. Урок узагальнення й систематизації знань, умінь та навичок учнів.
 - C. Урок розвитку зв'язного мовлення учнів.
 - D. Урок засвоєння нових знань.

26. З якою із перелічених ознак речення не ознайомлюють учнів 2-4 класів?
- A. Речення виражає закінчену думку.
 - B. Для речення характерна змістова та інтонаційна завершеність.
 - C. Слова в реченні зв'язані граматично і за змістом, у реченні можуть бути головні і другорядні члени. Головні члени становлять основу речення.
 - D. Речення поділяють на односкладні та двоскладні.
27. Із поданих типів речень вкажіть речення, що не класифіковане за метою висловлювання.
- A. Розповідне.
 - B. Питальне.
 - C. Окличне.
 - D. Спонукальне.
28. Програмою передбачено практичне ознайомлення учнів з основою речення з ...
- A. 1 класу.
 - B. 2 класу.
 - C. 3 класу.
 - D. 4 класу.
29. Серед пропонованих різновидів вправ із реченнями вкажіть ту, що не класифікована залежно від ступеня самостійності і пізнавальної активності учнів.
- A. Аналітичні вправи.
 - B. Вправи за зразком.
 - C. Конструктивні вправи.
 - D. Творчі вправи.
30. Із наведених вправ виберіть «зайву», що не є конструктивною.
- A. Відновлення або побудова речень із розрізнених слів.
 - B. Складання речень за опорними словами.
 - C. Знаходження меж речень у тексті.
 - D. Складання речень з конкретним завданням.
31. Процес формування граматичних понять умовно можна поділити на чотири етапи. Перший етап формування граматичних понять полягає в:
- A. в узагальненні істотних ознак, встановленні зв'язків між ними та у введенні терміна;

- B. аналізі мовного матеріалу з метою виділення істотних ознак поняття;
 - C. в уточненні суті ознак поняття і зв'язків між ними;
 - D. в конкретизації вивченого поняття завдяки виконанню вправ, які вимагають практичного застосування одержаних знань.
32. З чого доцільно починати роботу над відмінюванням іменників?
- A. Запам'ятовування відмінкових закінчень.
 - B. Робота з таблицею.
 - C. Аналіз речень, де іменник вжитий у різних відмінках.
 - D. Робота з деформованим текстом.
33. При вивченні роду іменників використовується:
- A. прийом підстановки особових, вказівних, або присвійних займенників;
 - B. бесіда, робота з наочністю;
 - C. робота з таблицею;
 - D. аналіз речень, де іменник вжитий у різних відмінках.
34. Послідовність визначення роду прикметника така:
- A. підставити особові, вказівні, або присвійні займенники;
 - B. знайти іменник, з яким зв'язаний прикметник, визначити рід іменника; за родом іменника визначити рід прикметника;
 - C. підставити слова мій, моя, моє;
 - D. визначити закінчення прикметника.
35. За яким принципом пишуться слова *солдатський, просьба, умивається*?
- A. Фонетичним.
 - B. Морфологічним.
 - C. Історичним.
 - D. Ідеографічним (сисловим).
36. Орфограмою називається:
- A. написання, яке треба вибрати з низки можливих;
 - B. написання, яке вимагає перевірки, застосування певного правила правопису або звернення до словника;
 - C. система загальноприйнятих правил про способи передачі мовлення на письмі в письмовій формі;
 - D. правила написання слів і правила вживання розділових знаків.

37. Вкажіть на неправильну відповідь. «Сучасна методична література класифікує всі правила на такі типи: ...».
- A. Багатоваріантні правила, які необхідно запам'ятати.
 - B. Одноваріантні правила, які пропонують для однієї й тієї самої фонетичної чи граматичної ситуації лише один варіант написання.
 - C. Двоваріантні правила містять вказівку щодо написання, коли є вибір одного написання з двох варіантів.
 - D. Правила-рекомендації, інструкції щодо виконання дій, пов'язаних із перевіркою написання слова.
38. Вкажіть на неправильну відповідь. «Вправи на вироблення орфографічної навички поділяються на ...».
- A. вправи на розпізнання орфограми;
 - B. вправи на часткове застосування правила;
 - C. вправи на повне застосування правила;
 - D. списування, диктанти.
39. Вкажіть на неправильну відповідь. «До вправ на повне застосування правила належать ...».
- A. Пояснювальний і контрольний диктанти;
 - B. письмо по пам'яті;
 - C. різні види списування;
 - D. диктант-переклад, вільний диктант, переказ тексту.
40. До якого типу правил належить правило написання префікса З/С?
- A. Одноваріантні правила.
 - B. Двоваріантні правила.
 - C. Багатоваріантні правила
 - D. Правила-рекомендації.
41. На якому принципі ґрунтується правило вживання великої букви?
- A. Фонетичному.
 - B. Морфологічному.
 - C. Історичному.
 - D. Ідеографічному (смисловому).
42. Вкажіть на правильну відповідь. «За призначенням диктанти поділяються на ..»
- A. навчальні диктанти, навчально-перевірні, перевірні (контрольні);
 - B. зорово-слухові, слухово-зорові, слухові, зорові (диктант з пам'яті);

- C. диктанти-завдання, диктанти-переклади;
- D. вибіркові, словникові, творчі, вільні.

43. Що розумієте під поняттям «вільний диктант»?

- A. Вид диктанту, коли школярі згідно з поставленим завданням фіксують з продиктованого тексту тільки окремі його частини.
- B. Такий диктант, при виконанні якого діти вносять конкретні, вказані вчителем, зміни в продиктований (а не створений, складений учнями) текст.
- C. Вид диктанту, в якому учням (при можливості точного відтворення змісту продиктованого значними частинами тексту) дається право використовувати і свої слова, вирази.
- D. Диктант, при якому учні без будь-яких змін, дослівно відтворюють продиктований їм текст.

44. Неточне написання букви, пропуск букви, перестановка чи заміна букви – це ...

- A. фактична помилка;
- B. граматична помилка;
- C. графічна помилка;
- D. орфографічна помилка.

45. За яким із критеріїв класифіковано такі вправи з лексики: вправи, розраховані на пояснення значення слів; вправи, розраховані на формування навичок уживання слів у власному мовленні?

- A. За дидактичною метою;
- B. за характером розумових операцій;
- C. за ступенем самостійності у виконанні;
- D. за формою виконання.

46. Вкажіть відповідь, що не є одним із шкільних варіантів діалогу.

- A. Бесіда учителя з учнем.
- B. Рольові ігри.
- C. Інсценування.
- D. Повідомлення.

47. Форма мовлення, при якій говорить лише одна особа, а решта тільки сприймають її мову, називається:

- A. внутрішнім мовленням;
- B. діалогічним мовленням;
- C. монологічним мовленням;
- D. зовнішнім мовленням.

48. До якого виду переказу відноситься таке визначення: «...максимально коротка, лаконічна передача змісту прочитаного чи прослуханого тексту»?
- A. Стислий.
 - B. Вибірковий.
 - C. Творчий
 - D. Детальний.
49. Основними типами помилок у творах і переказах учнів є:
- A. орфографічні, пунктуаційні, лексичні, граматичні, стилістичні;
 - B. змістові, орфографічні, пунктуаційні, лексичні, граматичні, стилістичні;
 - C. орфографічні помилки, фонетико-графічні помилки, орфографічні помилки у фонетичних написаннях та орфографічні помилки в морфологічних написаннях;
 - D. грубі, не грубі помилки, описки.
50. Яка із груп узагальнених умінь зв'язного мовлення включає уміння орієнтуватися в умовах спілкування, усвідомлювати тему і основну думку висловлювання та добирати для нього необхідний матеріал?
- A. Інформативно-змістові.
 - B. Структурно-композиційні.
 - C. Граматико-стилістичні.
 - D. Редагування.
51. Учитель пропонує дітям пояснити значення слова *іде* в таких реченнях: *Людина іде* (пересувається). *Літак іде на посадку* (летить). *Урок іде* (триває). *Дощ іде* (лє). Це робота із:
- A. Багатозначними словами.
 - B. Омонімами.
 - C. Переносним значенням слова.
 - D. Синонімами.
52. Який прийом слід дібрати, щоб пояснити дітям значення слова *золотий* в словосполученні: *золотий годинник*.
- A. Морфологічний аналіз.
 - B. Тлумачення значення слова.
 - C. Пояснення переносного значення слова.
 - D. Добір синонімів.
53. За напрямом діяльності методи навчання мови поділяються на:

- A. пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково пошуковий, дослідницький;
- B. наочні, словесні, практичні;
- C. практичні, практично-теоретичні, теоретичні;
- D. слово вчителя, бесіда, ТЗН, усний виклад учителем матеріалу

54. У якому рядку правильно названі види навчальних диктантів?

- A. На основі спостереження, через опосередкований досвід, змішаного типу;
- B. Детальний, стислий, вибірковий, творчий;
- C. Попереджувальні, коментовані, пояснювальні, творчі;
- D. Попереджувальні, пояснювальні, вибіркові, словникові, творчі та вільні.

55. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння тримати правильно ручку, олівець і зошит під час письма, дотримуватись єдиних вимог до оформлення письмових завдань.

- A. Загальномовленнєві вміння і навички.
- B. Організаційні вміння і навички.
- C. Загальнопізнавальні вміння.
- D. Контрольно-оцінні вміння.

56. Серед фонетичних уявлень, що формуються в учнів у добуковий період навчання грамоти, вкажіть «зайве».

- A. Звуки мовлення (голосний і приголосний; твердий і м'який приголосний).
- B. Букви.
- C. Склад.
- D. Наголос.

57. Вкажіть відповідь, у якій правильно подано порядок встановлення зв'язків між членами речення.

- A. Знаходження залежних слів від підмета; знаходження залежних слів від присудка; визначення основи речення шляхом встановлення зв'язків між підметом і присудком; встановлення залежності між іншими другорядними членами.
- B. Визначення основи речення шляхом встановлення зв'язків між підметом і присудком; відшукування залежних слів від підмета; відшукування залежних слів від присудка; встановлення залежності між іншими другорядними членами.
- C. Знаходження залежних слів від підмета; встановлення залежності між іншими другорядними членами; відшукування залежних слів

від присудка; визначення основи речення шляхом встановлення зв'язків між підметом і присудком.

- D. Знаходження залежних слів від підмета; відшукування залежних слів від присудка; встановлення залежності між іншими другорядними членами, визначення основи речення шляхом встановлення зв'язків між підметом і присудком.

58. Вкажіть відповідь, де зазначено складні речення, які не варто пропонувати молодшим школярам для аналізу.

- A. Складносурядні речення, частини яких є двоскладними повними реченнями.
B. Складнопідрядні речення.
C. Безсполучникові речення.
D. Складні речення, частини яких є односкладними чи двоскладними неповними реченнями.

59. Яка із пропонованих вправ не є творчою?

- A. Складання речень на задану тему.
B. Складання речень за сюжетним малюнком.
C. Складання речень за поданою синтаксичною схемою.
D. Складання речень на основі переглянутого фільму чи вистави.

60. Процес формування граматичних понять умовно можна поділити на чотири етапи. Другий етап формування граматичних понять полягає в:

- A. в конкретизації вивченого поняття завдяки виконанню вправ, які вимагають практичного застосування одержаних знань;
B. в узагальненні істотних ознак, встановленні зв'язків між ними та у введенні терміна;
C. аналізі мовного матеріалу з метою виділення істотних ознак поняття;
D. в уточненні суті ознак поняття і зв'язків між ними.

61. Процес формування граматичних понять умовно можна поділити на чотири етапи. Третій етап формування граматичних понять полягає в:

- A. в конкретизації вивченого поняття завдяки виконанню вправ, які вимагають практичного застосування одержаних знань;
B. в узагальненні істотних ознак, встановленні зв'язків між ними та у введенні терміна;
C. аналізі мовного матеріалу з метою виділення істотних ознак поняття;
D. в уточненні суті ознак поняття і зв'язків між ними.

62. Процес формування граматичних понять умовно можна поділити на чотири етапи. Четвертий етап формування граматичних понять полягає в:
- A. в конкретизації вивченого поняття завдяки виконанню вправ, які вимагають практичного застосування одержаних знань;
 - B. в узагальненні істотних ознак, встановленні зв'язків між ними та у введенні терміна;
 - C. аналізі мовного матеріалу з метою виділення істотних ознак поняття;
 - D. в уточненні суті ознак поняття і зв'язків між ними.
63. За яким принципом пишуться слова *пшениця, кишеня, левада*?
- A. Фонетичним.
 - B. Морфологічним.
 - C. Історичним.
 - D. Ідеографічним (смысловим).
64. Орфографічна пильність – це:
- A. написання, яке вимагає перевірки, застосування певного правила правопису або звернення до словника;
 - B. здатність людини швидко розпізнавати орфограми і визначати їх типи;
 - C. найважливіше орфографічне вміння;
 - D. автоматична дія.
65. Із наведених відповідей вкажіть ту, що є правильною: «У формуванні орфографічної пильності виділяють такі рівні: ...»
- A. фонетичний, морфологічний, історичний, ідеографічний (смысловий);
 - B. підготовчий, початковий, основний;
 - C. фонетичний (розвиток мовленнєвого слуху), графічний, (запам'ятовування буквеного складу слів), морфемний (прогнозування орфограм у морфемах);
 - D. пропедевтичний, узагальнюючий, систематизований.
66. Яка мета каліграфічної хвилинки?
- A. Повторення орфографічних правил.
 - B. Удосконалення навички письма.
 - C. Удосконалення мовленнєвих навичок.
 - D. Повторення раніше вивченого.
67. Що розумієте під поняттям «вибірковий диктант»?

- A. Вид диктанту, який передбачає запис слів з орфограмами, що вивчалися на уроці.
- B. Вид диктанту, коли школярі згідно з поставленим завданням фіксують з продиктованого тексту тільки окремі його частини.
- C. Вид диктанту, в якому учням дається право використовувати свої слова, вирази.
- D. Такий диктант, при виконанні якого діти вносять конкретні, вказані вчителем, зміни в продиктований (а не створений, складений учнями) текст.

68. Що розумієте під поняттям «творчий диктант»?

- A. Такий диктант, при виконанні якого діти вносять конкретні, вказані вчителем, зміни в продиктований (а не створений, складений учнями) текст.
- B. Вид диктанту, коли школярі згідно з поставленим завданням фіксують з продиктованого тексту тільки окремі його частини.
- C. Диктант, при якому учні без будь-яких змін, дослівно відтворюють продиктований їм текст.
- D. Такий диктант, коли спочатку робиться усний аналіз тексту, що диктується, чи практикуються інші форми, щоб попередити неправильне виконання учнями певного завдання, не допустити помилок.

69. Що розумієте під поняттям «попереджувальний диктант»?

- A. Вид диктанту, коли школярі згідно з поставленим завданням фіксують з продиктованого тексту тільки окремі його частини.
- B. Диктант, при якому учні без будь-яких змін, дослівно відтворюють продиктований їм текст.
- C. Диктант, у якому текст спочатку під диктовку записується, потім здійснюється його розбір, виправлення, коментування.
- D. Такий диктант, коли спочатку робиться усний аналіз тексту, що диктується, чи практикуються інші форми, щоб запобігти неправильному виконанню учнями певного завдання, не допустити помилок.

70. Вкажіть, до якої групи загальнонавчальних умінь і навичок належить вміння уміння робити з допомогою учителя посильні висновки, узагальнення після виконаної роботи.

- A. Загальномовленнєві вміння і навички.
- B. Організаційні вміння і навички.
- C. Загальнопізнавальні вміння.
- D. Контрольно-оцінні вміння.

71. Що розумієте під поняттям «пояснювальний диктант»?
- А. Диктант, у якому текст спочатку під диктовку записується, потім здійснюється його розбір, виправлення, коментування.
 - В. Диктант, при якому учні без будь-яких змін, дослівно відтворюють продиктований їм текст.
 - С. Такий диктант, коли спочатку робиться усний аналіз тексту, що диктується, чи практикуються інші форми, щоб запобігати неправильному виконанню учнями певного завдання, не допустити помилок.
 - Д. Вид диктанту, коли школярі згідно з поставленим завданням фіксують з продиктованого тексту тільки окремі його частини.
72. Визначте відповідь, у якій наведені характерні ознаки тексту-міркування.
- А. Пов'язаність речень за змістом; наявність головної думки, її розвиток;
 - В. Теза, яку потрібно довести; її доведення, аргументи; висновки;
 - С. Теза, її доведення;
 - Д. Припущення, висновки.
73. Яке із завдань словникової роботи передбачає засвоєння нових, раніше не відомих учням слів чи нових значень відомих слів?
- А. Збагачення словника;
 - В. уточнення словника;
 - С. активізація;
 - Д. усунення нелітературних слів.
74. При якому мовленні міміка, жести, репліки співбесідника допомагають дитині правильно висловити думку?
- А. Діалогічному мовленні;
 - В. монологічному мовленні;
 - С. ситуативному мовленні;
 - Д. контекстному мовленні.
75. За яким із критеріїв класифіковано твори: за картиною; у зв'язку з прочитаним твором (оповіданням, статтею); на матеріалі особистих вражень, власного досвіду; на основі творчої уяви?
- А. За способом виконання;
 - В. за ступенем самостійності;
 - С. за джерелами матеріалу;
 - Д. за стилем.

76. Учитель пропонує дітям пояснити значення слова *ключ* в таких словосполученнях: *журавлинний ключ, скрипковий ключ, ключ від замка*. Це робота із:
- A. Багатозначними словами.
 - B. Омонімами.
 - C. Переносним значенням слова.
 - D. Синонімами.
77. Учитель пропонує дітям скласти речення з такими словами: *корисно – шкідливо, успіх – невдача*. Це робота із:
- A. Багатозначними словами.
 - B. Антонімами.
 - C. Переносним значенням слова.
 - D. Синонімами.
78. Який прийом варто дібрати, щоб пояснити дітям значення слова *золотий* в словосполученні: *золотий голос*.
- A. Морфологічний аналіз.
 - B. Пояснення переносного значення слова.
 - C. Тлумачення значення слова.
 - D. Добір синонімів.
79. Вкажіть на неправильну відповідь щодо класифікації учнівських творів за жанром:
- A. твір-розповідь;
 - B. твір-міркування;
 - C. твір-опис;
 - D. офіційно-діловий.
80. Вкажіть на неправильну відповідь щодо класифікації учнівських творів за джерелами матеріалу:
- A. за картиною;
 - B. усні і письмові;
 - C. у зв'язку з прочитаним твором (оповіданням, статтею);
 - D. на основі творчої уяви; на матеріалі особистих вражень, власного досвіду.

Урок читання добуквеного періоду

Тема: Спостерігаю за немовними звуками й звуками мовлення. Розрізняю голосні та приголосні звуки.

Мета: Дати учням практичне уявлення про *немовні звуки* і *звуки мовлення*, про *голосні* та *приголосні* звуки за їх істотними ознаками. Ознайомити з основними мовленнєвими органами. Вчити умовно позначати звуки (моделювання звукового складу найпростіших за будовою слів).

Обладнання: індивідуальні дзеркальця для артикуляційних спостережень, фішки на позначення голосних (кружечки) та приголосних (риски).

ХІД УРОКУ

I. Бесіда вчителя про різні природні звуки.

1. Під час бесіди вчитель звертається до звукових уявлень дітей, набутих із природного оточення (мукання корови, кукурікання півня, кування зозулі тощо), а також відтворює звуки за допомогою різних предметів, які діти відгадують на слух (удари в склянку, металевий предмет, шарудіння паперу, удар у барабан, дзеленькання дзвіночка тощо). Якщо є можливість, варто продемонструвати різні природні звуки, записані на платівку або магнітофонну стрічку, наприклад голоси птахів.

- Які звуки ви чуєте, коли мукає корова? ([м], [у]).
- А який звук чуємо найвиразніше, коли гарчить собака? ([р]).
- А коли сичить гусак? ([с]).
- Квокче курка? ([к]).
- Які звуки подає кіт?
- Який звук чуємо в небі, коли летить літак?
- Розгляньте малюнки в «Букварі» (с. 28) і скажіть, які звуки ми чуємо від годинника, коли він просто працює. А якщо це будильник, то який звук він подає? По черзі назвіть звуки, які можна почути від зображених предметів (*літак, шкільний дзвінок, труба*).
- Вам доводилося спостерігати за наближенням грози. Розгляньте на світлинах, які ознаки наближення грози на них зображено (*сильний вітер, блискавка, після якої чується грім*).
- Розгляньте малюнки й скажіть, якими звуками може наповнитися ліс після дощу.

2. Перегляд відео.

- Які звуки у природі ви почули?

II. Поняття про звуки людського мовлення.

- Усе, що ви тільки-но чули, — звуки. Вони звучать по-різному, але ми їх упізнаємо на слух. Зараз я говорю, і ви також чуєте звуки. Це звуки людського мовлення. Їх ми вимовляємо за допомогою мовленнєвих органів. Зараз вимовимо низку звуків. Спостерігайте у дзеркальце, які мовленнєві органи працюють, коли ці звуки вимовляються.

Учні вслід за вчителем вимовляють: [б], [о], [у], [в], [м], [с].

- Які мовленнєві органи, відомі вам, рухалися (працювали), коли ви вимовляли ці звуки? (*Учні називають губи й язик*).

Під час спостережень за вимовлянням різних звуків ознайомлюємо дітей із такими мовленнєвими органами: губи, зуби (верхні й нижні),

язик (кінчик, передня, середня, задня частини), тверде піднебіння. Варто запропонувати дітям поторкатися кінчиком язика об «стельку» в роті. Вона тверда, тому й зветься — тверде піднебіння.

Виконуємо різні артикуляційно-слухові вправи, наприклад:

- Назвіть звуки, які вимовляємо, міцно стиснувши губи, а потім розриваючи цю перешкоду. ([b], [n]).
- Які звуки вимовляємо, притискаючи кінчик язика до верхніх зубів? ([m], [θ], [n]).
- Під час вимовляння якого звука язик дрижить? ([p]).
- Вимовте кілька звуків, які утворюються глибоко в роті за допомогою задньої частини язика ([k], [z], [x], [r]).

III. Спостереження за діяльністю мовленнєвих органів.

- Діти, вимовимо по черзі звуки [ж], [у], [к]. Спробуємо їх вимовити зливо так, щоб вийшло слово *жук*. Подивимось у дзеркальце, як працюють наші мовленнєві органи, коли ми вимовляємо різні звуки в цьому слові.

Учні спостерігають за рухами губів, щелеп, язика, бачать, що вони працюють по-різному.

- Коли ми вимовляємо звуки й слова, то крізь ротову порожнину проходить повітря і утворює голос або шум. Щоб відчуті струмінь повітря, приставимо долоню близько до губ і вимовимо повільно слово *жук*.

IV. Практичне уявлення про голосні та приголосні звуки.

- Коли вимовляємо одні звуки, повітря проходить крізь ротову порожнину вільно, а під час вимовляння інших воно натрапляє на різні перешкоди. Давайте виявимо ті звуки, під час вимовляння яких повітря не натрапляє на перешкоди, коли губи відкриваються і вільно пропускають повітря.

Шляхом спостережень учні виявляють усі шість голосних звуків, під час вимовляння яких струмінь повітря не натрапляє на перешкоди. Вони фізично (долонею) та артикуляційно відчують струмінь видихуваного повітря, а у дзеркальце бачать, що губи створюють для нього вільний прохід.

- Усі ці звуки — голосні. Вони вимовляються голосом, бо струмінь повітря проходить вільно, без перешкод і не утворює шуму. Розгорніть свої зошити і замалюйте, як працюють губи, коли вимовляємо голосні звуки. (Учні роблять відповідні малюнки).
- Малювати різний знак для кожного голосного звука незручно. Тому всі голосні позначатимемо однаково — кружечками (великими крапками).
- Ще раз повторимо, що кружечком (крапкою) позначатимемо всі звуки, під час вимовляння яких рот розкритий і повітря проходить вільно (голосні).

Так само формуємо в учнів перше уявлення про приголосні звуки, під час вимовляння яких мовленнєві органи утворюють різні перешкоди, крізь які проходить струмінь повітря і утворює шум. Спостерігаємо за артикулюванням звуків [п], [л], [с], [ж], [к].

- Цю перешкоду, діти, будемо позначати рисочкою, смужкою.

Для закріплення учні називають різні голосні й приголосні звуки, піднімаючи водночас відповідну фішку, й навпаки — учитель показує фішку, а учні по черзі називають звуки, які можна нею позначати.

Після динамічної паузи діти вправляються у графічному зображенні голосних і приголосних звуків: малюють у клітинках кружечки та рисочки. Кількох учнів можна викликати до дошки й дати їм завдання позначити кружечком або рисою такі звуки: [ɔ], [y], [p], [ф], [e], [л] та ін.

V. Виконання завдань за підручником (с. 29).

1. Виявлення малюнків предметів, назва яких починається голосним звуком.

2. Виявлення малюнків предметів, назва яких починається приголосним звуком.

3. Виокремлення голосного звука зі слів із трьох звуків (*лев, сом, жук, сир*).

4. Упізнавання у словах і вимовляння (виокремлення) приголосних звуків.

VI. Підсумок уроку.

— Вчилися розрізняти голосні й приголосні звуки.

— Дізналися, що голосні звуки позначаються на схемах слів кружечком або великою крапкою, а приголосні — рисою.

Урок письма добуквеного періоду навчання грамоти

Урок 3. СКЛАДАННЯ РЕЧЕНЬ ЗА МАЛЮНКОМ. ПОДІЛ СЛІВ НА СКЛАДИ. ПИСЬМО ПРЯМИХ І ПРЯМИХ З НИЖНІМ ТА ВЕРХНІМ ЗАОКРУГЛЕННЯМ

Мета: закріплювати вміння правильно тримати олівець; формувати вміння орієнтуватися на сторінці зошита; вдосконалювати навички правильного сидіння за партою під час письма; вчити писати прямі і прямі із нижнім та верхнім заокругленням; розвивати зв'язне мовлення учнів, стійку увагу; виховувати охайність.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Повторення правил сидіння за партою

- Де стоять ваші ніжки?
- Як тримаємо спинки?
- Де лежать лікті?
- Як нахилена голова?

– Виміряємо відстань між партою і грудьми. (Діти приставляють до грудей долоні.)

Учні вправляються у правильному сидінні за партою під час письма. Учитель стежить, допомагає тим, хто виконав щось неточно.

2. Повторення правила тримання ручки

- Згадаємо, як називаються наші пальці. Якими пальцями ми тримаємо ручку?
- Візьміть ручку до руки, поколюйте ручку між великим і вказівним пальцями; між великим і середнім; піднімайте вказівний палець, тримаючи ручку між великим і середнім пальцем.

III. РОБОТА НАД НОВИМ МАТЕРІАЛОМ. РОБОТА В ЗОШИТІ (с. 3)

1. Бесіда за малюнком (с. 3, вгорі)

– Як звати маленьку першокласницю? З ким вона йде до школи? Хто проводить її біля воріт? Хто стоїть на порозі будинку?

- Яка у Наталочки сім'я? Перелічіть усіх її членів.
- Доберіть за малюнком односкладове слово (кіт, тин, дім); двоскладове (гуси, кури, мама, тато); трискладове (машина, береза, садиба).
- Складіть речення за поданими у зошиті схемами.

Фізкультхвилинка

2. Робота в першому рядку

- Розгляньте завдання в першому рядку.
- Як називаються лінії, які ми будемо писати?
- Де починаємо писати коротку пряму із правим заокругленням?
- Де закінчуємо писати довгу пряму лінію? Учні виконують вправи в повітрі, мокрим пензликом на дошці, виконують вправу в зошиті.

Пальчикова гімнастика «Мишка»

Середній і безіменний пальці разом із великим утворюють «носик», зігнуті вказівний і мізинець – «вушка».

Тишком-нишком
Вийшла мишка із нори.
В шкряботушки
Ніс і вушка догори.

3. Письмо коротких паличок із верхнім лівим заокругленням

– Починаємо писати з середини рядка, ведемо вправо, заокруглюємо під верхньою рядковою, плавно переходимо в пряму, яку доводимо до нижньої рядкової.

Після детального пояснення та «написання» у повітрі учні виконують вправу в рядку.

4. Письмо довгих прямих

– Як називається елемент, зображений у наступному рядку? (Довга пряма)

– Звідки ми її почнемо писати? (Від нарядкової лінії)

5. Послухайте і посміхніться!

МИКОЛКА-ПЕРШОКЛАСНИК
Перший раз малий Микола
Став збиратися до школи.

Олівця поклав у сумку,
Книги, ручку, зошит, гумку,
М'яч, перо, граблі, подушку,
На обід м'яку пампушку,
Двох ведмедиків, лопату,
Білочку руду, хвостату,
Лук і стріли, і рушницю,
Ще й пухкеньку паляницю,
Ще стільця, стола, і парту,
І географічну карту,
Трактора, машинку, мило –
Вже й надворі звечоріло.
Сів Миколка, дума думку:
«Чи усе поклав у сумку?»

Н. Кир'ян

- Якої помилки припустився Миколка?
- Що ви йому порадите?
- Назвіть навчальне приладдя, яке слід носити до школи.

6. Письмо довгих і коротких прямих

- Розгляньте завдання в наступному рядку.
- Що на ньому зображено?
- Де починаємо писати довгу пряму? (Від надрядкової лінії.)
- Де починаємо писати коротку пряму? (Від верхньої рядкової.)
- Як називається вертикальна лінія праворуч на сторінці зошита.
- Пам'ятайте, що за неї виходити не можна.

Учні виконують завдання в рядку. Під час письма вчитель перевіряє, чи правильно учні тримають ручку, чи правильно лежить зошит, окремим учням надає індивідуальну допомогу.

7. Письмо довгих прямих і коротких із верхнім лівим заокругленням

Пальчикова гімнастика

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

- Наш урок добігає кінця.
- З яким настроєм ми його закінчуємо?
- Що найбільше сподобалося на уроці?

УРОК ПИСЬМА БУКВЕНОГО ПЕРІОДУ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

Тема: Рукописна велика буква К.

Відривні поєднання складників великої букви К.

Мета:

Формування предметних компетентностей:

- Навчити учнів писати велику букву К, слова і склади з цією буквою;
- Встановлювати відповідності між вивченими друкованими і рукописними буквами;
- Вдосконалювати навички звукового аналізу слів;
- Розвивати зв'язне мовлення учнів.

Формування ключових компетентностей:

- *комунікативної*: формування культури усного та писемного мовлення, як засобу вільного спілкування та самовираження; уміння дотримуватись правил поведінки під час роботи в парі; готовність до публічного словесного представлення результату;
- *вміння вчитися*: формування навичок готовності самостійно працювати з новим, доступним за складністю навчальним матеріалом;
- *соціальної*: виховувати охайність, старанність, наполегливість;
- *здоров'язберігаючої*: виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я;
- *соціальної*: виховувати охайність та старанність при письмі, інтерес до природи.

Обладнання: мультимедійний комплект, набір предметних малюнків, овочів.

Хід уроку:

I. Організаційний момент.

II. Повторення вивченого матеріалу.

1. Звуковий аналіз слів.

- Відгадайте загадку.
Вузлувата і листата,
Дуже мудра, головата,
Сто сорочечок на ній
Що це? (*Капуста*).

- Виконайте звуковий аналіз цього слова.
- Скільки складів у слові?
- Назвіть наголошений склад.

2. Гра «Зваріть борщ».

Робота в групах(парах).

Кожна група отримує набір предметних малюнків: капуста, помідор, буряк, кріп, картопля, морква, квасоля, диня. Учням слід вибрати овочі для борщу. У назві вибраного овоча має бути звук [к] (Додаток).

III. Актуалізація опорних знань.

1. Слайд 2. Бесіда за малюнком. Розвиток мовлення «Мої улюблені рухливі ігри».

IV. Повідомлення теми та мети уроку. Робота над новим матеріалом.

Демонстрація навчальної презентації.

1. Робота в зошиті. Виконання розчерку «Космонавт» с.41.

(зображення космонавта з прапором України).

- Розгляньте малюнок.
- Хто на ньому зображений?
- Хто такий космонавт?

Розповідь про космонавта України Леоніда Каденюка.

- Діти, згадайте, правило написання імен та прізвищ людей.
- З якої літери ми напишемо прізвище першого космонавта незалежної України?
- Сьогодні ми будемо писати велику рукописну букву К.

2. Зіставлення літери К з уже вивченою великою рукописною літерою Н.

Виділення складників букви К.

3. Слайд 4. Методика написання букви К.

4. Письмо букви К у зошиті.

5. Письмо буквосполучень.

Рухлива вправа «Квасимо капусту»

Руками імітуємо відповідні рухи:

- Ми капусту шаткували!

(двічі) – прямими, напруженими долонями імітуємо рухи сокири: вверх-униз.

- *Солі в неї ми поклали!*

(двічі) – пальці зібрані «щіпкою», «солимо капусту».

- *Ми капусту м'яли, дерли!*

(двічі) – енергійно стискаємо пальці в кулачки, то одночасно на двох руках, то по черзі.

- *Смачну моркву туди терли!*

(двічі) – пальці однієї руки зжаті в кулак і здійснюють ритмічні рухи уверх-униз по долоні другої руки. Після цього міняємо руки.

6. Письмо імені Клим.

7. Вправа «Перетворення».

Написання речення, **Клим на конику**, з друкованого шрифту – рукописним.

V. Закріплення вивченого матеріалу.

1. Письмо слів осел – ослик, слон – слоник.

2. Гра «Що переплутав художник?»с.41.

3. Робота над завданнями презентації.

Слайд 15. – Який малюнок буде на другій плашці, якщо «и» замінити на «і»?

Слайд 16. – У які магазини зайшли Юрко та Оксана?

- Дізнайся у друзів які речі вони б хотіли придбати для себе.

Слайд 17. – Що можна сказати про господарів цих кімнат?

Слайд 18. - Розкажи, хто турбується про твій одяг та взуття?

VI. Підсумок уроку.

VII. Рефлексія.

вершув не лінуєся.

№2

Срібнястий, синій

Терше берізка

Класна робота

Дистант

Друзі пташків

Настала весна. Птиці прокинулися сонце
зіграло сонцем. Зір котики струнучки.

Зелені молоді травички. * Косого дня

прибувають з вітром прокинули пташки.

Дити зустрічають весняні гості.

До їх зустрічі потрапили дівки.

Ах як та Терше прилетіли на берізі швидко.

І інші хлопці привітали синишкисі.

Друзині пташки почали носити у свої хатки
травичку і пір'я. Скоро вони будують свою

пташечку.

Ім - Весна, зелений, пташки.

Тр - Дити, друзині, гості.

Д -

Друзі птахів

Настала весна. М'яке проміння сонця зігнало сніги. З гір потекли струмочки. Зелене молоді травичка. Кожного дня придбувають з вітри перелітні птахи.

Діти зустрічають весняних гостей. До їх зустрічі готувалися давно. Овесь та Петрик прикріпили на березі шпаківню, Юрій хлоп'ята прикріпили синички.

Дружні птахи почали носити у свої хатки травичку та пір'я. Скоро в них будуть маленькі пташенята.

Ім. — весна, проміння, хатки.

Пр. — М'яке, молоді, маленькі.

Д. — носити, настала, зелене.

25 лютого
Далашня робота

Настала зима. Закапала землю
сріблястим снігом. Приметіли
північні гості. Посідали вони на
засніжених деревах — і ті погарні-
шали. Скрізь намети снігові, а на
деревах рум'яні, червоні яблуня
пламеніють. Звісно, мієкі це не
яблуня а красені снігурі. Вони
й у сад залітають, і в парк, і на
годівницю сідають, якщо побачать
там кленове, ясонове або соняшни-
кове насіння. Підсилай кору не
лінуйся! Але що це? Сніг почав
танути, і пташок не стало. Неро-
злучний снігур зі снігом. Через
це пташку й збуть снігуром.

1 березня
Класна робота
Диктант

ЗРАЗКИ УРОКІВ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ

АУДІЮВАННЯ

(2 клас)

1. Тестування.

– Уважно послушайте текст, тому що вам необхідно буде відповісти на запитання.

Учитель пояснює, як слід виконувати завдання: спочатку записати назву твору і номери запитань (1, 2, 3, 4) у стовпчик. Після прослуховування тексту вчитель ставить запитання. Учні обирають із двох варіантів і біля цифри, що позначає запитання, ставлять номер відповіді (1–2).

Вишенька

Ходить Андрійкова мама по скрипучому снігу навколо вишеньки і журиться.

– Ой лихо, горобці, подзьобали усі бруньки на деревах! Андрійко стоїть у маминих слідах і бачить на снігу луску від вишневих бруньок.

– Мамо, – питає хлопчик, – а чому горобці унадились до наших вишень?

– А тому синку, що сніг засипав усю землю навкруги і голодні пташки ніякої поживи з-під нього дістати не можуть, – відповіла мати.

Андрійко подумав трохи і притьмом кинувся до хати.

Незабаром повернувся із куснем хліба, покришив його і розсипав на снігу навколо вишні. І припрошує пташок:

– Їжте, горобчики, їжте, сіренькі, на здоров'ячко! (93 слова)

(Л.Вишневецький)

Словникова робота.

Унадились – часто з'являються.

Притьмом – дуже швидко.

Незабаром – скоро.

Тестові запитання.

1. Горобчики пошкодили бруньки чи кору вишень?

2. Горобчики дзьобали бруньки тому, що їм подобалося робити шкоду, чи тому, що їм нічого було їсти?

3. Андрійко розсердився на горобчиків чи пожалів їх?

4. Андрійко радився з мамою чи сам здогадався підгодувати горобчиків?

Завдання (учитель ще раз перечитує текст).

1. Запишіть ці слова у такому порядку, в якому відбувалися події, описані в тексті (слова записані на дошці):

бачить, ходить, кинувся, подумав, унадились, покришив.

2. Допишіть словами тексту (*вчитель читає запитання, а учні записують номер запитання і слово-відповідь*).

1) Сніг (який?) сипучий чи рипучий.

2) Мама (що робить?) сумує чи журиться.

3) Сніг (що зробив?) застелив чи засипав землю.

4) Горобці не можуть дістати (що?) поживи чи їжі?

3. Запишіть пару слів, які римуються (*учитель читає кожен рядок слів двічі*):

1) хати, стелити, мати, дзьобати;

2) горобці, хлопчаки, на горобинці, молодці;

3) питає, дістає, грає, снідає.

Учитель збирає роботи й оцінює їх.

АУДІЮВАННЯ

(3 клас)

1. Перевірка розуміння прослуханого тексту за допомогою завдань тестового характеру.

Слухання тексту

Іншим разом

Влетівши в тролейбус, Петрик, як завжди, зайняв місце біля вікна й обличчям прилип до скла. Наче вулиці, якими їхав до школи, бачив уперше. Так було менше шансів зустрітися очима з докірливим поглядом якоїсь бабусі. Тоді, хочеш не хочеш, а довелося б поступитися місцем.

У школі Петрик мало не налетів на вчителя географії.

– Здрастуйте, Семене Яковичу! – привітався він.

– А ми вже з тобою бачилися сьогодні, – сказав учитель.

– Хіба? – здивувався Петрик.

– У тролейбусі, – посміхнувся Семен Якович. – Я стояв біля тебе, а ти сидів і вдавав, що нікого навколо себе не помічаєш.

Петрик почервонів.

– Я... Я просто... У мене зір поганий, – нарешті знайшовся він.

– А, он воно що, – співчутливо мовив учитель. – Тоді все зрозуміло.

Наприкінці уроку Семен Якович оголосив, що в неділю, тобто завтра, відбудеться похід до лісу.

– Будемо вчитися ходити за компасом! – попередив він.

– Ура-а-а! – першим схопився на ноги Петрик і заплескав у долоні.

– А Петрикові Савченку цього разу доведеться посидіти вдома, – сказав учитель. – Піде з нами іншим разом. У нього несподівано так зіпсувався зір, що він за півметра нічого не бачить. Отже, треба йому спершу піти до лікаря, щоб окуляри прописав.

(180 слів)

(Д.Харченко)

Словникова робота.

Докірливий – такий, у якому є незадоволення, звинувачення.

Вдавав – робив вигляд.

Зіпсувався – став поганим, несправним.

Перевірка розуміння тексту.

1. Чому Петрик у тролейбусі сидів, відвернувшись до вікна? Вибери:
 - а) не хотів бачити докірливих поглядів старших;
 - б) йому щось боліло в очі;
 - в) він обдумував щось важливе.
2. Що сказав при зустрічі з Петриком учитель географії? Вибери:
 - а) що у них буде похід до лісу;
 - б) що він у тролейбусі стояв поруч із Петриком;
 - в) що хлопці мусять поступатися місцем старшим.
3. Що відповів на його слова Петрик? Вибери:
 - а) він читав і не помітив учителя;
 - б) у нього погано із зором;
 - в) він замислився.
4. Про що повідомив учитель наприкінці уроку? Вибери:
 - а) що в неділю вони підуть до лісу вчитися ходити за компасом;
 - б) що вони підуть до лісу спостерігати за ознаками осені;
 - в) що в неділю вони братимуть участь у змаганні туристів.
5. Як учитель пояснив, чому Петрик не піде з ними? Вибери:
 - а) у Петрика зіпсувався зір;
 - б) Петрика не беруть із собою, бо він заслужив покарання;
 - в) Петрик спочатку зрадив, а потім чомусь відмовився йти.
6. У який спосіб учитель намагався переконати Петрика у тому, що той був неправий? Вибери:
 - а) вчитель усе пояснив йому і висловив своє обурення;
 - б) вчитель виявив почуття гумору і спонукав Петрика до роздумів;
 - в) вчитель пообіцяв поговорити з батьками Петрика.

2. Визначення теми і основної думки.

– Про що цей текст? Яка його основна думка?

3. Чи в такій послідовності відбувалися події у творі?

1. Учитель оголошує про похід до лісу.
2. Петрик прилип поглядом до скла.
3. Розмова вчителя з Петриком.

Запис плану тексту в зошити.

4. Переказ тексту за опорними словами.

На дошці заздалегідь записані слова: *зайняв, налетів, почервонів, знайшовся, оголосив, сказав.*

– Як називаються всі ці слова?

– Перекажіть текст, використовуючи ці слова.

Запис опорних слів у зошит.

5. Знайдіть помилку? (Чи так у тексті?)

Їхав зі школи.

Петрик зблід.

На початку уроку.

За метр нічого не бачить.

Потім піти до лікаря.

6. Чи відповідає картина змісту тексту?

Учитель добирає дещо схожу за змістом картину. Учні розмірковують, чим не схожі зміст тексту і картини.

7. Підсумок уроку.

– Чого ми вчилися на уроці? Хто сьогодні був найуважніший?

ОПОРНА ГРУПА ЛЕКСИКИ

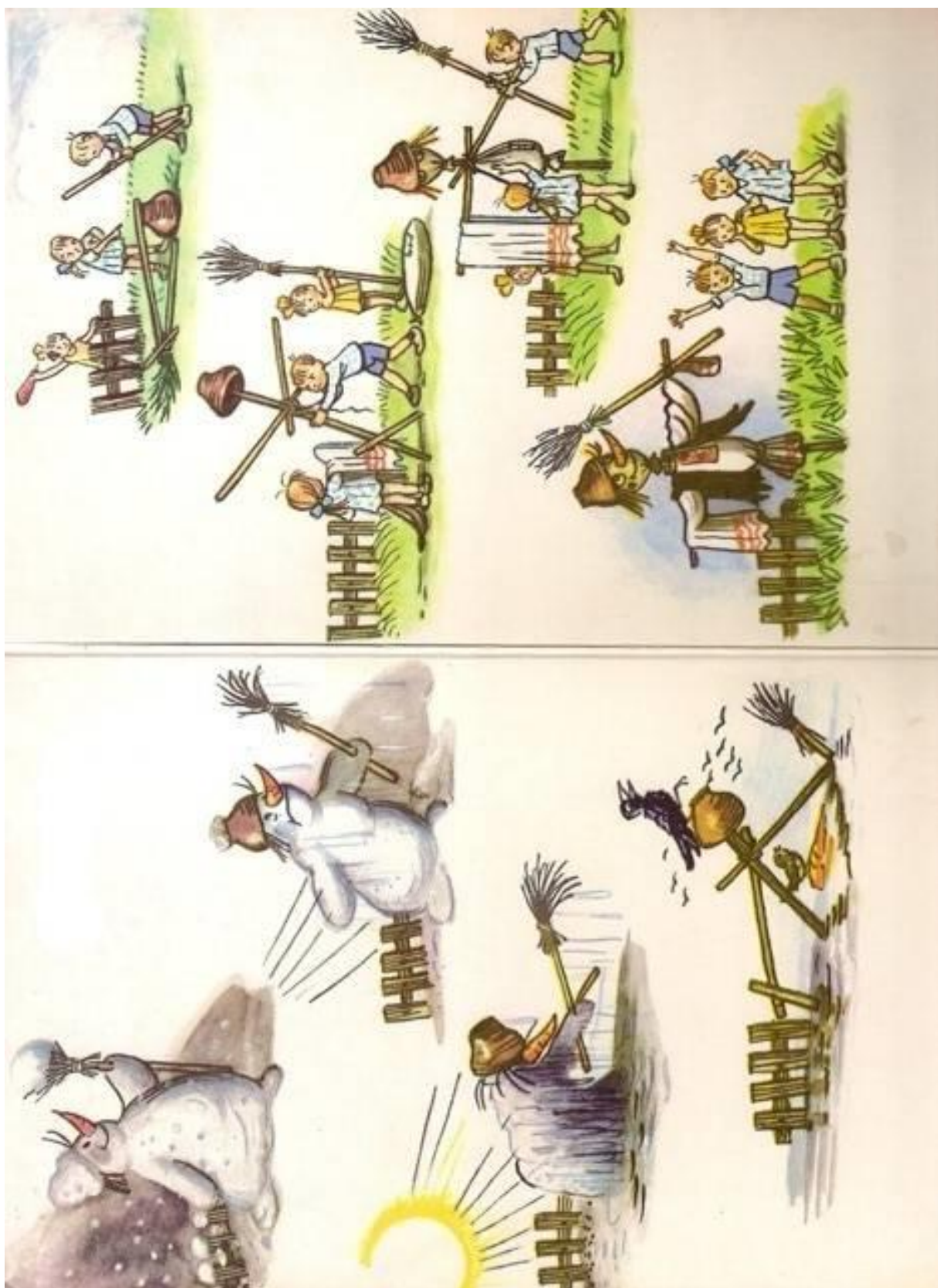
1.	Зима – справжня чарівниця
Іменники	Сніг, лід, зима, мороз, заметіль, завірюха, хурделиця, сріблом сіяв, виблискував, іде, рипить, сіється, лежить, повалив, наткав полотна, засипав, носить, обліпив,
Дієслова	кружляє; Заморозила, засипала, закружляла, вкрила, лютує
Прикметники	Блискучий, іскристий, мерехтливий, синій, срібний, чистий, брудний, колючий, крижаний, кришталевий, лапятий, мокрий, нерозталий, неходжений, пухнастий, скрипучий, талий, тихий, казковий, незайманий, сумний; морозна, яскрава, сніжна, срібно сніжна, люта, холодна, сурова
Синоніми	Снігові зірочки, снігова пороша, снігова крупа, віхола, завірюха, завія, метелиця, сніговій, хуга, сніговиця, хурделиця, хуртовина чарівниця, красуня, чаклунка, витівниця, чародійка
Порівняння	Мов прозорий білий метелик; як тонке дороге полотно
Словосполучення	Чистий аркуш грудневого снігу; білі шати дерев; талого снігу, строга урочистість снігів, тріщить мороз,

План

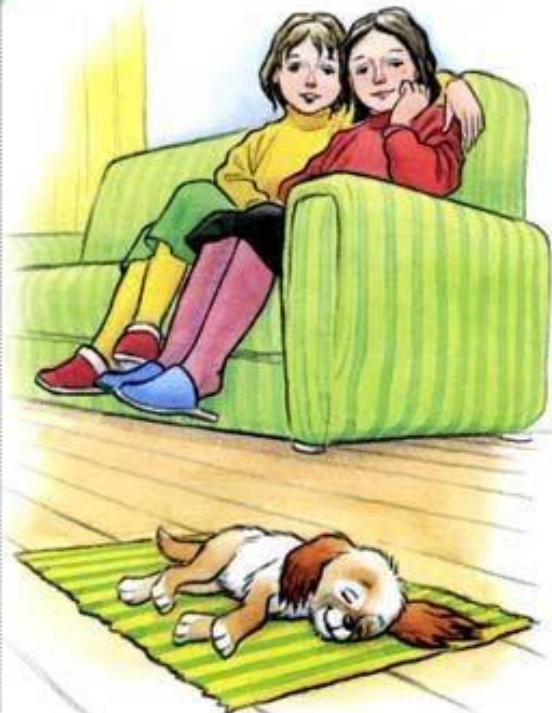
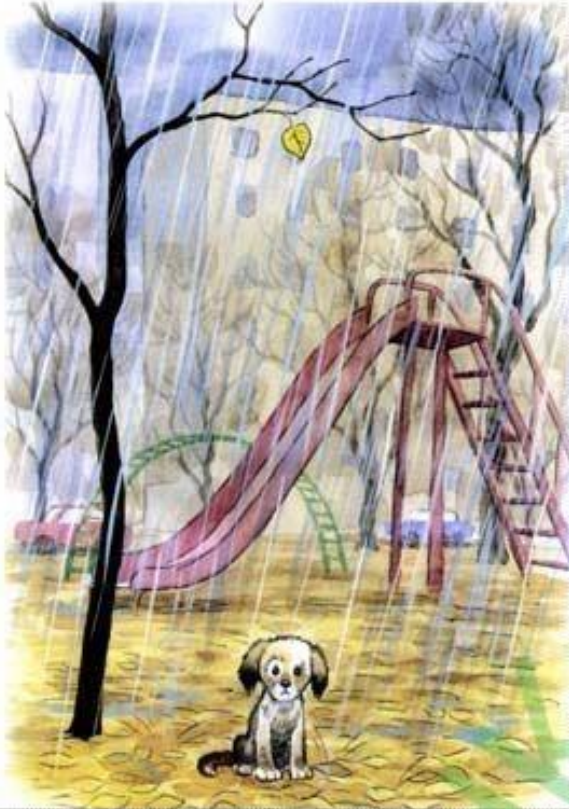
1. Прийшла чаклунка зима.
2. Краса зимової природи.
3. Зимові клопоти.
4. Моє враження від зимової казки.

СЕРІЇ МАЛЮНКІВ ДЛЯ НАПИСАННЯ ТВОРІВ

1.

2.

3.

4.

ЗРАЗКИ УЧНІВСЬКИХ ПЕРЕКАЗІВ

Миська

План

1. Миська - це красуня нашого лісу.
2. Опис гайки миски.
3. Які у неї лапки?
4. Найбільша прикраса миски.

Миська - це красуня нашого лісу. Вона струнка і дуже спритна. Коли вода викинається. Особливо взимку. Коли її злотава шубка виблискує взимку.

Ніс у миски бузичкою, очі у неї світаються вночі, вушка у миски маленькі і гостренькі.

Завдяки заднім лапам вона може робити великі стрибки. Міме пальцями у м'якенькі подишки.

Найбільший у миски і пухнастий хвіст. В лісі її можна дуже легко візнати.

Лисиця

План

1. Лисиця - це красуня нашого лісу.
2. Опис голови лисички.
3. Які у неї лапки?
4. Найбільша прикраса лисички.

Лисиця - це красуня нашого лісу. У неї очі хитрі, схожі на каміниці. У неї лапки, як подушечки. В неї тіло гнучке, і струнке. Шкура в неї взимку вишкульє. Хвіст у лисички рудий, пухкий.

Ніс у лисички довгий. Вуса у неї гострі. Завдяки заднім лапам вона ^{може} стрибати робити великі стрибки.

Найбільша прикраса ^{лисички} це хвіст. Її дуже легко розрізнати серед інших тварин.

Мшотка Тіан

1. Мшотка - це красива лісу.
2. Оце голови мшотки.
3. Ней в мшотки ланки?

4. Найбільша краса мшотки.

Мшотка - це красива намого лісу.

Вона надзвичайна в білу. Камі

вона сім'я, то тіло викликає.

Своєриво мшотка гарна в змичку.

Камі її надзвичайна, златава

мшотка виділяється на сілому сімичку.

Золота красиві видобивена. Ніс у

ней видобивенні. Оці в мшотки

горні немов бурштики. На голові

в мшотки маленькі та гостречки

врука.

Задні ланки мшотки смички.

Завдяки ним вона далеко ширідає!

Передні ланки в ней гнучкі. Між

пальцями в мшотки м'яккі

подушечки. Завдяки ним в ней

тіла кода.

Найбільша краса мшотки
це її хвіст. Він у ней рудий
та пурпурний. Тіло її мшотки
легко розгнати серед інших
збірив.

ЗРАЗКИ ТВОРІВ

1.

Прийшла весна
Ростають сніги, тепліє погода на вулицях.
Птахи шукають тилі можна поміститись.
Деякі птахи будують гнізда. Вони готують-
ться до весни. На озерах та ставках росте
люц. Вода стає теплішою. Деякі люди
вже купаються. Сонце висихає, тисто у
небі, сонце уже навідріє. Уже з'являються пш
ди. Значить уже прийшла весна.

2.

ЗРАЗКИ ЕСЕ

ЯКОЮ БУВАЄ ОСІНЬ?

1. Прочитай різні варіанти есе на одну тему.

Варіант 1

Осінь

Настала осінь. На деревах пожовкло листя й розпочався листопад.

Ми з Мишком прийшли до міського парку. Тут легко дихалося. Хотілось упасти на яскравий килим з опалого листя й дивитися в прозоре небо. Але на те не було часу. Ми принесли горіхи для білочок. Кожна з цих тваринок має запаси на зиму 10–15 кг горіхів. Ці руденські красуні скоро одягнуть нові шубки — пухнасті й сірі. Тоді їм важко буде помітити серед гілок, покритих снігом.

Я знаю, що тваринам у місті взимку важко вижити, тому й стараюсь разом із друзями їм допомагати. Думаю, що й взимку будемо приходити до них, щоб підгодовувати.

Варіант 2

Осінь

Осінь! Чудова пора року. Вона розфарбувала в різні кольори листя рослин. Природа восени розкошує в жовтих, червоних, бордових барвах. Де-не-де проглядає зелений колір літа. У сонячні осінні дні небо сіро-голубе з легкими хмаринками.

Уранці прохолодно. Дні стають коротшими. Ласкаве сонечко ніжно голубить людей і природу. Короткочасні дощі змінюються зливами, що мають особливу красу. Красу могутню, неначе сталеву.

Спостерігаючи з року в рік за змінами природи й настроєм людей у різні пори року, я зрозумів, що людина, яка любить життя, знаходить красу в будь-якому стані природи, чує музику барв і бачить кольори звуків.

Варіант 3

Осінь

Подув вітер. Небо посіріло. Ллють холодні дощі. Вивірка* Тося вперше побачила осінь, бо народилася влітку. Вона зраділа, коли дощі припинилися, засяяло сонечко й мама сказала, що настало бабине літо.

Вивірка скакала по деревах, бавилася з барвистим листям. Вона перестала допомагати мамі готуватися до зими. Мама сварилася, але це на Тосю не діяло...

Якось уранці Тося прожогом вискочила з гнізда... Жаж! Страшна злива. Небо чорне. Від несподіванки вона не втрималася й полетіла вниз шкеребёрть. Мокра, застуджена Тося з маминою допомогою ледь видерлася назад. Мама погодувала її, зігріла й поклала в ліжечко.

Я думаю, що необачність Тосі скінчилася б інакше, якби поруч не було мами. Мами, як янголи, оберігають нас від усіляких небезпек.

2. З'єднай стрілками варіант есе з типом тексту.

Варіант 1	казка
Варіант 2	розповідь
Варіант 3	опис

3. Заверши малюнок смайлика, який відповідає твоєму настрою, коли ти думаєш про осінь.

* Вивірка — білка.

ВИДИ ПОМИЛОК У ПЕРЕКАЗАХ ТА ТВОРАХ

№ п/п	Види помилок	Суть помилки
1	Змістові З	Не розкрито тему тексту, невідповідність роботи темі й основній думці. Нечітко передано головну думку тексту. Про щось сказано недостатньо. Додано щось зайве. Порушено послідовність викладу. Відступи від теми.
2	Лексичні (мовленнєві) Л	Слово вжито у невласивому йому значенні.. Використане спотворене, перекручене слово. Невиправдано повторюються слово або спільнокореневі слова. Невиправдано повторюються схожі речення. Ужито зайве слово. Ужито росіянізми, діалектизми та просторічні вирази. Порушено лексичну сполуку. Бідність і одноманітність синтаксичних конструкцій. Уживання слів, не властивих зображуваній епосі.
3	Граматичні Г	Ужито неправильно утворене слово. Слово вжито у спотвореній формі. Неправильно поєднано слова між собою. Неправильно побудовано речення. Неправильно утворено форми ступенів порівняння якісних прикметників і прислівників. Неправильне відмінювання числівників. Неправильний вибір прийменника. Неправильна побудова речень із дієприслівниковим зворотом. Відрив підрядного речення від головного.
4	Орфографічні □	Слово записано з порушенням правил щодо написання літер, які позначають ненаголошені голосні, приголосні звуки, що уподібнюються, щодо вживання м'якого знака чи апострофа тощо.
5	Пунктуаційні V	Неправильно розставлено розділові знаки.
6	Стилістичні С	Неправильно вжито слово, яке не відповідає стилеві тексту. Уживання мовних штампів. Нагромадження в одному реченні слів, що належать до тієї самої частини мови.

Роєнко Л. М., Торчинська Т. А.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ПРАКТИКУМ

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 30.04.2021 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 8,6
Тираж 120 прим. Замовлення № 1131

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»
20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19, вул. Садова, 2
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2521 від 08.06.2006.
тел. (04744) 4-64-88, 3-51-33, (067) 104-64-88
vizavi-print.jimdo.com
e-mail: vizavi008@gmail.com
vizavisadova@gmail.com